

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SİGORTACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞIK YEGİN

111137101

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Murat Bekir BUKET

İstanbul, Ağustos 2013

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SİGORTACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İŞİK YEGİN

111137101

Danışman Öğretim Üyesi:

Yrd. Doç. Dr. Murat Bekir BUKET

İstanbul, Ağustos 2013

TEZ ONAY SAYFASI

TARİH: ... / ... /

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

..... ait

.....

.....

adlı çalışma, jürimiz tarafından

Anabilim Dalı' nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Akamedik çalışmama katkılarından dolayı Sayın Danışman Hocam Murat Bekir Buket'e ve her zaman desteğini hissettiğimaileme teşekkürlerimi sunarım.

AĞUSTOS, 2013

IŞIK YEĞİN

ÖZET

Sigortacılık, kişilerin ve kurumların karşı karşıya buldukları belirli riskleri teminat altına alan yalnızca ekonomik değil sosyal etkileri de bulunan mali hizmet sektörüdür.

Sigorta şirketlerinin kârlılık içerisinde faaliyetlerine devam etmesi, organizasyondaki mal ve kişilerin korunması ve oluşabilecek beklenmeyen kayıpların en düşük maliyetle minimize edilmesi için gerekli olan kaynakların ve faaliyetlerin planlanması, organizasyonun yönetilmesi ve kontrol süreçleri risk yönetiminin önemini ortaya çıkarmıştır.

Çalışmada, ilk olarak sigorta ve temel bilgiler ele alınmakta, sonrasında risk kavramı ve sınıflandırmaları hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Devamında, sigortacılıkta risk yönetimi ve risk yönetimin amacı, prensibi ve süreci temel esasları ile açıklanmakta ve son bölümde risk yönetim ve değerlendirme teknikleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sigortacılık, Risk, Risk Yönetimi

ABSTRACT

Insurance is a service industry not only economic impacts by guaranteeing the specific risks that are faced by individuals and institutions but also many social effects.

In order for the insurance companies to go forward with the operating profit margin, protection of property and individuals in the organization at the lowest cost possible to minimize unexpected losses of resources, and activities that are required for the planning and revealed the importance of risk management and control processes.

In the study, the insurance and basic information are dealt first, then the concept of risk and its classifications related detailed information is given. Subsequently, while essentials of risk management in insurance, objective of risk management, the principles and process are being explained, in the last section relevant information is provided for risk management and the valuation techniques.

Keywords: Insurance Trade, Risk, Risk Management

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xvii
TABLolar LİSTESİ	xviii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: SİGORTA VE TEMEL BİLGİLER	3
1.1.Sigorta	3
1.2. Sigortanın Amacı	4
1.3. Sigorta Kurumları	5
1.3.1.Sektör Kurumları	7
1.4.Sigorta Sözleşmesi-Poliçe.....	9
1.4.1.Sigorta Sözleşmesinde Bulunması Gereken Bilgiler ve Tanımları.....	9
1.4.2.Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi	11
1.4.3.Sigortanın Tarafları	11
1.5.Branşlara Göre Sigorta Türleri	11
1.6.Sigorta Genel Prensipleri	13
1.6.1.Sigortalanabilir Menfaat Prensibi	13
1.6.2.Azami İyi Niyet Prensibi	14
1.6.3.Tazminat Prensibi	14
1.6.4.Halefiyet (Rücu) Prensibi	15

1.6.5.Hasara Katılım Prensibi	15
1.6.6. Yakın Neden Prensibi	16
1.7. Sigortalanabilirlik Kavramı	16
1.7.1.Homojenlik	17
1.7.2.Büyük Sayılar Kanunu	17
1.7.3. Ölçülebilir Risk	17
1.7.4. Hasarın İstem Dışı Olarak veya Kaza İle Ortaya Çıkması	18
1.7.5. Hasarın Hesaplanabilir Olması	18
1.7.6. Tanımlanabilir Hasar	19
1.7.7. Yeterince Büyük Hasar	19
1.7.8. Primin Ödenebilir Olması	19
1.8. Sigortanın Temel Özellikleri ve İşleyişi	20
1.8.1.Kayıp Havuzu Oluşturulması	20
1.8.2.Tesadüfi Zararların Karşlanması	22
1.8.3.Risk Transferi	22
1.8.4.Tazminat	22
1.9.Sigortanın İşlevleri	23
1.9.1. Fertlere ve Kurumlara Ekonomik ve Sosyal Hayatta Öngörülebilirlik ve Emniyet Sağlamak.....	23
1.9.2. Kredi Teminine YardımEtmek.....	24
1.9.3.Tasarrufu Geliştirmek, Sermaye Oluşumuna Katkı Sağlamak.....	24
1.9.4.Toplumda Huzur ve Güven Tesis Etmek, Dayanışmayı Sağlamak.....	24
1.9.5.Uluslararası İlişkileri Geliştirmek.....	25
1.9.6. Finansal İstikrarı Artırmak.....	25
1.9.7. Girişimcileri ve Ticareti Desteklemek, İş Sürekliliği Sağlamak.....	26

1.9.8. Sosyal Güvenlik Programlarının Üzerindeki Baskıyı Hafifletmek.....	27
1.9.9. Risklerin Daha Etkin Yönetilmesini Sağlamak.....	27
1.9.10. Finansal Sistemin Etkinliğini Artırmak.....	27
1.10.Sigortacılığın Tarihi	29
1.10.1.Dünyada Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi	29
1.10.2. Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi	32
2.İKİNCİ BÖLÜM: RİSKE GİRİŞ	35
2.1.Risk Tanımı.....	35
2.1.1.Risk, Kayıp Tehlikesidir	36
2.1.2. Risk, Kayıp Olasılığıdır	36
2.1.3.Risk, Belirsizlikde İlişkilendirilebilir	37
2.1.4.Risk, Gerçekleşen Sonuçlardan veya Değerlerden Hareketle Beklenen Sonuçların Belirlenmesidir	38
2.2.Diğer Risk Tanımları	38
2.2.1.Ortalama Sonuç Olarak Risk.....	38
2.2.2.Sonuçlar Arasındaki Farklılık Olarak Risk	38
2.2.3.Kayıp Olarak Risk	39
2.2.4.Potansiyel Kazanç Faktörü Olarak Risk	39
2.2.5.İlgili Oldukları Alanlara Göre Risk	39
2.2.6.Kurum ve Taraflar Açısından Risk	39
2.3. Risk Kaynakları	40
2.3.1.Doğal Risk Kaynakları	40
2.3.2.Sosyal Risk Kaynakları	40
2.3.3.Ekonomik Risk Kaynakları	41
2.3.4.Fiziksel Risk Kaynakları	41

2.4.Temel Risk Bileşenleri	42
2.4.1.Karşılaşılan Potansiyel En Yüksek Kayıp	42
2.4.2.Volatilite (Volatility)	42
2.4.3.Olasılık (Probability)	43
2.4.4.Etki (İmpact)	43
2.4.5.Zaman Dilimi (Time Horizon)	43
2.4.6.Riskin Önemi ve Önceliği	44
2.4.7.Korelasyon	44
2.4.8.Sermaye	44
2.5.Risklerin Genel Sınıflandırılması	45
2.5.1.Sosyolojik Riskler	45
2.5.2.Bilimsel Riskler	47
2.5.3.Hukuksal Riskler	47
2.5.4.Etik Riskler	48
2.6.İşletmelerin Karşılaştığı Riskler	48
2.6.1.İşletme Riski	48
2.6.2.Pazar Riski	49
2.6.3.İşletmenin Hukuki Şekline Bağlı Risk	49
2.6.4.Döviz Kuru Riski	49
2.6.5.Faiz Değişme Riski	50
2.6.6.Ülke Riski	50
2.6.7.Operasyonel Risk	50
2.6.8.İnsan Riski	51
2.6.9.Spesifik Risk	51
2.7.Sigortacılık Açısından Risk ve Sınıflandırılması	52

2.7.1.İfade Ettiği Anlam Açısından Risklerin Sınıflandırılması	52
2.7.1.1.Spekülatif Risk	53
2.7.1.2.Gerçek risk	53
2.7.2.Etki Alanına Göre Risklerin Sınıflandırılması	54
2.7.2.1.Temel Riskler	54
2.7.2.2.Özel Riskler	55
2.7.3.Gerçekleşmesine Etki Eden Faktörlere Göre Riskin Sınıflandırılması.....	55
2.7.3.1.Fiziksel Riskler	55
2.7.3.2.Moral Riskler	56
2.7.4.Diğer Risk Ayrırımları	57
2.8.Sigortacılık İle İlgili Diğer Risk Sınıflandırmaları	57
2.8.1.İşletme Riskleri	58
2.8.2.Sistematik Riskler	58
2.8.3.Sistemik Riskler	58
2.9. Tüm Sınıflandırmalarda Görülen Riskler	59
2.9.1.İş Kabul Riskleri	59
2.9.1. 1. İş Kabul Risklerinin Yönetilmesinde Kullanılan Yöntemler.....	60
2.9.2.Piyasa Riski	62
2.9.3.Kredi Riski	63
2.9.4.Likidite Riski	65
2.9.5.Faaliyet Riskleri	66
2.9.6.İş Riski	67
2.9.7.Yasal ve Düzenleme Riskleri	68

2.10.Sigorta Kurumlarında Risk Unsurları	70
2.10.1.Sigorta Sürecinin Oyuncuları	71
2.10.1.1. Dış Oyuncular	71
2.10.1.2.İç Oyuncular	71
2.10.2. Temel Risk Sebepleri	72
2.10.2.1.Dış Nedenler	72
2.10.2.2. İç Nedenler	73
3.ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİGORTACILIKTA RISK YÖNETİMİ.....	75
3.1. Sigortacılıkta Risk Yönetimi	75
3.1.1.Risk ve Karar Verme	78
3.2.Genel Anlamda Risk Yönetimi	79
3.2.1. Kişisel Risk Yönetimi	80
3.2.2.Kurumsal Risk Yönetimi	81
3.2.2.1.Kurumsal Risk Yönetim Süreci	83
3.2.2.1.1. Risklerin Tanımlanması.....	84
3.2.2.1.2. Risklerin Analiz Edilmesi ve Ölçülmesi	84
3.2.2.1.3. Risklerin Önceliklendirilmesi	85
3.2.2.1.4. Risklere Uygun Çözümlerin Belirlenmesi ve Gözden Geçirilmesi	85
3.2.2.2.Kurumsal Risk Yönetiminin Organizasyona faydaları	85
3.3.Risk Yönetiminin Amacı	87
3.3.1.Risk Öncesi Amaçlar	87
3.3.1.1.Ekonomik Zararın Telafisi	87
3.3.1.2.Psikolojik Rahatlık	88
3.3.1.3.Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi	88

3.3.2.Risk Sonrası Amaçlar	88
3.3.2.1.Hayatiyetin Devamı	89
3.3.2.2.Faaliyetlerin Devamı	89
3.3.2.3.Kazanç İstikrarının Sürmesi	89
3.3.2.4.Sürekli Gelişim	90
3.3.2.5.Sosyal Sorumluluk	90
3.4.Risk Yönetimindeki Temel Prensipler	90
3.4.1.Gereksiz Risk Kabul Etmeme	90
3.4.2.Risk Kararlarını Uygun Seviyede Almak	91
3.4.3. Faydalar Maliyetlerden Fazla Olduğu Zaman Riskin Kabul Edilmesi.....	91
3.4.4.Risk Yönetimi Organizasyonun Konsept ve Planlama Faaliyetlerinin Bir Parçası Haline Getirilmesi.....	92
3.5.Risk Yönetimi Gereksinimi.....	92
3.6. Risk Yönetimi ve Süreci	94
3.6.1.Riskin Tanımlanması	95
3.6.2.Riskin Değerlendirilmesi ve Hesaplanması.....	97
3.6.2.1.Alternatif Risk Düzeltme Araçları Arasında Seçim Yapmak	98
3.6.2.2.Seçilen Alternatifin Uygulanması	99
3.6.2.3. Değerlendirme ve Kontrol	100
3.7.Risk Yönetim Birimi	101
3.7.1.Risk Yönetim Biriminin Fonksiyonları	102
3.7.1.1.Rekabetçi Pozisyon	102
3.7.1.2.Vizyon	103

3.7.1.3.Kabiliyet	103
3.7.1.4.Müşteri Bilgisi	103
3.7.1.5.Rakipler	103
3.8.Sigorta Sektöründe Risk Yönetim Biriminin Önemi ve Sağladığı Yararlar	104
3.8.1.Etkin Risk Seçimi Olanağı	104
3.8.2.Etkin ve Gerçekçi Bir Risk Fiyatlandırması	105
3.8.3.Gelişmiş Bir Teknik Karlılık	105
3.8.4.Teknik Danışmanlık	106
3.8.4.1.Danışmanlık	106
3.9.Risk Yönetim Biriminin Karşılaşacağı Zorluklar	107
3.10. Risk Kabul Süreci.....	108
3.10.1. Risk Analizi	109
3.11.Türk Sigorta Sektöründe Risk Yönetimi	110
3.12. Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik Düzenlemeleri	111
3.12.1. Solvency II	111
3.12.1.1. Mali Yetersizlik	113
3.12.1.1.1. Sigorta Şirketlerinde Mali Yetersizliğe Neden Olan Olaylar	113
3.12.2.Solvency II ve Solvency I Karşılaştırması	114
3.13.3. Solvency II İle Gelen 3 Sütunlu Sistem	115
4.DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : RİSK YÖNETİMİ TEKNİKLERİ	121
4.1.Risk Yönetiminde Kullanılan Teknikler	121
4.1.1.Riski Kabul Etmeme	121
4.1.2.Riskten Kaçınma	121

4.1.3.Riski Kabul Etme, Katlanma	122
4.1.4.Riski Azaltma	122
4.1.5.Riski Paylaşma	123
4.1.6.Riski Aktarma – Sigorta	123
4.2. Risk Değerlendirmesi ve Analiz Çalışmaları	124
4.2.1. Riskin Tanımlanması	124
4.2.2. Riskin Tespit Edilmesi ve Riskin Tespit Edilmesinde Kullanılan Yöntemler.....	126
4.2.2.1. Geçmiş Kayıt İstatistiklerinin Kullanılması	126
4.2.2.2. İlk Aşamada Hasara Sebepiyet Verebilecek Olayların Tespiti	127
4.2.3. Riskin Değerlendirilmesi	127
4.2.3.1. RiskinDeğerlenedirilmesinde Kullanılan Yöntemler.....	128
4.2.3.1. Hızlı Sıralama	128
4.2.3.2 Sınıflandırma	129
4.2.3.3 Kantitatif (Nicel) Değerlendirme	129
4.2.3.4 Kalitatif (Nitel) Değerlendirme	129
4.2.4. Riskin Azaltılması	130
4.2.4.1. Eğitim	131
4.2.4.2. Yönetim	132
4.2.4.3. Fiziki Ortam	133
4.2.4.4. Satış Sonrası Hizmet	133
4.3. Risk Değerleme Teknikleri	134
4.3.1. Süreç İnceleme	135
4.3.2. Risklerin Çalışanlarca Değerlendirilmesi	138

4.3.3. Balık Kılıcı Yöntemi (Fishbone Analysis)	139
4.3.4. Hata Ağacı Analizi (Fault Tree Analysis-FTA)	140
4.3.5. Olay Ağaçları	141
4.3.6. Bayesci İnanç Ağları (Bayesian Belief Networks)	142
4.3.7. Veri Madenciliği	142
4.3.8. Yapay Sinir Ağları	143
4.3.9. Bulanık Mantık	143
4.3.10. İstatistik Tahmin Modelleri (Potansiyel Kayıpların Tahmini)	144
4.3.11. Kayıp Dağılımlarının Tahmini	145
4.3.12. Verilere Uygun Dağılımın Modellenmesi	145
4.3.13. Riske Maruz Değer-RMD	146
4.3.14. Riske Maruz Değer Ölçüm Metotları	147
4.3.14.1. Tarihi Simülasyon Yöntemi (Parametrik Olmayan Yöntem)	147
4.3.14.2. Monte Carlo Metodu	148
4.3.14.3. Varyans-Kovaryans Yöntemi	149
4.3.14.4. Aşırı Uç Değer Teorisi (AUDT) (Extreme Value theory-EVT)	150
4.4. Sigortacılıkta Teknik Risklerin Yönetimi	152
4.4.1. Konservasyon Tespiti	153
4.4.2. Oran Metodu	154
4.4.3. Model Ofis İzdüşümü	155
4.4.4. Rosenthal Yaklaşımı	156
4.4.5. Pentikainen Yaklaşımı	158

4.4.6. Koasürans	159
4.4.7. Reasürans	160
4.4.7.1. Riski Paylaşma	161
4.4.7.2. Riski Azaltma	161
SONUÇ	163
KAYNAKLAR	165
ÖZGEÇMİŞ	170

KISALTMALAR LİSTESİ

AUDT	:Aşırı Uç Değer Teorisi
CEİOPS	:Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Komitesi)
EVT	: Extreme Value Theory (Aşırı Uç Değer Teorisi)
GPD	: Genelleştirilmiş Pareto Dağılımı
KRY	: Kurumsal Risk Yönetimi
MCR	: Minumum Capital Requirement (Minumum Sermaye Gerekliliği)
POT	: Peak Over Threshold
PWC	: Price Waterhouse Coopers
RMD	: Riske Maruz Değer
SCR	: Solvency Capital Requirement (Solvency Sermaye Yükümlülüğü)
SEGEM	: Sigortacılık Eğitim Merkezi
SWOT	: Strengths (Kuvvetli), Weaknesses(Zayıflık), Opportunities(Fırsatlar), Threats(Tehlikeler)
TAŞ	: Türk Anonim Şirketi
TMTB	: Türkiye Motorlu Taşıtlar Bürosu
TSEV	: Türkiye Sigorta Enstitüsü Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici İş Adamları Derneği
VB	: Ve benzeri
YKY	: Yükümlülük Karşılama Yeterliliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. COSO – ERM Süreç Akışı	137
Tablo 4.2. Tarihi Simülasyon, Varyans-Kovaryans ve Monte Carlo Simülasyonu Yöntemlerinin Karşılaştırılması	149

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Sigorta Sistemi	34
Şekil 2.1. Basit risk/tolerans matrisi	36
Şekil 2.2. Örnek Risk Modeli.....	51
Şekil 2.3. Risk Haritası	66
Şekil 3.1. Riske Karşılık Verme	77
Şekil 3.2. Klasik Risk Yönetimi ve Kurumsal Risk Yönetimi Karşılaştırması.....	83
Şekil 3.3. Solvency II Sisteminin Temel Bileşenleri	120
Şekil 4.1 Risk Haritası – Kalitatif.....	130
Şekil 4.2. Balık Kılıcı Yöntemi.....	140
Şekil 4.3. Hata Ağacı Analizi Adımları.....	141
Şekil 4.4. AUDT'nin Basit bir şekilde ifadesi.....	152

GİRİŞ

Sigortacılıkta risk yönetimi; şirketin mal varlığını veya kazanç sağlama yeteneğini tehdit eden tehlikelerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve ekonomik olarak kontrol edilmesi sürecidir. Çoğu zaman riskleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün değildir. Riskin kontrol altına alınması için yapılan çalışmalar risk yönetim kavramını ortaya çıkartmıştır. Risk yönetiminin amacında sigorta şirketinin karlılık içinde faaliyetlerine devam etmesi açısından önemlidir.

Sigorta sektörü, üstlendiği işlevleri sayesinde aynı zamanda ülke ekonomisine önemli katkılarda bulunmaktadır. Günümüzde ekonomik büyüme modellerine, sigorta sektörü de eklenmiş ve yapılan birçok çalışma, sigorta şirketlerinin ekonomik büyümeye katkı sağladığını tespit etmiştir.

Sigorta kurumlarının sermaye birikimleri hem iş hemde yasal ihtiyaçları karşılayacak seviyede olmalıdır. Bunun için risklerin iyi analiz edilmesi ve iyi yönetilmesi gerekmektedir. Öncelikle yapılması gereken, o şirketin varlığı için tehdit oluşturan tehlikelerin tüm boyutlarıyla belirlenmesidir. Sonraki aşamada, bu tehlikeler gerçekleştiği takdirde, şirketin mal varlığı ve ticari faaliyetlerinin nasıl ve ne ölçüde etkileneceğinin değerlendirilmesi yapılır ve son aşamada, bu tehlikelerin gerçekleşmesini önlemenin veya tehlikelerin sonuçlarını asgari düzeyde tutmanın tedbirleri alınır.

Sigorta ile risk yönetiminde az sayıdaki insanın başına gelen zarar, aynı riske maruz bulunan insanların tümü tarafından birlikte gğslenip daha kolaylıkla karşılanabilir duruma gelmektedir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak insanların sigorta konusunda bilinçlenmeye başlaması, sigorta sektörünün de bünyesinde uzman kadroların oluşması zorunlu kılınarak belirlenen risklere, hangi teminatların, hangi sigorta fiyatı ile verileceği, hangi muafiyetlerin sağlanacağı gibi sorulara yanıt bulunmasında ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; sigortacılıkta yer alan temel kavramlar ve sigortanın işlevleri açıklanmıştır. İkinci bölümde; Risk tanımlanmış ve risklerin genel sınıflandırılması ve işletmelerin karşılaştığı risklerden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde; Risk yönetimin amacı, prensibi ve süreci açıklanmaktadır. Ayrıca bu bölümde sigorta şirketlerinde mali yeterlilik kavramı üzerinde de durulmuştur. Dördüncü ve son bölümde; risk yönetim ve değerleme teknikleri hakkında bilgiler verilmektedir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM:

SİGORTA VE TEMEL BİLGİLER

1.1.Sigorta

Sigorta, sigortacının bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine aldığı bir sözleşmedir (Türk Ticaret Kanunu).

Sigorta, Latince “güvence” anlamına gelen “sicurta” kelimesinden gelir. Rizikolara karşı kişinin güvenlik gereksinimi duymasının bir sonucudur. Kişi var olduğu sürece kendini tehdit eden rizikolara karşı koruma zorunluluğu hissedecektir. Sigorta, aynı rizikonun tehdidi altında bulunan bir topluluğun bir araya gelerek, doğabilecek hasara birlikte karşı koymasındır (Güvel, 2002: 23).

Daha geniş anlamda sigorta;

- Belirli bir prim karşılığında,
- Kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ve kuruluşların para ile ölçülebilir değerlerinin,
- Sigorta kural, kanun ve yönetmeliklerince belirlenmiş rassal (tesadüfi) rizikoların gerçekleşmesinden doğacak maddi hasarlarını,
- Aynı rizikonun tehdidi altında bulunan kişileri ya da kuruluşları bir araya getirerek,

- Ölçülen değerler üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak,
- Sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen,
- Yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan işlemler bütünüdür(Güvel, 2002: 25-26).

Sigorta, akitle düzenlenir. Çeşitli şekillerde devlet tarafından denetlenir ve desteklenir (Uralcan, 2002: 3).

1.2. Sigortanın Amacı

Sigortanın amacı hasara engel olmak değil, bu hasarı grup üyeleri arasında dağıtmak, böylece hasar yükünü grubun her üyesi için taşınabilir hale getirmektir. Bir diğer deyişle, şansı az olanların karşılaştığı zararı, aynı rizikoyla karşı karşıya olmalarına rağmen tesadüfen kurtulan kişiler arasında paylaşmaktır. Bu birliktelik, doğacak hasarın şiddet derecesini her bir kişi bakımından azaltarak, belirsizliği belirli hale getirecektir (Güvel, 2002: 23).

Sigorta, sigortalıyı güvence altına almak amacıyla verilmiş bir söz veya hizmet olarak kabul edilebilir. Sigortanın, sigortalıyı güvence altına almasındaki amaç, onu parasal ya da finansal kayıptan korumaktır (Turgut, 2009: 7).

Sigortacılık mesleğinin esası doğru riskin doğru miktarda ve doğru fiyattan alınmasına dayanır. Finansal açıdan sigortacılığın temel fonksiyonu, girişim riskini minimum kılmaktır. Sigortacılığın amacı riskleri istatistik yöntemlerle belirlemek, aktüeryal hesaplamalarla bunların uygun dağılımını sağlamak, risk paylaşma ve

transfer tekniği olarak finansal sistemde yer almaktır (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008:46).

1.3.Sigorta Kurumları

Sigorta kurumları, potansiyel kayıpların sigorta havuzuna aktarılmasına aracılık ederler. Sigorta havuzları potansiyel kayıpları bir araya toplayarak, tahmin edilebilen kayıpların maliyetini sigorta havuzunu oluşturan tüm üyelere, sahip oldukları riskler ölçüsünde transfer edilmesi işlevini gerçekleştirir (Dorfman, 2008:2 ; aktaran Saka, 2010: 26- 27).

Sigorta kurumları finansal kurumlardır. Bunların temel ürünü ise, gelecekte poliçe şartları oluştuğunda sigortalıya finansal ödeme yapma taahhüdü olan sigorta anlaşmalarıdır. Başka bir ifade ile satılan elle tutulur gözle görülür bir varlık değildir. Satın alınan bir “güvence”dir ve geçerliliği sadece hasar oluştuğunda anlaşılacaktır. Sosyal yaşantımızda sigorta kurumlarına ihtiyacımız vardır.Sigorta sistemi olmadan sigorta fonksiyonunu yerine getirmemiz mümkün değildir.

Sigortacılığın temel fonksiyonunu yerine getirebilmesi için sigorta havuzlarının büyük miktarlardaki katılımcıya ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak bu şekilde sigorta kurumları üstlendikleri riskleri farklı kategorilerde yayarak, havuza olacak katkılar (nakit girişleri) ve havuzdan olacak çıkışlar (nakit çıkışları) arasında sürdürülebilir bir denge kurabilirler (Rejda, 2008: 19; aktaran Saka, 2010: 27).

Özetle sigorta kurumlarının var olma nedenlerini aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Dorfman, 2008: 19 ; aktaran Saka, 2010: 27);

- a) Çok sayıda risk sahibinin bir aracı olmaksızın bir araya gelmesi ve/veya bir arada kalması ve etkin bir sigorta havuzu oluşturması mümkün değildir. Sigorta kurumları bu fonksiyonu yerine getiren kurumlardır.
- b) Sigorta kurumları, sigortalıların ödedikleri primler ile ortaya çıkan hasar arasında bir ilişki arayamaz. Kurumlar ve kişiler sigorta poliçeleri ile, sigorta kurumları ile anlaştıkları limit dâhilindeki her türlü hasarlarını tahsil edebilir.
- c) Sigortacı aleyhine seçim("*Adverse Selection*": Sigorta şirketinin, dengeli ve karlı bir portföy elde edebilmek amacıyla, riskleri, sigorta edilebilir, daha ağır şartlarla sigorta edilebilir veya sigorta edilemez şeklinde sınıflandırmasına karşın, kötü risk sahipleri, bazı tehlikelerin varlığı veya hasar meydana gelme ihtimalinin yüksek olması nedeniyle güvenlik ihtiyacı hissedecek ve sigorta yaptırmak isteyeceklerdir. Örneğin, önemini ve etkisini giderek arttırmakta olan sel felaketi nedeniyle, bu risklere doğrudan maruz bulunan kişiler, giderek daha fazla sel teminatı almaktadırlar (Çuhacı, 2004: 18).) ve moral tehlike("Moral Hazard": Sigorta konusu olan şey üzerinde, sigorta edilebilir menfaate sahip kişi veya üçüncü şahıslarla bağlantılı olarak (ekonomik kriz zamanlarında suç oranının yüksek olması gibi), ilgili riskin hasar meydana getirme veya hasarın şiddetini arttırma ihtimalini etkileyen bir durum veya davranış biçimidir. Hasarın meydana gelmesini önleme veya hasarın maliyetini azaltma konusunda gösterilen ihtimam eksikliği veya

önceki devrelerdeki hasar taleplerinin adet ve miktar olarak fazlalılığı, moral tehlikenin yüksekliğine örnek olarak verilebilir.(Çuhacı, 2004: 181).)kavramları sigortalı ve sigortacı açısından önemli rol oynamaktadır. Sigortacı aleyhine seçim ve moral tehlike, her ikisi de mevcut ve yeni müşterilerin bu açılardan gözden geçirilmesini gerekli kıldığı için, sigortalı gruplar üzerinde ek maliyetlere neden olur. Sigorta kurumları bu tip maliyetler için de ölçek ekonomisi oluşturabilirler.

Sonuç olarak, sigorta kurumlarının en temel varlık nedeni oluşturdukları ölçek ekonomisidir. Burada unutulmaması gereken temel varsayım, bu kurumların oluşturdukları ölçek ekonomisini, risklerinin farkında olarak, etkin bir şekilde oluşturmaları ve yönetmelerine dayanmaktadır.

1.3.1.Sektör Kurumları(Türkiye Sigorta Enstitüsü Vakfı Eğitim Notları)

a) Sektör Kurumları-1

- Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri
- Sigorta Havuzları
- Sigorta Aracıları(acente ve broker)
- Aktüerler
- Bağımsız Denetim Kuruluşları

b) Sektör Kurumları-2

i. Mesleki Kuruluşlar

- Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği

- Sigorta Acenteleri İcra Komitesi
- Sigorta Eksperleri İcra Komitesi
- Sigorta Brokerleri Derneği

ii. Dernekler ve Vakıflar

- Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı
- Türk Loydu Vakfı
- Tarım Sigortaları Vakfı
- Sigorta Acenteleri Dernekleri
- Genç Sigortacılar Derneği
- Sigorta Eksperleri Derneği
- Sigorta Hukuku Türk Derneği

c) Sektör Kurumları -3

i.Özellikli Kurumlar

- Doğal Afet Sigortaları Kurumu
- Tarım Sigortaları Havuzu
- Sigorta Tahkim Komisyonu
- Güvence Hesabı
- Sigortacılık Eğitim Merkezi
- Sigorta Bilgi Merkezi (ve alt bileşenleri)
- Emeklilik Gözetim Merkezi
- Diğer (TMTB, Yeşil Kart Havuzu)
- Doğal Afet Sigortaları Kurumu

1.4.Sigorta Sözleşmesi – Poliçe

Sigortacı ile sigortalının karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin yer aldığı sözleşmeye sigorta poliçesi adı verilir.

“Sigorta mukavelesi, sigortacının, sigorta himayesini, sigorta ettireninde prim ödeme borcunu üzerine aldığı karşılıklı taahhütleri havi, iltizama bir akittir (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 6).

1.4.1.Sigorta Sözleşmesinde Bulunması Gereken Bilgiler ve Tanımları

Sigortacı:Sigortacılık faaliyetinde bulunmaya yasal olarak yetkili kılınmış ve sigorta sözleşmesinin taraflarından biri olarak, hasar meydana geldiği takdirde, sigortalıya, sağlamış olduğu teminat çerçevesinde hasar ödeme taahhüdünde bulunan kişi veya kuruluşu ifade etmek için kullanılan terimdir(Çuhacı, 2004: 151).

Sigorta Ettiren/ Sigortalı:Bir sigorta sözleşmesinin kurucu taraflarından biri olup,sigorta şirketinden sigorta güvencesini satın alan kişi demektir (Çipil,2008: 47).

Sigorta Konusu:Sahibi olan kişi için mali kayba konu olabilecek menfaatlerdir (Çipil, 2008: 51).

Üç temel sınıflandırma altında özetlenebilir:

-Taşınır yada taşınmaz mal.

-Yasal bir hakkın kaybedilmesine veya yasal bir sorumluluk doğmasına neden olabilecek herhangi bir olay.

-Ölüm yada yaralanma halinde kişinin kendisi veya menfaat bağı ile bağlı olduğu kişiler için parasal kayıplara neden olabilecek bir hayat.

Başlangıç – Bitiş ve Düzenleme Tarihi:Sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu tarih aralığı.

Menfaattar:Sigortadan yararlanan kişidir.

Sigorta Bedeli:Teminat kapsamındaki herhangi bir tehlikenin gerçekleşmesi veya sigortalının üçüncü şahıslara karşı sorumlu duruma düşmesi halinde, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu, poliçede belirtilen, genel olarak tazminata esas oluşturan azami bedeldir (Çuhacı, 2004: 268).

Sigorta Ücreti: Sigorta sözleşmesine karşılık ödenecek prim tutarıdır.

Genel Şartlar:Sigorta sözleşmesinde açıkça yer alan ve teminat kapsamı, istisna edilen haller, hasar süreci, sigortalı ile sigorta şirketinin görev ve yükümlülükleri, anlaşmazlık halinde uygulanabilecek hükümler gibi sigorta ürününün içinde yer aldığı sigorta branşının esaslarını içeren koşullardır (Çipil,2008 :51).

Özel Şartlar: Sigorta poliçesi üzerinde açık ve kesin bir şekilde belirtilen, her iki tarafın sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerini tanımlayan şartlardır.Teminatın

genişletilmesi, daraltılması veya risk yönetimi gibi konuları düzenlemektedir (uhacı,2004: 106).

1.4.2.Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

- Poliçede yazılı srenin bitmesi
- Sigortacının fesih hakkını kullanması
- Sigortalının fesih hakkını kullanması ya da kendi iradesiyle feshi istemesi
- Bazı branşlarda, riskin gerçekleşmesi

1.4.3.Sigortanın Tarafları

- Sigorta Ettiren
- Sigortalı
- Lehdar
- Sigortacı/ Sigorta Şirketi
- İpotek, Rehin vs Alacaklısı
- Zarar Gören 3. Şahıs

1.5.Branşlara Göre Sigorta Türleri

2007 yılında yürürlüğe giren 5684 Sayılı Kanun'un 5. Maddesi kapsamında bir tebliğ ile ülkemizde sigorta branşları, "Hayat Dışı Sigorta Grubu" ve "Hayat Sigorta Grubu" olarak iki ana sigorta branşı altında toplanmıştır.

Hayat dışı sigorta branşları aşağıda sıralanmaktadır;

- a) Kaza(Meslek Hastalıkları Dâhil)
- b) Hastalık/Sağlık
- c) Kara Araçları
- d) Raylı Araçlar
- e) Hava Araçları
- f) Su Araçları(Deniz, Göl ve Nehir Araçları)
- g) Nakliyat(Ticari Mal, Bagaj, Tüm Diğer Mallar)
- h) Yangın ve Doğal Afetler
- ı) Genel Zararlar
- i) Kara Araçları Sorumluluk
- j) Hava Araçları Sorumluluk
- k) Su Araçları Sorumluluk
- l) Genel Sorumluluk
- m) Kredi
- n) Emniyeti Suiistimal
- o) Finansal Kayıplar
- p) Hukuksal Koruma
- r) Destek

Hayat sigorta branşlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- a) Hayat
- b) Evlilik Sigortası/Doğum Sigortası

- c) Yatırım Fonlu Sigortalar
- d) Sermaye İtfa Sigortası
- e) Kaza

Sigorta sektörümüzün büyük bir kısmını oluşturmakta olan hayat dışı sigortalar, yangın, kaza, nakliyat, mühendislik ve ziraat sigorta branşlarından oluşmaktadır. Ülkemizde gelişmiş ülkelerin sahip olduğu sigorta sektörlerinin aksine, hayat dışı branşlar önemli bir yere sahiptirler. Ülkemizde sigortacılık, bu branşların oluşması ile ortaya çıkmış ve bu branşlar sektör üzerindeki önemini korumuştur. Özellikle kaza sigortaları sektörde lokomotif görevini görmekte ve prim üretiminin yaklaşık olarak %65'ni oluşturmaktadır. Gelişmiş sigorta sektörüne sahip olan ülkelerde ise hayat sigortacılığı daha ön plana çıkmış ve sektör bu yönde büyüme trendini göstermiştir (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008:6).

1.6. Sigorta Genel Prensipleri

Literatürde kabul görmüş altı tane sigorta genel prensibi bulunmaktadır. Bu prensipler bir sigorta sözleşmesinin yapılabilmesi için gerekli olan temel kuralları kapsar. Söz konusu bu prensipler aşağıda açıklanmaktadır.

1.6.1. Sigortalanabilir Menfaat Prensipleri

Sigorta ettirilen ile sigorta konusu arasındaki yasal mali ilişkiden doğan, sigorta ettirme hakkını ifade etmektedir ve sigorta sözleşmesinin temel dayanağıdır. Sigorta ettiren kişi sigorta konusu üzerinde, yasalar tarafından tanınmış ve para ile

ölçülebilen menfaati nedeniyle, mali bir kayba uğramak durumunda olduğu için, sigorta edilebilir menfaate sahiptir (Çuhacı, 2004:148).

1.6.2.Azami İyi Niyet Prensibi

Bu prensip tarafların birbirlerine karşı mutlak iyi niyetle davranmak zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Sigorta sözleşmesinde sigortalının beyanının doğru olması bu prensip gereği esastır. Eğer beyan doğru değilse, gerçeğe aykırı veya eksik ise, sigortalı bu prensibe aykırı davranmış sayılır. Sigortalının bir kastı varsa, sigortacının poliçeyi iptal etme ya da hasarı ödememe hakkı bulunmaktadır. Bu prensibin diğer bir sonucu ise, sigortalının hasarın meydana gelmesinden sonra sigortalı değilmişçesine hareket ederek zararın azaltılmasında yardımcı olması ve hasarın tespitinde sigorta şirketine her türlü kolaylığı göstermesidir.

TTK'da sigorta teminatı verilecek rizikonun tayin ve takdiri açısından önem taşıması sebebiyle, sigortacının sözleşme yapıp yapmayacağı, yapacaksa hangi koşullarla yapacağı konusundaki kararına etkili olabilecek tüm hususları sigorta ettirenin sigortacıya bildirmekle yükümlü olduğu öngörülmüştür (Segem, 2009:22).

1.6.3.Tazminat Prensibi

Sigorta sözleşmesine konu olan bir hasar meydana gelmesi durumunda, sigortalının zarar gören menfaatinin telafisi için sigorta şirketi tarafından sigortalıya ödenen miktara tazminat denmektedir. Tazminat miktarı, sigorta bedelini, başka bir ifade ile teminat kapsamındaki bir riskin gerçekleşmesi halinde sigortacının ödemekle

yükümlü olduğu ve poliçede belirtilen tazminata esas oluşturan azami bedeli aşamaz. Bu durum Tazminat Prensibi olarak adlandırılır (Çipil,2008: 58).

1.6.4. Halefiyet (Rücu) Prensibi

Sigorta konusu olan şeyin, sigortalının herhangi bir kusuru, ihmali veya poliçe şartlarını ihlali gibi bir fiili olmaksızın, tamamen üçüncü bir şahsın eylemi ve teminat kapsamındaki tehlikelerden herhangi biri nedeniyle hasarlanması durumunda, sigortacının, hasarı sigortalıya ödedikten sonra, sigortalının yerine geçmesi ve sigortalının, bu hasara ilişkin olarak üçüncü şahıs nezdindeki tüm yasal alacaklarının yeni sahibi olmasıdır. Sigortacının bu hakkı elde edebilmesinin tek yasal dayanağı, sigortalı ile arasında var olan sigorta sözleşmesidir (Çuhacı, 2004: 148).

1.6.5. Hasara Katılım Prensibi

Hasara katılım prensibi, poliçe koşullarına göre hasarı ödemiş olan bir sigortacının, aynı hasardan dolayı herhangi bir şekilde sorumlu olan diğer sigortacıları hasarı paylaşmaya davet hakkıdır.

Hasara katılımın söz konusu olabilmesi için aşağıdaki koşulların varlığı gereklidir:

- İki ya da daha çok sayıda tazminat sigortası poliçesi bulunmalıdır.
- Bütün poliçeler, aynı sigorta konusu ile ilgili olmalıdır.
- Söz konusu poliçelerin hepsi, hasara yol açan tehlikeyi temin etmiş olmalıdır.

- Hasar anında bütün poliçeler yürürlükte olmalıdır.
- Poliçeler, aynı sigortalının aynı menfaat ilişkisini temin etmiş olmalıdır.
- Söz konusu poliçeler, hasara katılımdan alıkoyacak bir hüküm içermemelidir.

Hasara katılımda genel kural, sigortalının tazminatı sigortacıların herhangi birinden taleptmesi, bu sigortacının da ödemeyi yaptıktan sonra, diğer sigortacılara rücu etmesi yönündedir (Segem, 2009:25-26).

1.6.6. Yakın Neden Prensibi

Bir hasarın meydana gelmesine neden olan en etkili ve hakim sebeptir. İlk veya son sebep olabileceği gibi, her ikisi de olmayabilir. Yakın sebebi, diğer sebeplerden ayıran en önemli özellik, meydana gelen hasar ile arasında doğrudan bağlantı olmasıdır (Çuhacı, 2004:226).

1.7. Sigortalanabilirlik Kavramı

Sigortalanabilirlik kavramı, hangi risklerin ticari olarak sigortalanabilir olduğunu belirleyen bir takım temel kıstasları düzenlemektedir (Çipil, 2008: 53-55).

1.7.1.Homojenlik

Sigorta konusu olacak risk, homojen şekilde gruplanabilecek bir yapıda olmalıdır. Sigorta sözleşmelerine konu olan risk homojen yani benzer yapıda olmaz ise bu risklerin bir araya getirilerek yönetilmesinin avantajı ortadan kalmış olacaktır. Bir diğer deyişle, farklı riskleri bir araya getirerek sigorta aracılığıyla bir risk havuzu meydana getirilemez (Çipil, 2008: 53-55).

1.7.2. Büyük Sayılar Kanunu

Büyük Sayılar Kanunu, homojen yapıdaki risk grubunda, risk sayısı arttıkça, hasar olasılığının, o olayla ilgili genel hasar olasılığına daha çok yaklaşacağını öngören istatistik yasasıdır (Nomer; Yunak, 1998: 190).

Bu teoriye göre, sınırlı bir beklenen değer ile bağımsız ve özdeş olarak dağılmış rastlantısal değişkenler söz konusu olduğunda, bu gözlemlerin ortalaması nihayetinde beklenen değere yaklaşır. Bu teori, sigortacılık gibi yoğun şekilde istatistik kullanılan bir sektör açısından büyük önem taşımaktadır. Sigorta kurumunun üzerinde tuttuğu risk sayısı arttıkça, gerçekleşen sonuçların beklenen değerlere yaklaşma olasılığı da artacaktır (Çipil, 2008: 53).

1.7.3. Ölçülebilir Risk

Sigortaya konu olan riskin ölçülebilir olması gereklidir. Riskin ölçülebilir olması için de yapısındaki belirsizlik, hasar olasılığının belirlenebileceği bir şekilde getirilmelidir.

İstatistiksel ölçümler, riskleri belirsizlikten kurtarıp hasar oranlarının belirlenebildiği bilgiye dönüştürür. Bu ölçülebilirlik, sadece hasar oranlarını hesaplamakta değil, aynı zamanda prim oranları ve maliyetlerin belirlenmesinde de kullanılır. Ölçümler arttıkça, gerçeğe daha yakın sonuçlar elde edilir. Risk istatistikleri, sigortacının alacağı önemli kararlarda, özellikle tarifelerin saptanmasında, risk kabul politikalarının belirlenmesinde ve iş kabulünde temel etkindir. O nedenle risk istatistiklerinin dikkatle toplanması ve yorumlanması gerekir. Bu istatistiklerin oluşturulmasında kullanılan sınıflandırma yöntemleri istatistiklerin anlamlılığını ve buna bağlı olarak, saptanan primlerin yeterliliğini etkileyen ön kararları içerir (Gediz ;Artan, 1998: 31).

1.7.4.Hasarın İstem Dışı Olarak veya Kaza İle Ortaya Çıkması (Kazaen hasar)

Sigortacılıkta hasar, kaza sonucu gerçekleşmeli yani tesadüfe dayanıyor olmalı; sigortalının yada sigorta kapsamında hak sahibi olacak kişinin kontrolü dışında gerçekleşmelidir. Sigortalının bilinçli olarak bir hasara yol açması, sigorta şirketini dolandırarak haksız yere tazminat elde etme çabası anlamına gelebilmektedir. Mesela, bir araç sahibinin sigortalı aracını çalınmış gibi göstererek sigorta şirketinden para almaya çalışması buna örnek verilebilir (Segem, 2010:20).

1.7.5. Hasarın Hesaplanabilir Olması

Sigortacılıkta ana mantık, sigorta sözleşmesine konu riskin meydana gelmesi sonucunda ortaya çıkan hasarın yol açtığı parayla ölçülebilir kaybın telafisidir. Bu nedenle, hasar sonucu meydana gelen kayıp maddi olarak hesaplanabilir olmalıdır.

Hasarın hesaplanabilir ve bu hesabında parayla ifade edilebilir olmaması durumunda sigorta şirketinin hasarı ödemesi mümkün olmayacaktır(Segem, 2010:20).

1.7.6. Tanımlanabilir Hasar

Hasarın hesaplanabilirliği ile ilişkilendirilebilecek bu özelliğe göre, hasarın meydana geldiği zaman, yer ve hasara neden olan olay tanımlanabilir nitelikte olmalıdır. Örneğin bir otomobil kazasında, aracın nerede, ne zaman ve ne şekilde kaza yaptığı bilinebilirse, meydana gelen hasarın sigorta sözleşmesi kapsamında tazminat ödemesine konu olupolamayacağı kararlaştırılabilir(Çipil, 2008: 55).

1.7.7. Yeterince Büyük Hasar

Eğer meydana gelecek hasar parasal olarak son derece küçük miktarlarda ise bu hasarla ilgili risk sigortalanmaz. Bir diğer deyişle, sigortalı açısından olası bir hasarın değeri anlamlı olabilecek kadar büyük olmalıdır (Segem, 2010: 20).

1.7.8. Primin Ödenebilir Olması

Bir sigorta priminin hesaplanmasında temel ölçütler, hasarın gerçekleşme olasılığı ve parasal değeridir. Eğer bu ikisinden biri ya da ikisi birden çok yüksekse, yani hasarın gerçekleşme olasılığı çok fazla ve/veya meydana gelebilecek hasarın parasal değeri çok büyük miktarlarda ise sunulan teminata kıyasla bu riskin sigorta primi de çok yüksek bir meblağ olacaktır. Bir sigorta şirketi bu teminatı sunsa bile, prim çok

yüksek olacağı için muhtemelen sigorta sözleşmesini satın alacak kişi bulunamayacaktır (Çipil, 2008: 55).

1.8. Sigortanın Temel Özellikleri ve İşleyişi

Sigortanın detaylı olarak verdiğimiz tanımlarından yola çıkarak, sigorta akdinin sağlıklı işleyebilmesi için bazı temel özelliklere sahip olması gerekir.

Bunlar:

- Kayıp havuzu oluşturulması
- Tesadüfi zararların karşılanması
- Risk transferi
- Tazminat

olarak özetlenebilir (Rejda, 1998: 20; aktaran Turgut, 2009: 11-12)

Bu özellikleri sırasıyla daha ayrıntılı olarak inceleyelim:

1.8.1. Kayıp Havuzu Oluşturulması

Sigortacılıkta kayıp havuzu oluşturulmasının iki anlamı vardır. Birincisi, kayıplar organizasyona dahil olan herkes arasında paylaşılır. İkincisi, gelecekteki zararları tahmin edebilmek için büyük sayılar kanunu işlerlik kazanır.

Kayıp havuzu oluşturulmasının mantığı bir örnekle açıklanabilir. 10.000 TL değerinde bir araca sahip olan 1000 kişi olsun. Bu kişilerin kayıp havuzu oluşturmak üzere birlikte hareket etmemeleri durumunda araçlarının çalınması ya da kaza yapmaları ihtimaline karşı 10.000 TL değerinde ihtiyati fon ayırmaları gerekir. Bu durumda ekonomide toplam 10.000.000 TL ihtiyati fon olarak ayrılmış olacak ve bu kapasite atılacaktır. Diğer taraftan, bu araçların belki en çok dört tanesi çalınarak ya da kaza geçirerek tamamen yenilenmek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla 40.000 TL kaynak ayrılması hasarı karşılamaya yetecektir. Birlikte hareket edilmemesi durumunda 9.960.000 TL fazladan fon ayrılacak ve bu fon ekonomik kayıp hanesine yazılacaktır. Birlikte hareket edilmesi durumunda ise 40.000 TL olası zararı tazmin etmek için kişi başına 40 TL gibi küçük bir ihtiyati fon ayrılması yeterli olacaktır. Böylece sigortalılar olası 10.000 TL'lik kaybı sadece 40 TL karşılığında güvence altına almış olurlar.

Sigortacı açısından durum değerlendirildiğinde, sigortacının olası zararı doğru tahmin etmesi gereklidir. Tahminin doğruluğu ise, havuzdaki sigortalı sayısının çokluğu ile doğru orantılıdır. Kısaca büyük sayılar kanunu geçerlilik kazanır, kayıp havuzunda ne kadar çok kişi olursa, tahminlerimiz o kadar tutarlı olur. Bir örnekle açıklamak gerekirse, yazı tura oyununda paranın yazı ya da tura gelme olasılığı 0,5'tir. Ancak para 10 kere atıldığında 8 kez tura gelebilir. Bu durumda gerçekleşen olasılık 0,8 olacaktır, ama olması gereken 0,5'tir. Eğer aynı para 1.000.000 defa atılırsa, tura gelme sayısı yaklaşık 500.000 olacaktır. Bu yüzden, havuzdaki sigortalı sayısı arttıkça, rizikoların gerçeğe yakın ve doğru tahmin edilmesi olasılığı artacaktır.

1.8.2.Tesadüfi Zararların Karşılanması

Sigortanın işleyişi için gerekli temel özelliklerden ikincisi, tesadüfi zararların karşılanmasıdır. Bir zararın tesadüfi olabilmesi için, beklenmedik bir anda tamamen rassal olarak gerçekleşmesi gereklidir. Diğer bir deyişle hasar, kazara gerçekleşmelidir. Yolda yürüyen kafasına saksı düşmesi rassal ve kazara gerçekleşmiş olaya örnek olarak verilebilir.

1.8.3.Risk Transferi

Risk transferi, sigortanın üçüncü temel özelliğidir. Risk transferinin anlamı, riskin sigortalıdan, finansal olarak daha güçlü olan ve finansal olarak hasarı karşılama kabiliyetine sahip olan sigortalayana geçmesidir. Hayat ve ferdi kaza sigortaları buna örnek olarak verilebilir.

1.8.4.Tazminat

Sigortanın temel özelliklerinden sonuncusu tazminattır. Tazminat, sigortalının hasar gerçekleştikten sonra ortaya çıkacak finansal kayıpları en aza indirmesini ya da ortadan kaldırmasını ve böylece sanki hasar hiç gerçekleşmemiş gibi hayatına devam etmesini sağlar. Örneklendirecek olursak, evine hırsız giren kişinin konut sigortası zararını tazmin eder, sağlığını kaybeden kişinin sağlık sigortası hastane ve ilaç masraflarını karşılar.

1.9.Sigortanın İşlevleri

Sigortacılık, hem ekonomik hem de toplumsal hayat için çok önemlidir. Bireylerin ve kurumların karşılaştıkları riskleri minimize ederek ve hasarları telafi ederek sigortacılık günümüzde dünya çapında çok büyük bir organizasyon halini almıştır. Ekonomik büyüme ve gelişmeyi sağladığı gibi, insanların da daha huzurlu bir yaşam sürmelerine yardımcı olmuştur.

Sigortalanabilir riskler ve sigortanın prensipleri gibi kavramlar daha çok sistemin işleyişi ve sigortacılar için önemli olmakla beraber, sigortanın işlevleri tüm insanlar için önemlidir. Sigortanın işlevlerinin tam anlamıyla bilinmesi, ülkemizde sigorta bilincinin artmasını sağlamakla kalmayacak, kişisel risk yönetimi açısından da bireylerin konuya eğilmelerini sağlayacaktır. Sosyal refahımızın ve gelişmişlik düzeyimizin ülke olarak, toplum olarak yükselmesi, bu işlevlerin farkında olmakla daha kolay olacaktır (Duman, 1990: 17-27).

Sigorta sistemi değişik önemlere sahip birçok ekonomik ve sosyal işlevi yerine getirmektedir. Bunlar şöyle özetlenebilir (Segem, 2009:14-16):

1.9.1.Fertlere ve Kurumlara Ekonomik ve Sosyal Hayatta, Öngörülebilirlik ve Emniyet Sağlamak

Sigorta, geleceğin getireceği risklerden korkmadan yaşama, çalışma ve yeniteşebbüslere girebilme olanağı sağlar. Rizikoların tamamen önüne geçme olanağı olmasa da sigorta şirketleri, sigortalılarına koruma tekniklerini önererek, bilgi

veuzmanlık danışmanlığı yaparak, rizikoları önleme ve gerçekleşen rizikolardan en azzarar ile kurtulmaları konusunda onlara yardımcı olur.

1.9.2. Kredi Teminine Yardım Etmek

Günümüzde kredisiz ne ticaret, ne sanayi ne detaşımıcılık düşünülemez. Kredi karşılığı ipotek edilecek bir değerin sigortalı olmasılacaklının haklarını kuvvetlendirerek kredi alması işlemini kolaylaştırır. Kredi demekrisk demektir, kredi veren bu riski de devretmek zorundadır.

1.9.3.Tasarrufu Geliştirmek, Sermaye Oluşumuna Katkı Sağlamak

Hayat sigortaları ve benzerisigortalar uzun vadeli nitelikleri itibariyle fon birikiminde büyük önem taşır. Çokküçük bir tasarrufla ödenebilen primlere karşılık belirlenen tarihte belirli bir meblağelde edilebilmektedir.Ayrıca, tahsil edilen primin oluşturduğu sermaye, yatırımlarda kullanılarak iktisadihayatta rol oynamaktadır.

1.9.4.Toplumda Huzur ve Güven Tesis Etmek, Dayanışmayı Sağlamak

Sigortanın özellikleyatırımları artırıcı etkisiyle ülke ekonomisine katkıda bulunması, ayrı bir sektöroluşturup yeni iş alanları yaratması ve önemli felaketlerin çalışma yaşamında asgarikesintiyle atlatılmasını sağlaması istihdamı da arttırır. Ayrıca,ölüm, yangın, hırsızlık,doğal afetler, sakatlık gibi risklerin gerçekleşmesinden doğacak sosyo-ekonomiksorunların ve kayıpların önüne geçtiğinden, sosyal huzursuzlukların

çoğalmasını engeller. Böylece, huzurlu ve güvenli bir ortamın oluşmasına katkıda bulunur.

Diğer taraftan, sigorta aynı tehlikeyi görebilecek taraflar arasında “olası tehlikemaliyetini” paylaştıran bir dayanışma unsurudur. Paylaşım kitlesinin reasürans yolu ile genişlemesi bu dayanışmayı uluslararası kılar.

1.9.5. Uluslararası İlişkileri Geliştirmek

Sigortacılık tekniği bakımından sigortanın başarıya ulaşması mümkün olabildiğince geniş bir alana yayılmasına bağlıdır. Bu nedenle, sigorta şirketleri yabancı ülkelerde şube açarak veya yabancı ülkelerdeki şirketlere reasürans anlaşmaları yaparak rizikoya daha geniş bir topluluğun katılımını sağlayabilir.

1.9.6. Finansal İstikrarı Artırmak

Sigorta, kişilerin ve kuruluşların yaşamları, sağlıkları, malları ve finansal varlıkları için güvence sağlayarak finansal açıdan istikrarlı bir ortam yaratılmasına yardımcı olur. Sigorta olmasaydı, kişiler finansal olarak ailelerinden, yakınlarından veya devletten yardım almak zorunda kalabilecekti. Firmalar da sigorta kapsamında olmadıkları için, kayıplar ve zararlarla karşılaşacak ve bu durum iflasa ya da finansal kaynaklarında azalmaya yol açacaktı. Bunun sonucunda firmaların ekonomik büyümeye olan katkıları azalacak, işçiler işlerini kaybedecek, girişimciler işlerini kaybedecek ve hükümetlerin vergi gelirleri azalacaktı. Oysa sigorta sayesinde, karşı karşıya kaldıkları olası riskler için büyük fonlar ayırmak zorunda kalmayan şirketler,

daha likit hale gelerek yeni yatırımlar yapmakta, üretimlerini artırmakta, teknolojilerini geliştirmekte ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinde bulunabilmektedir.

1.9.7. Girişimcileri ve Ticareti Desteklemek, İş Sürekliliği Sağlamak

Sigorta ticaret ve sanayinin gelişmesine katkıda bulunur. Sigortacıların sağladıkları güvence çağdaş ekonomiyi yaşamın sürdürülebilmesi için, büyük öneme sahiptir. Sigorta kurumunun toplumsal işlevleri olarak yeni iş olanakları yaratması, istihdama katkıda bulunması toplumda genel bir güvence duygusunun yerleşmesine yardımcı olması sayılabilir.

Üretim, nakliye ve sağlık gibi birçok sektör önemli ölçüde sigorta sektöründen destek almaktadır. Birçok ürün ve hizmet ancak uygun sigortası olduğunda üretilebilir veya satılabilir. Ayrıca, sigorta iç ve dış ticaretin büyük bir kısmını etkilemektedir. Modern ekonomiler, ticaret miktarını artırabilmek için, uzmanlaşmış finansal ürünler ve esnekliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu da ancak sigorta sektörünün sağlayacağı geniş ürün yelpazesi ile mümkündür. Sigortacıların zaman içinde elde ettikleri geniş bilgi birikimi ve deneyim, hasarların azaltılması için hasar öncesinde alınması gereken önlemler konusunda karar almada etkili olur. Sigorta, sözleşme aşamasında risklerin gerçekleşmesini önleyici yolları gösterip aldırarak iş sürekliliğini sağlar. Hasardan sonra da, sigortalının, olayı mümkün mertebe en az zararla atlmasına yardımcı olur.

1.9.8. Sosyal Güvenlik Programlarının Üzerindeki Baskıyı Hafifletmek

Özellikle hayatsigortaları ve bireysel emeklilik sistemi, devletin büyük harcamalar gerektiren sosyalgüvenlik programları için tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Örneğin, bireyselemeklilik sistemi sosyal güvenlik sistemine ek emeklilik ödemeleri ile sosyalgüvenliğe katkıda bulunur. Böylece sosyal güvenlik sistemi üzerindeki yükü azaltarak,devlet bütçesi üzerindeki baskıyı hafifletir. Hükümetler de kaynaklarını başka yerlereve yatırımlara aktarabilirler.

1.9.9. Risklerin Daha Etkin Yönetilmesini Sağlamak

Sigorta sektörü, ekonominin karşılaştığıtoplam riskleri ölçerek, yöneterek ve transfer edilmesini sağlayarak azaltır.Sigortacılar, riskin gerçekleşmesi durumunda olası hasar seviyesini öngörür ve bunagöre prim belirler. Bu nedenle sigortalılar daha az prim ödeyebilmek için, riskgerçekleştiğinde bunu en az hasarla atlattmak için gereken tedbirleri alır. Böylece,kaynakların da daha düzgün ve verimli kullanılması sağlanır.

1.9.10. Finansal Sistemin Etkinliğini Artırmak

Sigorta sektörü finansal sistemin etkinliğini üçşekilde artırmaktadır: İşlem maliyetlerinin düşürülmesi, likidite sağlanması ve ölçekekonomisi yaratılması. Sigortacılar çok sayıda kişinin küçük miktarlarda ödedikleri primleri toplayarak, üretimde kullanılmak üzere borç olarak verir. Sigortacılar buaracılık görevini üstlenirken, poliçe sahiplerinden doğrudan ödünç alıp yatırım yaptıkları için, maliyetleri düşük olmaktadır. Bu işlem sayesinde birikimler hareketegeçmekte ve

birikime yönelen ülkeler daha hızlı büyümektedir. İkinci olarak, sigortacılar likidite yaratır. Sigortacılar topladıkları fonları uzun vadeli olarak ödnverirken, sigortalıların zararlarını kısa vadede ödemektedir. Böylece sigortalılar likit kalabilmekte ve yeni yatırımlara yönelebilmektedir. Diğer bir deyişle; Sigortacılar, sigortalılara fonları uzun vadeli olarak sağlarken ve sigortalıların hasarlarını kısa vadede derken sigortalı nakit sıkıntısına düşmeden ödemelerini uzun vadede ve miktar olarak düşük miktarlarda derken, hasarlarının erken ödenmesi de hasardan

birgün önceki durumuna dönmesini abuklaştırmaktadır. Bu anlamda sigortalı likit kalabilmekte ve yeni yatırımlara ynlenebilmektedir. Sigorta şirketlerinin rezervlerinde hasar ödeme amacıyla çok büyük birikimler oluşur. Hasarlar ödeninceye kadar bu birikimler yatırımlara yönlendirilir. Dolayısıyla sigorta şirketlerinin sigorta tasarrufları ülkede para arzını artırır. Birçok gelişmiş ülkede sigorta tasarrufları, hem hane halkı tasarruflarının hem de toplam tasarrufların büyük bir bölümünü teşkil eder. Bu tasarrufların büyüklüğü sermaye maliyetinin yani kredi faizlerinin düşmesine, yatırımcının daha ucuza yatırım sermayesi bulmasına olanak sağlar. Böylece ülkede yatırım ve likit kalabilen yatırımcı sayısı, başka bir deyişle girişim ve girişimci sayısı artar. nc olarak, sigortacılar yatırımlarda le ekonomisi etkisi yaratır. Primlerini biriktirerek oluşturdukları fonlarla, büyük ve masraflı projelerin finansman ihtiyaçlarını karşılarlar. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yatırım projelerinin hayata geçmesinde sigortacıların fon yaratma kapasitesinin büyük payı vardır.

1.10.Sigortacılığın Tarihi

1.10.1.Dünyada Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

Dünyada sigortacılığa benzer ilk uygulamalara günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce Babil’de rastlanmaktadır. Zamanın ticaret merkezi durumundaki Babil’de, kervan tüccarlarına borç veren sermayedarlar, kervanların soyulması veya fidye ödeme durumuyla karşılaşmaları halinde tüccarların borçlarını silmekte, buna karşılık borcu tüccarlardan geri aldıkları zaman, taşıdıkları riskin karşılığı olarak ana borç miktarı üzerinden bir miktar para almaktaydılar. Bu olay daha sonra Kral Hammurabi tarafından yasallaştırıldı. Hammurabi Kanunlarının en büyük özelliği haydutların saldırısına uğrayan kervanların zararlarının bütün diğer kervanlar arasında paylaşılmasını öngörmeseydi. Bu, tehlike paylaşmasının kara taşımacılığındaki ilk örneğidir (<http://www.tsb.org.tr/sigortanın-tarihi.aspx?pageID=438>).

M.Ö. 600 yıllarında Hindu’lar sigorta özelliği taşıyan kredi anlaşmaları yapmaya başladılar. Basit içerikli bu anlaşmalar, toplumlardaki sigorta düşüncesini geliştirerek sigortacılıkta ilk adımları ortaya koymasından önem taşımaktadır. Bu tür kredi anlaşmaları ortaçağda da gelişerek deniz ödücü ve nakliyat sigortalarının temelini oluşturmuşlardır.

Sonraları sigortaya daha yakın uygulamalar özellikle deniz ticaretinin geliştiği yerlerde görülmektedir. İlk denizci uluslardan Kartacalılar, Romalılar, Yunanlılar arasında, geminin taşıdığı yük üzerine borç verip geminin limana varamaması riskini taşıyan ve gemi salimen limana döndüğünde, hem verdiği borç miktarını , hem de

taşıdığı riziko karşılığı faiz niteliğinde önemli pay alanlar bulunmaktaydı. Alınan bu faizlerin yüksekliği Kilise tarafından hoş görülmeyip, bir süre sonra da yasaklandı. Büyük olasılıkla bu yasak, olabilecek tehlikelere karşı önceden bir prim alma biçimine, dolayısıyla da sigorta fikrinin doğmasına yol açtı.

Prim esaslı sigorta yaklaşık M.S. 1250 yıllarında Venedik, Floransa ve Cenova şehirlerinde görüldü. Gene de bugünkü anlamda sigortadan söz edilebilmesi için 14. yy' ı beklemek gerekti. Ekonomik koşulların değişmesi ile ticaret, 14. yy' dan başlayarak çok önemli gelişmeler gösterdi. O devirde deniz ticaretinde en ileride bulunan İtalya' da sigortaya gereksinim duyuldu ve deniz sigortası kavramı da ilk defa burada ortaya çıktı. İlk sigorta poliçesi olarak kabul edilen mukavele 23 Ekim 1347 tarihini taşımaktaydı ve İtalya' nın Cenova Limanı' ndan Mayorka' ya “Santa Clara“ adlı geminin yükünü temin etmek amacıyla düzenlendi. İlk sigorta şirketi de 1424 yılında, yine Cenova şehrinde kuruldu. Sigorta konusunda ilk kanuni mevzuat ise 1435 yılında yayınlanan Barselona Fermanı' ydı. İtalya' daki başlangıçtan sonra, deniz sigortalarının özellikle 18. yy' da İngiltere' de geliştiği görülmektedir.

Denizde başlayıp gelişen sigortacılık, daha sonraları hayat sigortası fikrinin doğmasına neden oldu. Gemi ve yükünün sigorta edilebilmesi, kaptan, yolcular ve tayfaların da sigorta edilebilmesi fikrini getirdi. 17.yy.'da bir İtalyan bankeri olan Tonti'nin getirdiği “Tontines” denilen sistemde, belirli kişiler biraraya gelerek, belirlenen bir süre için ortaya belirli bir para koymakta, süre sonunda hayatta kalanlar parayı aralarında paylaşmaktaydı. İnsanların çoğu, kendilerinin başkalarından daha çok yaşayacaklarına inandıklarından epey rağbet gören bu sistemde ölenlerin maddi kayba uğradıkları düşünülerek, öngörülen süreden önce

ölenler için de, ölüm rizikosu karşılığı prim ödenmesi öngörüldü. Ve hayat sigortalarına bir geçiş de bu şekilde başladı.

17.yy.'ın ikinci yarısı sigortacılığın gelişmesine yol açan iki önemli olaya sahne olmuştur. Bunlardan ilki sigortacılıkta istatistik metod ve tekniğinin uygulanmaya başlaması (İhtimal Hesapları), ikincisi ise 2 Eylül 1666 tarihinde Londra'da meydana gelen ve dört gün sürerek 13.000 evle 100 kilisenin kül olmasına yol açan büyük yangındır. Kara sigortalarının doğmasına neden olan bu olay, halk üzerinde büyük etki yaratıp böyle felaketlerin sonuçlarına karşı önlem alınması fikrini doğurdu. Gelişen bu fikirden hareketle 1667 yılında " Fire Office " (Yangın Bürosu) kurulmasından sonra 1684 yılında buna rakip bir ortaklık şeklinde ortaya çıkan ilk yangın sigorta şirketi " Friendly Society " faaliyete geçti. 1688 yılında İngiltere'de Lloyd's' un temellerinin atılmasıyla sigortacılıkta yeni bir dönem başladı. Londra'da bulunan ve Edward Lloyd adında bir kişinin işlettiği kahvehane, gemi sahipleri, iş adamları, ve tüccarların deniz ticaretine ilişkin bilgi alışverişinde buldukları bir mekan olmuştur. Burada sefere çıkan bir gemi veya geminin yükü üzerine teminat veren kişiler, "Underwriter" sıfatıyla belgeler düzenleyerek faaliyette bulunmaya başlamışlar ve yine bu kişiler Edward Lloyd'un ölümünden sonra, kendi aralarında Lloyd's adında bir topluluk kurmuşlardır. Lloyd's 1871 yılında İngiltere Parlamentosunun çıkardığı bir kanunla Birlik haline getirilmiştir. Lloyd's ilk yıllarında sadece deniz sigortaları sahasında faaliyet gösterirken sonraları kara sigortaları sahasına da geçmiş olup, günümüzde her türlü sigortanın yapılabildiği bir kuruluş haline gelmiştir. Lloyd's, dünyada başka benzeri olmayan, tamamen kendine mahsus bir sigorta kuruluşudur. Lloyd's bir sigorta şirketi olmayıp, sigorta teminatı veren şahısların oluşturduğu bir topluluk, bir birlik ve aynı zamanda dünya gemicilik

istihbaratı konusunda bir merkezdir. Lloyd's' un en belirgin özelliği Lloyd's üyelerinin bütün varlıklarıyla sorumluluk taşımaları ve hiç bir zaman sigortalı ile doğrudan temas etmemeleri, ilişkinin "Broker" denilen aracı kişi veya firmalarla temin edilmesidir. Broker'lar Lloyd's ile çalışabilmek için buraya kaydolmakta ve müşterinin gerek sigorta gerekse tazminat alma işlerini takip etmektedirler.

Modern sigortacılığın doğuşuna deniz, kara sigortacılığına yangın, kaza sigortacılığına tren kazaları ile ilişkin bireysel kazalar öncülük ederken, sanayinin gelişmesiyle yaşanan büyük teknik hasarlar, mühendislik sigortalarının gelişimine yol açmıştır.

20. yüzyılın başlarında sigorta şirketleri her türlü sigorta ihtiyacına cevap verebilecek şekilde örgütlenmelerini tamamlamış kuruluşlar olarak etkin hizmet verebilecek düzeye ulaşmışlardır.

1.10.2. Türk Sigorta Sektörünün Gelişimi

Ülkemizde sigortaya karşı ilgi esasen 1870 yazında İstanbul'un Beyoğlu semtinin büyük bir kısmını tahrip eden yangından sonra duyulmaya başlamış ve 1872 yılında Sun, Northern ve North British adlı üç İngiliz şirketi sigortacılık faaliyetine başlamıştır. 1878 yılında bir Fransız sigorta şirketi bunu izlemiştir. 1899 yılına gelindiğinde 11 sigorta şirketi ülkemizde acentelik çalışması yapmaya başlamıştır (Erdoğan,1993).

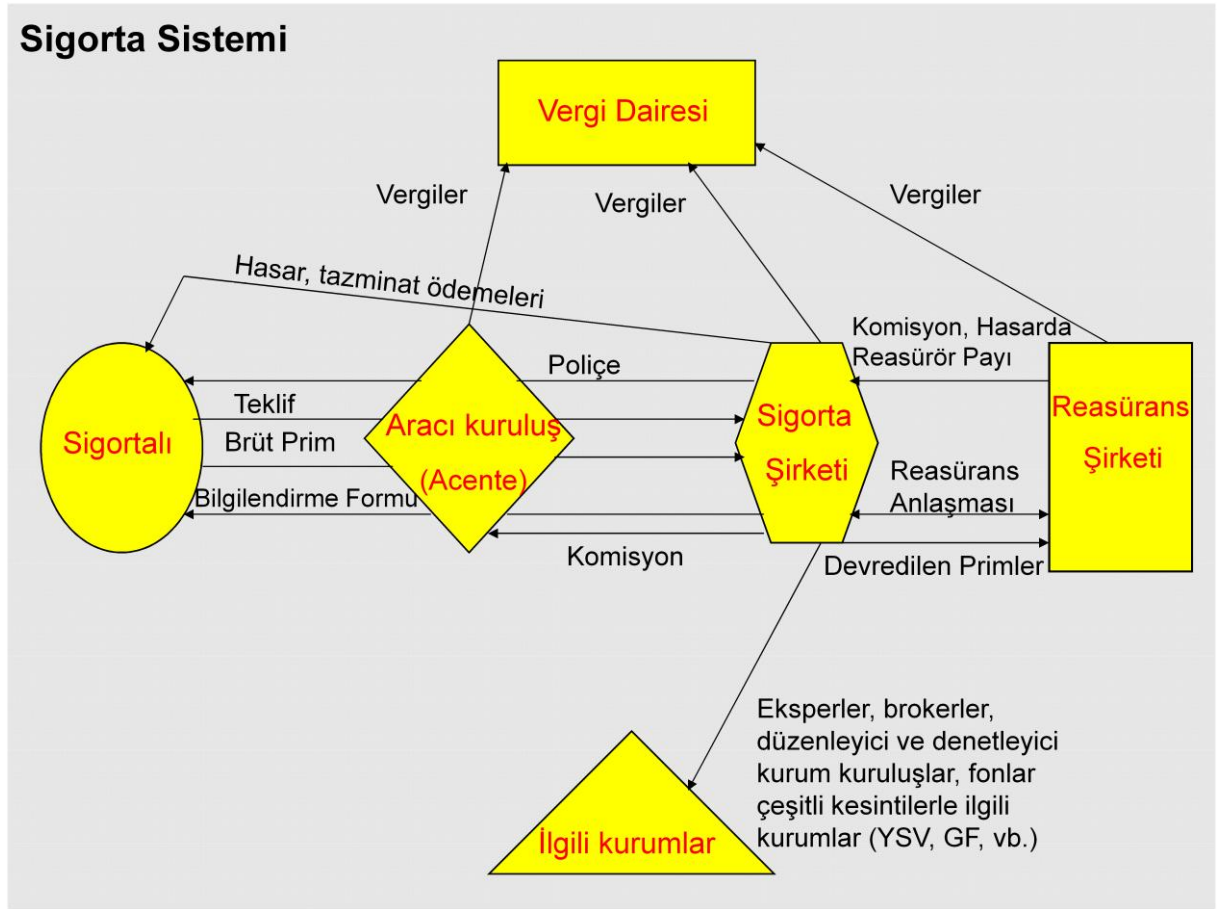
Kurulan ilk şirket; Osmanlı Bankası, Tütün Rejisi ve Düyunu Umumiye İdaresi'nden bir sermaye grubunun ortaklığındaki 1893 tarihli Osmanlı Umum Sigorta'dır. Daha

sonra bunu 1923 tarihinde Şark Sigorta (Riunione Adriatica Katılımı) ve diğerleri takip eder (Segem, 2009: 11).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte sigorta alanında gerek yasal gerekse kurumlaşma açısından büyük adımlar atılmıştır. 1927 yılında ülkede faaliyet gösteren yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin kuruluşu, çalışma şartları belirlenerek devlet denetimi getirilmiştir. Sigortacılığın millileştirilmesine zemin hazırlamak, reasürans yoluyla dışarıya giden primlerin bir kısmının ülkede kalmasını sağlayarak döviz tasarrufu gerçekleştirmek ve hazineye gelir sağlamak amacıyla 1929'da Milli Reasürans T.A.Ş. kurulmuş ve böylece ülkede reasürans tekeli fiilen başlamıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye'de çalışan yerli ve yabancı sigorta şirketleri yaptıkları her sigortadan tahsil ettikleri primlerin %50'sini Milli Reasürans'a devretmeye başlamışlardır (Akatlı, 1985: 27).

1959 yılında 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu yürürlüğe girmiştir. 1968–1984 arasında sigorta şirketi kurulmasına izin verilmemiştir. 1980'li yıllardan itibaren sigorta sektöründe liberalleşme çalışmaları başlamış, piyasaya giriş-çıkışlar daha serbest hale gelmiş, mali bünyeyi güçlendirici önlemler alınmasına çalışılmıştır. Yine bu dönemde yeni sigorta şirketlerinin kurulması için verilen izni takiben şirket sayısı hızla artmıştır. Özellikle 1994 sonrası dönemde sektörde faaliyet gösteren sigorta şirketleri sayısındaki artışın kaynağında, mevcut şirketlerin hayat branşından ayrı olarak şirketleşmeye gitmesi olgusunada dikkat çekmek gerekmektedir. 7397 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatın sigorta hizmetleri hususunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na vermiş olduğu görev ve yetkiler, 18/12/1987 tarihli ve 303 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa ve müteakiben Hazine ve Dış Ticaret

Müşterarlığı'nevredilmiştir.01/05/1990 tarihinden itibaren kaza sigortaları (zorunlu sigortalar hariç), mühendislik sigortaları ile tarım sigortalarında; 01/10/1990 tarihinden itibaren de yangın ve nakliyat sigortalarında da serbest tarife sistemine geçilmiştir (Segem, 2009: 12).

Şekil 1.1. Sigorta Sistemi

2. İKİNCİ BÖLÜM

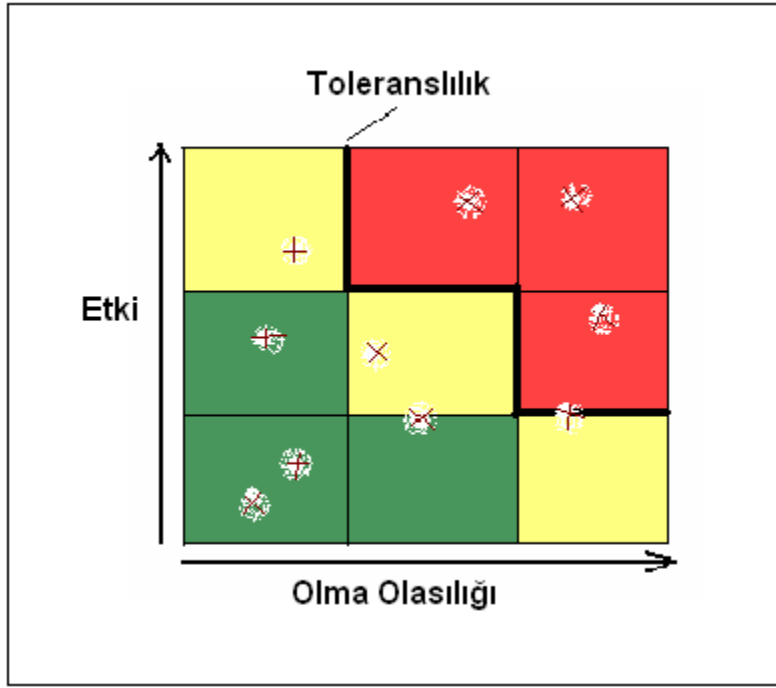
RİSKE GİRİŞ

2.1. Risk Tanımı

Risk sözlüklerde “zarara yol açan yada zarar verme kapasitesi olan kişi yada nesne” olarak tanımlanmaktadır. Riskin bir diğer tanımı “herhangi bir tehditin bir kıymete zarar oluşturma olasılığı”dır (Segem, 2009: 8).

Risk iş hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Kurumların menfaat sahiplerine mümkün olabilen en yüksek kazancı sağlayabilmeleri, faaliyet gösterdikleri tüm işkollarında karşılaştıkları risklerin doğru bir şekilde yönetilmesi ile mümkün olabilecektir. Kurumların, karşılaştıkları her fırsat beraberinde riskleride getirmektedir. Bu nedenle “sürdürebilir büyüme” hedeflerine ulaşmalarında, risklerini etkin bir şekilde belirlemek, ölçmek ve yönetmek son derece önemli bir etkidir (Tüsiad, 2008: 5).

Riskin tanımı genel olarak aşağıda belirtilen şekilde yapılabilmektedir (Berk, 1992: 5-6).

Şekil 2.1. Basit risk/tolerans matrisi (Orange Book, 19)

2.1.1. Risk, Kayıp Tehlikesidir

Riski anlayabilmek için tehlike ve riziko kavramlarını da bilmek gerekiyor. Tehlike zararın yakın nedenidir.

Kaybın tehlikesi kavramsal olarak kayıp olasılığıdır. Riskin tanımının 'kayıp tehlikesi' olduğu literatürde kimi zaman kabul görmemektedir. Gerekçe olarak, risk ve 'kayıp tehlikesi' arasında ayırım yapılması gerektiği ileri sürülmektedir (Berk, 1992: 5-6).

2.1.2. Risk, Kayıp Olasılığıdır

Uygulamada risk yaygın olarak kayıp olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre riskin gerçekleşmesi olasılığının 1 veya 0 olması demektir (Berk, 1992: 5-6).

2.1.3.Risk Belirsizlikle İlişkilendirilebilir

Risk ve belirsizlik arasında bir ilişki olduğu genel kabul görmektedir. Bununla birlikte belirsizlik değimi bir çok anlam içerdiği için bunlardan hangisinin kastedildiği açıklıkla görülememektedir. Riskin sigorta ile ilgili tanımı bilimsel olarak ilk kez 1901 yılında yayınlanan 'The Economic of Risk and Insurance' kitabında Alan H.Willett tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, insan yaşamında ve iş hayatında karşılaşılan belirsizliklerin kişilerin eksik bilgisine dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Berk, 1992: 5-6).

Günlük yaşamda kullanılan risk kelimesi ise belirsizlikten uzak bir anlam taşımamaktadır. Subjectif olarak şans üstlenme durumunu ifade etsede, uygulamada ve objektif olarak bakıldığında dış dünyadaki durumları belirlemek için kullanılmaktadır.

Kimi yazarlar risk ve belirsizlik arasında şöyle bir ayırım yaparlar. Sonuçlar konusunda uzmanlar birlikte olasılık dağılımları çıkarabiliyorsa risk, uzmanlar bu konuda bir anlaşmaya varamıyorsa belirsizlik söz konusudur(Sarıaslan, 1990: 161).

Belirsizlik, olasılıklar birbirine eşit olduğunda en yüksek seviyededir. Ele alınan bir olayın gerçekleşme veya gerçekleşmeme olasılığı birbirine eşitse belirsizlik söz konusudur(Uralcan, 2004: 5).

Belirsizlik, şanslar eşitse en üst düzeydedir. Başka bir deyişle belirsizliğin en yüksek olduğu durum, olasılığın yarı yarıya 0,5 olduğu durumdur. Birtakım olaylar eşitliği

bozmuşsa, belirsizlik azalır. Belirsizlik azaldığında risk artabilir de azalabilir de. Ancak, yeterli bilginin olmadığı durumlarda belirsizlik daha yoğundur. Çünkü, olasılık belirsizdir (Outreville, 1998: 5; aktaran Turgut, 2009: 5).

2.1.4.Risk, Gerçekleşen Sonuçlardan veya Değerlerden Hareketle Beklenen Sonuçların Belirlenmesidir

Bu tanıma göre, risk tek bir oluşumun veya kaybın olasılığı olmayıp beklenenden farklı sonuçların gerçekleşmesi olasılığıdır(Berk, 1992: 5-6).

2.2.Diğer Risk Tanımları

Risk kavramı farklı şekillerde tanımlanabilir.Ortaya çıkan sonuçlara göre, aşağıda ki gibi farklı risk tanımlamaları yapmak mümkündür (Tüsiad, 2008: 10-11).

2.2.1.Ortalama Sonuç Olarak Risk

Bu kapsamda risk sadece beklenen sonuçların gerçekleşip gerçekleşmemesi ile ilgilidir.

2.2.2.Sonuçlar Arasında ki Farklılık Olarak Risk

Bu sınıflandırmaya göre risk, olaylarla ilgili sonuçların istatistik değişimini veya standart sapmasını ifade eder.

2.2.3.Kayıp Olarak Risk

Bu tanımlamaya göre risk , olumsuz etkiye sahip olayların meydana gelmesidir.

2.2.4.Potansiyel Kazanç Faktörü Olarak Risk

Genellikle üzerinde çok fazla durulmayan nokta, riskin kazanç sağlamak için bir araç olarak kullanılıyor olmasıdır. “Risk” ve “kazanç” birbirini tamamlayan kavramlardır. İş dünyasında başarının anlamı, doğru zamanda doğru risklerin alınması ve risklerin kazanca dönüştürülmesidir.

2.2.5.İlgili Oldukları Alanlara Göre Risk

Çok genel olarak belirli bir sınıflandırmaya tabi tutulduğunda birbirinden farklı riskler tanımlamak mümkündür. Piyasa riskleri, kredi riskleri, faaliyet riskleri, yasal riskler, bilgi riski, çevresel riskler, ülke riski, temel iş ile ilgili riskler, finansal raporlama riskleri, kontrol riski. Hepsi birbirinden farklı olan bu riskler farklı risk tanımlarına sahiptir, çünkü beklenen sonuç her bir faaliyet için farklıdır.

2.2.6.Kurum ve Taraflar Açısından Risk

Farklı çıkar grupları, kurum ile ilgili riskleri tanımlama, anlama ve yorumlama açısından farklı bakış açılarına sahip olabilmektedir. Üst yöneticiler, orta sınıf yöneticiler, yönetim kurulları, büyük hissedarlar, küçük yatırımcılar, kredi sağlayan kuruluşlar, yatırımcı danışmanlık ve aracı kuruluşlar gibi kurum ile ilgili farklı

hedefleri, planları ve beklentileri olan gruplar riskleri de farklı şekilde tanımlamaktadır.

2.3. Risk Kaynakları

Risk kaynakları; doğal, sosyal, ekonomik ve fiziksel olmak üzere dörde ayrılmaktadır(Berk, 1992: 6).

2.3.1.Doğal Risk Kaynakları

Doğanın düzensiz ve ani faaliyetleri, birey ve işletmelerin planladıkları hedeflerinin gerçekleşmemesine neden olabilir. Doğal risk kaynaklarına örnek olarak; deprem, sel, yıldırım sonucu meydana gelen yangınlar, don olayları, fırtına vb. verilebilir.

2.3.2.Sosyal Risk Kaynakları

Bireylerin bilerek veya bilmeyerek davranış ve hareketleri sonucunda neden oldukları zarar ve kayıplardır. Bu kayıplar, bireylerin bilerek yaptıkları zarar ve kayıplar ve bireylerin bilerek yapmadıkları zarar ve kayıplar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- a) Bireylerin Bilerek Yaptıkları Zarar ve Kayıplar

Bu gruba giren zarar ve kayıplara örnek olarak hırsızlık, gasp, tehdit, sabotaj, isyan verilebilir. Bu tarz zarar ve kayba neden olan olaylar bireysel ya da toplumsal olarak meydana gelmektedir.

b) Bireylerin Bilerek Yapmadıkları Zarar ve Kayıplar

Bu gruba giren zarar ve kayıplara örnek olarak trafik kazaları verilebilir. Trafik kazalarında birey trafik tutanağına göre 8/8 suçlu olsa dahi trafik kazası bu gruba girmektedir.

2.3.3.Ekonomik Risk Kaynakları

Piyasada karşılaşılan konjktürel, mevsimsel ve politik dalgalanmaların yol açtığı olumsuzluklar veya ülkelerde yaşanan krizler işletmeleri ve bireyleri olumsuz etkilemektedir. Bu durumlar işletmelerin ve bireylerin ciddi kayıp yaşamalarına neden olmaktadır. Ekonomik risk kaynakları başlığı altında incelenmesi gereken bir diğer önemli kavram da enflasyondur. Enflasyonun sürekli artan yönde değişim göstermesi de bireyleri ve işletmeleri etkilemektedir. Bu ve bunun gibi olumsuz gelişmeler sonucunda bireylerin alım gücü düşmekte, işletmelerin işçi çıkarımı artarken işçi alımı düşmektedir.

2.3.4.Fiziksel Risk Kaynakları

İşletmenin fiziki ortamına bağlı olarak ortaya çıkan risklere fiziksel riskler denmektedir. İşletmelerin iç ve dış fiziksel ortamlarına bağlı bir takım riskleri

bulunmaktadır. Dış fiziksel ortam kaynaklı risklere; işyerinin şehir merkezine uzak olması, iç fiziksel ortam kaynaklı risklere ise çalışanların fiziksel ortamın rahat olmaması sonucu verimliliklerinin düşmesi örnek verilebilir.

2.4. Temel Risk Bileşenleri

Risk kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için bir riskin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken temel bileşenlere kısaca değinmek gerekmektedir (Lam, 2003:24-26; aktaran Saka, 2010: 6).

2.4.1.Karşılaşılan Potansiyel En Yüksek Kayıp

Riskin analiz edilmesinde işlerin arzu edildiği şekilde gitmemesi durumunda karşı karşıya olunan potansiyel en yüksek kayıp miktarının bilinmesi son derece önemlidir.Bu kavram, olasılığı düşük olsada en kötüsenaryo altında gerçekleşebilecek kayıpları ifade eder. Karşılaşılan potansiyel en yüksek kaybın bilinmesi ilgili risk hakkında stratejik kararların alınması için kritik öneme sahiptir.

2.4.2. Volatilite (Volatility)

Geleceğin ne derece de belirsiz olduğu ile ilgilidir.Volatilite, riski oluşturan bileşenlerin bir veya birkaçının geçmişteki eğilimlerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile volatilite geçmişte ne kadar fazla ise gelecek ile ilgili belirsizlik ve dolayısıyla riskte o derece fazladır.

2.4.3. Olasılık (Probability)

Risklerin birbirlerine göre önceliklerinin belirlenmesi için en önemli unsurlardan biride , gerçekleşme olasılığıdır. Bir riskin gerçekleşme olasılığı ne derece yüksek ise risk o derece artmaktadır.

2.4.4. Etki (Impact)

Riskin öneminin belirlenmesinde olasılık ile birlikte en önemli unsurlardan biride, söz konusu riskin “olası kayıp” miktarı, başka bir anlatımla “etki” sidir. Daha önce belirtildiği gibi karşılaşılan potansiyel en yüksek kayıp karşı karşıya olunan “potansiyel en yüksek kayıp miktarını” ifade ederken, etki, işlerin normal seyrinde gitmesi durumunda karşı karşıya kalınması “olası etki miktarını” ifade eder. Etki miktarı yükseldikçe risk artmaktadır.

2.4.5. Zaman Dilimi (Time Horizon)

Riske neden olan faaliyetin ne kadar sürdüğünü ifade eder. Bu zaman ne kadar uzun ise toplam risk o derece artmaktadır. Örneğin bir dakikada 150 km/saat ile yol almak ile bir saat boyunca 150 km/saat ile yol almak arasında riskin gerçekleşme olasılığı açısından önemli bir farklılık bulunmaktadır. Buna göre riskin niteliği değişmiyor olmasına rağmen zaman etkisi nedeni ile riskin gerçekleşme olasılığı artmaktadır. Bir saat yüksek hızla seyretmek, bir dakika aynı hızla seyretme seçeneğine göre risklerin gerçekleşme olasılığını artırmaktadır.

2.4.6.Riskin Önemi ve Önceliği

Yukarıda belirtilen unsurların hiçbirini tek başına ilgili riskin organizasyon açısından önemini ve önceliğinin belirlenmesi için yeterli olmayacaktır. Bu konuda farklı analizler yapılabilecek olsa da uygulamada en çok rastlanılan olasılık ve etkinin birlikte değerlendirilmesidir. Buna göre bir organizasyon için en kritik risk, gerçekleşme olasılığı ve potansiyel etkinin en yüksek olduğu risktir (Coso, 2004: 48; aktaran Saka, 2010: 7).

2.4.7. Korelasyon

Bir riskin ortaya çıkması durumunda, bir diğer riskin bu durumdan etkilenip etkilenmeyeceğini ifade eder.Farklı risklerin istatistik açıdan birbirleri ile hangi ölçüde ilişkili olduğunu saptamak için korelasyon analizinden yararlanılır (Vose, 2008: 354; aktaran Saka, 2010: 7).

Eğer riskler arasında korelasyon yüksek ise, risk artmakta, korelasyon düşük ise risk azalmaktadır. Risklerin birbiri ile ilişkilendirilmediği bir durumda, söz konusu riskin olası toplam etkisini tam olarak hesaplayabilmek mümkün değildir.

2.4.8.Sermaye

Kurumlar, nakit gereksinimlerini ve karşılaştıkları risklere bağlı beklenmedik kayıpların zararlarını karşılamak için, yeterli düzeyde sermaye birikimine sahip olmalıdır. Yönetimler tarafından, risklere karşılık ayrılan sermaye “ekonomik

sermaye” olarak adlandırılmaktadır. Ekonomik sermaye, kurum içindeki birimler arasında, birimlerin karlılık ve risk seviyelerine göre ayrılmalıdır. Yüksek risk seviyesine karşılık yüksek kar elde eden birimlere, beklenmedik durumlara karşı daha fazla sermaye ayrılır(Lam, 2003: 26; aktaran Saka, 2010: 8).

2.5.Risklerin Genel Sınıflandırılması

Riskler genel olarak; sosyolojik, bilimsel, hukuksal ve etik riskler olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

2.5.1.Sosyolojik Riskler

İşletmelerin iç organizasyon yapılarında çeşitli toplam kalite uygulamalarından kaynaklanabilecek güven eksikliği, toplumda meydana gelebilecek sosyal erozyon, kuşak çatışması gibi sosyal değişikliklerin yarattığı risklere sosyolojik riskler adı verilmektedir. Sosyolojik riskleri değerlendirmek her geçen gün zorlaşmaktadır. Söz konusu risklerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi için durumların çok yönlü bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Sosyo – Kültürel ortamda göz önünde bulundurulması gereken noktalar şunlardır;

- Yerel göç olayları ve buna bağlı olarak piyasada talebin artması veya azalması durumu. Bu durum toplumsal dengelerin bozulmasına yol açmaktadır.

- Eğitim seviyesinin giderek düşmesi sonucunda toplum genelinde görülen refah düzeyinde meydana gelen gerilemeler.
- Nüfus oranında meydana gelen değişiklik. Son yıllarda bazı illerde nüfus patlaması yaşanırken bazı illerde de nüfus oranlarında gözle görülebilir düşüşler meydana gelmektedir. Nüfus oranındaki azalma sonucunda tüketicilerin birçoğunun yaşlanması ile sonuçlanmaktadır. Bu duruma örnek olarak Almanya verilebilir. Almanya’da devlet anneye, doğurduğu her çocuk başına para ödemektedir. Ayrıca hastane masrafları, doğum yapılmasıyla nüfus oranının artacağı hedeflendiği için devlet tarafından karşılanmaktadır. Bunun nedeni de nüfusun yaşlanmamasını sağlamaktır.

İster bağımlı ister bağımsız değişken olarak ele alınsın, nüfus, toplumsal değişme süreci içinde son derece önemli bir yere sahiptir (Kongar, 2000: 521).

- Aile yapılarında meydana gelen değişiklikler de Sosyo – Kültürel toplum üzerinde etkiler yaratmaktadır. Aile içi şiddetler, kadınların ekonomik özgürlüklerinin kazanmaları sonucunda boşanma oranlarında gözle görülebilir bir artışın meydana gelmesi sonucu Sosyo – Kültürel toplum olumsuz olarak etkilenmektedir.

2.5.2.Bilimsel Riskler

Son zamanlarda teknolojik gelişmelerin de etkisiyle bilimsel denemeler, kimyasal üretim süreçlerinin sonucunda insanların sağlık konusundaki beklentilerini artırmaktadır. Bu tür risklere bilimsel riskler denilmektedir. Ayrıca toplumsal salgınlar da toplumları tehdit eden önemli bilimsel risklerden biridir.

Günümüz teknolojisinde hızlı bir değişim olduğu gerçektir. Bu nedenle bir yandan rakipler yeniyi ve daha iyisini yapmak için çaba gösterirken, öte yandan işletme yöneticisinin teknolojik değişimin sağladığı olanaklardan yararlanmaması düşünülemez. Çünkü her yenilik eskisini zayıflatacak ve hatta ortadan kaldıracaktır. Bu nedenle yönetimin teknolojik değişimleri gözlemesi ve doğru değerlendirmesi zorunludur (Tokol, 1987: 8).

2.5.3.Hukuksal Riskler

Uygulanmakta olan sigorta ve sorumluluk mevzuatı, aradan yıllar geçtikten sonra oluşabilecek risklerin finansmanını sağlamaktan uzaktır.Çalışmalar bu tür risklerin finansmanını mümkün kılacak yenilikler bulmaya yönelmektedir.

Örneğin Alman sigorta sektörü çevre zararı ile ilgili orijinal bir çözüm bulmuştur. Sorumluluk ve maddi zarar sigortası ile zarar gören 3. Sahışa Sigortalı statüsünü seçme olanağı tanınmaktadır. Bu şekilde oluşabilecek zarar, sigortalının maddizararının sigortası şeklinde temin edilebilmektedir (Bulutlu, 2001: 6).

2.5.4.Etik Riskler

Günümüzde sigortalıların bilinçli olmak ve değişik yaklaşımlar talep etmek arasında net bir ayırım yapamadıkları açıktır. Bu durum sigortacıların riskin türüne ve özelliklerine göre prim uygulamalarının mümkün kılınmasını sağlayamamalarına neden olmaktadır.

Sigortacılar rekabet ortamında söz konusu ayrıcalıkları sağlayan diğer sigorta şirketleri ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Mücadelenin de en önemli silahlarından biri etkin risk analizi kullanımınıdır.

2.6.İşletmelerin Karşılaştığı Riskler

İşletmelerin karşılaştığı riskler; işletme riski, pazar riski, işletmelerin hukuki şekline bağlı risk, döviz kuru riski, faiz değişme riski, ülke riski, operasyonel risk, insan riski ve spesifik risk olmak üzere dokuzaya ayrılmaktadır.

2.6.1.İşletme Riski

Bir işletmeyi içeriden ve dışarıdan tehdit eden risklere işletme riskleri denmektedir. İşletmelerde üretim esnasında ortaya çıkan kayıpların tamamını risk ile açıklamak oldukça yanıltır. Üretimde faaliyetlerin niteliğine bağlı olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan bazı durumlar vardır.

İşletmelerin karşı karşıya oldukları risklere örnek olarak dolu, sel, yangın, deprem vb. gibi doğal olaylar örnek verilebilir.

2.6.2.Pazar Riski

Piyasalardaki konjoktürel dalgalanmaların ve yatırımcı/tüketici tercihlerindeki değişimlere pazar riski denmektedir. Bunların dışında piyasa doğrultusunda gelen çeşitli iktisadi değişimler vardır ki bu değişimlerden doğabilecek risklere de pazar riski denmektedir.

2.6.3.İşletmenin Hukuki Şekline Bağlı Risk

İşletmelerin hukuki şekline bağlı riskler ekli şekilde sıralanmıştır (Berk, 1992: 13).

- Firma sahibinin ölmesi veya sakat kalması
- Şirket ortakları arasında anlaşmazlıklar çıkması
- Profesyonel yönetim anlayışının benimsenememesi
- Uygun sermaye yapısının oluşturulamaması

2.6.4.Döviz Kuru Riski

Döviz kuru dalgalanmaları sonucunda ortaya çıkan risklere döviz kuru riskleri denmektedir. İhracat yapan bir firmanın riski, döviz kurlarının düşmesi sonucunda oluşmaktadır. İthalat yapan bir şirketin de riski döviz kurlarının yükselmesidir.

2.6.5.Faiz Değişme Riski

Faiz oranlarındaki değişiklikler sonucu ortaya çıkan riske faiz değişme riski denmektedir. Faizlerin yükselmesi yatırım harcamalarını ve yatırım malları talebini azaltacaktır (Tunca, 2001: 103).

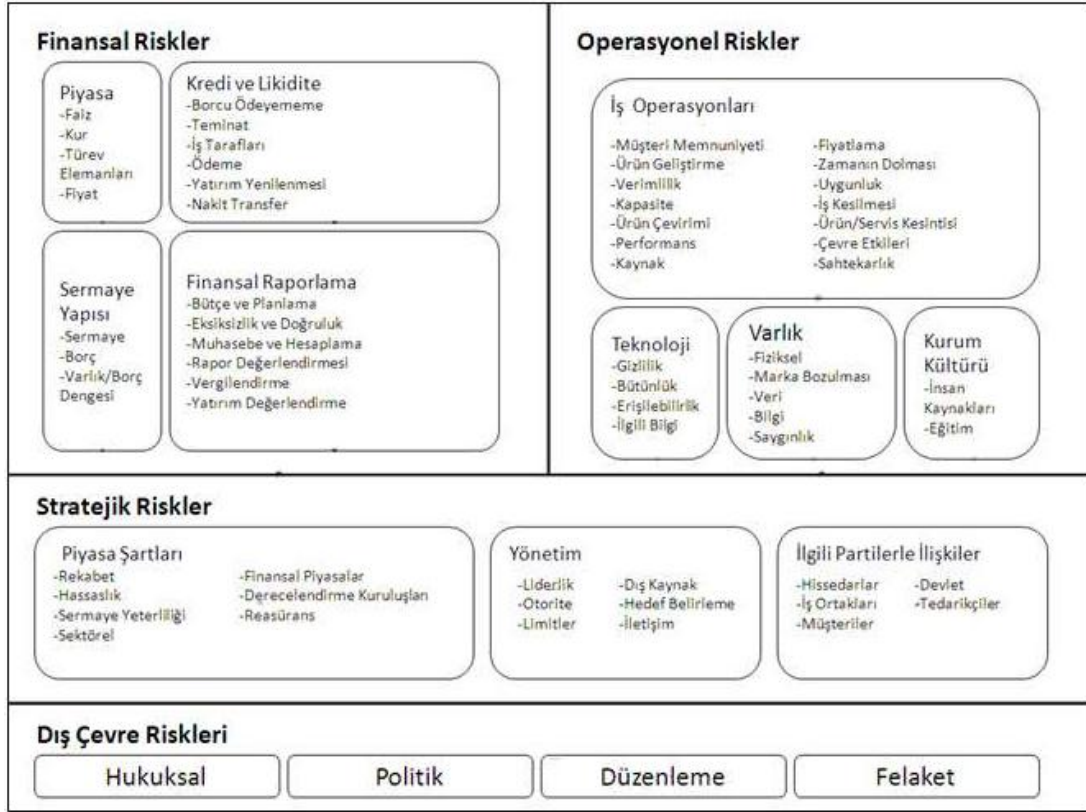
Faiz oranlarındaki yükselme işletmelerin daha zor kredi almalarına neden olduğundan bu durum da işletme için bir risktir. Faiz oranlarındaki değişiklikler işletmelerin maliyet ve getiri oranlarında beklenmedik değişikliklere sebep olmaktadır. Faiz oranlarındaki değişiklikler de işletmelerin karşılaşacağı beklenmedik risklerdendir.

2.6.6.Ülke Riski

Hükümetlerin dış borç yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya özel sektör borçlularının borç ödemelerinde gerekli döviz transferini yapamaması sonucunda ortaya çıkan risklere ülke riskleri denmektedir.

2.6.7.Operasyonel Risk

Yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar/sistemler veya dış olay ve etkenler nedeniyle kurumun doğrudan veya dolaylı olarak maddi zarara maruz kalma riskidir.

Şekil 2.2. Örnek Risk Modeli (Tüsiad, 2008)

2.6.8. İnsan Riski

Çalışanlarının icra ettikleri göreve uygunsuzluklarından, bilgi ve tecrübe yetersizliklerinden, motivasyon eksikliği, aşırı iş yükü, iş yerinin elverişli olmaması veya hatalı organizasyon yapısı gibi nedenlerden dolayı görevlerini ihmallerinden, tam olarak bilmemelerinden veya unutmalarından, kendilerine verilen yetkileri kötüye kullanmalarından, işletme varlıklarına zarar vermelerinden ve kasıtlı olarak suç sayılan eylemleri gerçekleştirmelerinden kaynaklanan zarar riskidir.

2.6.9. Spesifik Risk

Getirisi faiz oranı ile ilişkilendirilmiş finansal araçlardan veya hisse senetlerinden oluşan pozisyonlarda, geniş piyasa hareketleri dışında, bu pozisyonları oluşturan

finansal araçları ihraç veya garanti eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların yönetimlerinden ve mali bünyelerinden kaynaklanabilecek sorunlar nedeniyle meydana gelebilecek zarar riskini ifade eden risklere spesifik risk denmektedir.

2.7.Sigortacılık Açısından Risk ve Sınıflandırılması

Sigorta literatüründe “ortaya çıkması muhtemel bir tehlike” veya “zarar verici olayların gerçekleşmesi ihtimali” ni anlatmak için “riziko” kelimesi kullanılmaktadır (Segem, 2009: 8).

Risk, sigortanın esasıdır. Risklerin sınıflandırılmasındaki temel amaç, risklerin daha iyi tanımlanabilmesi, ölçülebilmesi, değerlendirilebilmesi ve yönetilmesi başka bir deyişle kontrol altına alınabilmesidir. Aşağıda bu amaca hizmet edebilecek sınıflandırmalar kendi bölümlerinde incelenmektedir (Uralcan, 2004: 3).

2.7.1.İfade Ettiği Anlam Açısından Risklerin Sınıflandırılması

Temel risk ayrımlarından biri gelecek için riskin ifade ettiği anlamdır. Bu ayrımdaki esas, kaybetme riskine karşın kazanma olasılığının olup olmamasıdır. Bu ayrımda riskler,

- Spekülatif riskler
- Gerçek riskler

adı altında iki gruba ayrılır.

2.7.1.1.Spekülatif Riskler

Spekülatif risklerde, zaman içinde, riskin gerçekleşip zarar doğurması söz konusu olduğu gibi, riskin gerçekleşmemesi durumunda yüksek kârlar elde etme şansı da vardır. Başka bir ifade ile kaybetme riskine karşın zenginleşme beklentisi vardır.

Spekülatif riskler, kâr zarar hesapları yapılarak yönetilir. Borsa yatırımlarında ya da bahis oyunlarındaki riskler spekülatiftir. Sigorta bir zenginleşme aracı değil, güvence aracıdır. Bu yüzden sigorta spekülatif risklerle ilgilenmez ya da spekülatif riskler sigortalanamaz. Çünkü sigortanın mantığında kazan-kaybet yaklaşımı yoktur. Tam tersine potansiyel kayıpları telafi ederek sigorta taraflar arasında kazan-kazan yaklaşımını benimser.

2.7.1.2. Gerçek Riskler

Gerçek riskler, kesin zarar getiren risklerdir. Yangınlar, kazalar birçok şeyi alıp götürürler. Bunların bir kısmı zarar vermesine rağmen katlanılabilir türdendir. Ancak kimisi yok edecek kadar güçlüdür. Bu tür riskler gerçekleşmediği müddetçe kişinin hayatı normal akışında devam eder. Ancak gerçekleştiğinde kişi zarar görür ve ekonomik kayıplara uğrar. Kişinin eski durumuna tekrar dönebilmesi için o güne kadar yaptığı her şeye yeni baştan başlaması gerekir. Bazen risk kişi için o kadar büyüktür ki, kişinin yıllar boyunca elde ettiği birikimini yok edebilir. Kişi bu riskleri kontrol altına almadığı müddetçe ekonomik geleceği zarar görür (Riegel ;Miller, 1965: 19 aktaran Turgut, 2009: 34).

Yangın, kaza, doğal afetler, ölüm, hastalık gibi riskler gerçek ve tesadüfen gerçekleştiği takdirde sigortalanabilir. Diğer bir ifadeyle, sigorta gerçek risklerle ilgilenir.

2.7.2.Etki Alanına Göre Risklerin Sınıflandırılması

Risklerin etkilediği alanın bireyler ya da kitleler olması durumuna göre de riskler sınıflandırılabilir. Buna göre etki alanına göre riskler,

- Temel riskler
- Özel riskler

olarak ikiye ayrılır.

2.7.2.1.Temel Riskler

Temel riskler, geniş kitleleri etkileyen risklerdir. En bariz örneği katastrofik riskler olup, doğal afetler, halk ayaklanmaları, terör ve savaş halleri kitleleri etkileyen temel risklere örnek olarak verilebilir. Temel riskler, kitleleri etkilediği için toplumsal sorunlara da yol açabilir. Bu yüzden günümüzde enflasyon ve işsizlik gibi riskler de bu sınıfta değerlendirilebilir. Kitleleri insanlar duygularıyla değil ancak mantıklarını kullanarak yani sigorta bilimi ışığında birtakım matematik modeller ve istatistiksel hesaplamalarla yönetebilirler. Küresel ısınma ve son yıllarda meydana gelen doğal afetler günümüzde temel risklerin önemini daha da artırmıştır. Kümüllü hasarları ile birçok sigortacıyı sarsan bu olaylar sigorta ve reasürans piyasasında bu tür risklerle ilgili değerlerin değişmesine neden olmuştur (Nomer; Yunak, 1998:8).

2.7.2.2.Özel Riskler

Özel riskler, temel risklerin aksine kitleleri değil bireyleri etkileyen risklerdir. Bireyleri etkilemesi her olayda sadece bir kişinin zarar görmesi anlamına gelmez. Örneğin bir trafik kazasında birden fazla kişi zarar görebilir. Bireysel hata ya da ihmallerden dolayı gerçekleşen özel riskler, birden fazla kişinin zarar görmesine yol açabilir. Ancak bu o riski temel risk sınıfına sokmaz. Kişilerin karşılaştığı sıradan kazalar, hırsızlık, hastalık ya da ölüm gibi riskler bu gruba girer.

2.7.3.Gerçekleşmesine Etki Eden Faktörlere Göre Riskin Sınıflandırılması

Sigortacı, riski kontrol edebilmek için riskin gerçekleşmesine etki eden olayların önemli olduğunu bilir. Riskler sadece fiziksel nedenlerle değil aynı zamanda moral nedenlerle de gerçekleşebilir. Sigortacı ise riski üzerine almak ve onu yönetmek için her iki koşulda ilgili bilgilere de sahip olmak ister. Öyleyse riskin gerçekleşmesine etki eden faktörlere göre riski

- Fiziksel riskler
- Moral riskler

olarak sınıflandırabiliriz.

2.7.3.1.Fiziksel Riskler

Fiziksel risklerde riskin gerçekleşmesine etki eden faktörler fizikseldir. Bir yapının betonarme, ahşap ya da çelik konstrüksiyon olması, malzemesinin yanmaya veya

depreme dayanıklılığı, evin kapı-cam yapısı, içindeki eşyanın hırsız için çekiciliği, bir camın kalınlığı, kırılmaya direnci, bir insanın mesleğinin madenci ya da öğretmen olması, ailede kalımsal bir hastalığın olması ya da olmaması vb. konular fiziksel risklerle ilgilidir. Bu konular elbette risk yöneticisi olan sigorta şirketleri için önem taşımaktadır(Uralcan, 2004: 11-12).

2.7.3.2.Moral Riskler

Moral riskler, literatürde sosyal risk olarak da geçmekle birlikte, sosyal güvenlik kapsamındaki risklerle karıştırılmaması için bu çalışmada moral kelimesi ile ifade edeceğiz. Moral riskler, sigortalının moralitesi ile ilgili olan risklerdir. Kısaca açıklamak gerekirse, sigortalının yetişme tarzı, ailesi, ahlaki değerleri, karakteri gibi soyut kavramlar, moral risklerin kapsamına girer. Moral risklerin bir özelliği de sigortalının kontrolü altında gerçekleşebilmesidir.

Moral risk, sigortalının dikkatsizliği, systemsizliği, düzensizliği, bilgisizliği, ruhsal ya da fiziksel bozukluğu nedenlerinden kaynaklanabildiği gibi sehven kişinin, sigortanın mevcudiyetinden dolayı riske karşı kayıtsız, dikkatsiz davranışından kaynaklanabilir (Angel, 1959: 8; aktaran Turgut, 2009: 36).

Hangi nedenle olursa olsun, sigortalının moralitesinin bozuk olması sigortacı için önemlidir. Huzurlu, sosyal refah seviyesi yüksek ülke ve toplumlarda etik değerlere önem artmakta, moral riskin neden olduğu zararlar azalmaktadır. Enflasyonist baskının olduğu toplumlarda ise ahlak bozulmakta, moral riskler artmaktadır (Nomer; Yunak, 1998: 8).

2.7.4.Diğer Risk Ayrımları

Sigortacılıkta risklerin sınıflandırılmasında sık kullanılan ayrımlardan biri de,

- Kişilerle ilgili riskler
- Mal varlığı ile ilgili riskler
- Sorumluluk ile ilgili riskler şeklinde yapılan ayrımdır.

Bu risklere kısaca değinecek olursak, kişilerle ilgili riskler, kişinin kendisine zarar verme potansiyeli olan ölüm, hastalık, yaşlılık, kaza gibi risklerdir. Mal varlığı ile ilgili riskler, kişinin sahip olduğu mal varlığına zarar vermesi muhtemel olan yangın, çalınma gibi risklerdir. Sorumluluk ile ilgili riskler ise kişinin üçüncü şahıslara verebileceği zararlarla ilgili risklerdir.

Bir başka sınıflandırma ise ekonomik hayatın getirdiği riskleri konu alan sınıflandırmadır. Bu sınıflandırmaya göre de riskler,

- Sosyal (Moral) riskler
- Fiziksel riskler
- Ekonomik riskler olarak üçe ayrılır.

2.8.Sigortacılık İle İlgili Diğer Risk Sınıflandırmaları

Prof. Dr. Niyazi Berk ise sigorta kurumlarının risklerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmaktadır(Berk, 2005; 46-51).

2.8.1.İşletme Riskleri

- a) İş Kabul Riski
- b) Kredi Riski
- c) Reasürans Riski
- d) Faaliyetel Risk
- e) Yatırım (piyasa) Riski
- f) Likidite Riski
- g) Eşleştirme (matching) Riski
- h) Harcama (Masraf) Riski
- ı) Zamanaşımı Riski
- i) Provizyon Riski

2.8.2. Sistemik Riskler

Sigorta sektörünün dışındaki faktörlerin belirlediği ve kurumları etkileyen risklerdir. Sigorta kurumları genellikle bu tür riskleri kontrol edemezler. Pazar dinamiklerinde meydana gelebilecek değişiklikler veya yasal ve yargısal riskler sistemik risklere örnek olarak verilebilir.

2.8.3.Sistemik Riskler

Yerel ya da global ekonomik yapısal etkileşim sonucu olarak sigorta sektöründeki kurumlar karşılıklı olarak etkilenmektedir. Çoğu sigorta kurumları bu tip risklerin gerçekleşmesini kontrol altına alamazlar. Ancak iş süreçlerinde ve iş modellerinde

gerçekleştirecekleri değişikliklerle, söz konusu risklerin kuruma olan etkilerini azaltabilirler.

Sistemik riskler aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir;

- a) Yatırımların Pazar Değerindeki Değişim
- b) Çevre Değişim Riski
- c) Demografik Yapı ve Tüketici Davranışları Gibi Sosyal Yapı Değişim Riskleri
- d) Durgunluk, Aşırı Büyüme Şeklindeki Ekonomik Değişim Riskleri
- e) Enflasyon Oranı Riski-Faiz Oranı Riski
- f) Döviz Kuru Değişim Riski
- g) Teknoloji Değişim Riski

2.9. Tüm Sınıflandırmalarda Görülen Riskler

2.9.1.İş Kabul Riskleri

İş kabulü (underwriting), sigortacı veya reasürör kurumun bir riski kabul edip etmeyeceğine, eğer kabul edecek ise hangi şartlarda ve ne kadar prim karşılığında kabul edeceğine ilişkin süreçtir(Çuhacı, 2004: 285).

İş kabul riski ise kabul edilen risklerle ilgili olarak hasar oluşması durumunda yapılan hasar ödemelerinin, iş kabul edilirken ön görülen tahmini hasar miktarından olumsuz yönde farklı olması olarak tanımlanabilir. İş kabul risklerini üçe ayırmamız mümkündür(BaFin, 2009:8; aktaran Saka, 2010).

- a) Rezerv (Karşılık) Riski: Sigorta şirketleri geçmiş dönemlerde gerçekleşen hasarlardan yola çıkarak, mevcut dönemde üstlendiği risklerle ilgili gelecekte gerçekleştirebileceği hasar ödemelerini tahmin etmeye çalışır ve bu tahmin ettikleri tutarlar ölçüsünde finansal tablolarında bir karşılık ayırırlar. Rezerv olarak adlandırılan bu karşılıkların hesaplanmasında yapılacak hatalar, önceki yıllarla ilgili olarak rapor edilen hasarlarla ilgili olarak ek teknik karşılık ayrılmasına neden olabilir.
- b) Felaket Riski: Büyük ölçekli doğal felaketlerin gerçekleşmesi riskidir.
- c) Prim Riski: Yıl içinde raporlanan hasar tutarının beklenenin üzerinde gerçekleşmesi riskidir. Bu durum hasarların olması gerektiğinden düşük tahmin edilmesi veya primlerin olması gereken seviyeden düşük belirlenmesi şeklinde ortaya çıkabilir (Berk,2005:46).

2.9.1.1. İş Kabul Risklerinin Yönetilmesinde Kullanılan Yöntemler

a) Önleyici Yöntemler

Sigorta kurumları üstlendikleri riskleri belirli koşullarla kabul ederler. Bu koşullar sigortalının riskleri daha etkin bir şekilde yönetmesini sağlayarak, hem sigortalının zarara uğramasını hem de sigortacının hasar ile karşı karşıya kalmasını engelleyebilir.

b) İş Kabul Politikaları

Sigorta kurumlarının hangi koşullar altında ve hangi özellikteki riskleri kabul edeceğinin tanımlandığı politikalarıdır.

c) Senaryo Analizleri

Özellikle kurumun karşı karşıya kaldığı toplam riskin analiz edilmesinde kullanılan yararlı bir araçtır. Senaryo analizleri ile kurumun risk kabul politikaları test edilebilir ve önemli potansiyel riskleri içermekte olup olmadığı değerlendirilebilir.

d) Reasürans

Sigorta edilmiş riskin belli bir kısmı veya tamamının yeniden sigorta edilmesidir. Sigorta kurumlarına, tek başlarına yüklenmeleri mali açıdan mümkün olmayan riskleri, sigortalama imkânı vermektedir.

Reasürans anlaşmalarının sigorta kurumlarına sağladığı en önemli faydalardan biri de felaket seviyesindeki kayıplar karşısında sigorta kurumuna sağladığı güvencedir.

e) Alternatif Risk Transfer Teknikleri

Özellikle son yıllarda gelişen ve ürün çeşitliliği artan sermaye piyasalarının yardımı ile sigorta kurumlarının, risklerini reasürans dışında diğer piyasalar ile paylaşabilme imkanları artmıştır. Felaket Tahvilleri, Hava Türev Ürünleri veya Bağlı Sigortalar (Captive) bu tip imkânlarla örnek olarak gösterilebilir.

Hasar prim oranı iş kabul riskinin göstergelerinden biridir. Hasar prim oranı toplam hasar miktarının, toplam prim tutarına bölünmesi ile hesaplanır ve yüzde olarak ifade edilir. Oranın yüzde yüzü aşması durumunda sigorta şirketi için hasar oluşmaya

başlamıştır. Esasen hasar prim oranı tek başına gerçek bir kritik risk göstergesi olmamakla birlikte, zaman içindeki gelişimi risk ile ilgili bir fikir elde edilmesine yardımcı olur.

2.9.2.Piyasa Riski

Yatırım riski olarak da ifade edilen piyasa riski; kurumun varlıklarının,yükümlülüklerinin ve finansal araçlarının, piyasa koşullarında meydana gelen dalgalanmalardan ve değişimlerden dolayı veya direkt olarak oluşan riskleri ifade eder.

Bir sigorta şirketi için piyasa riski; yatırım portföyünün yeterince çeşitlendirilmemesi, varlıklarının aşırı değerlendirilmesi, belirli bir varlık grubuna dengesiz bir biçimde odaklanması, pazar değeri dalgalanmalarının oluşması veya faiz oranı riski ile karşılaşmasında ortaya çıkabilir. Piyasa riski, beklenen nakit akışlarının gerçekleşen nakit akışlarından düşük olmasından da kaynaklanabilir (Berk, 2005: 47).

Piyasa riskini de kurumların yatırım portföylerine bağlı olarak farklı kategorilerde sınıflandırmak mümkündür. Uygulamada en çok rastlanan piyasa riskleri aşağıdaki şekilde listelenebilir;

- a) Faiz Oranı Riski
- b) Hisse Senedi Riski
- c) Kur Riski

d) Enflasyon Riski

Bu riskin yönetilmesinde aşağıdaki soruların cevapları aranarak olası kayıp tutarının istatistik olarak tahmin edilmesine çalışılır.

- 1) Piyasaların beklenenin tersine gitme ihtimali nedir?
- 2) Ters giden piyasada mevcut pozisyonların zararlarını giderme (hedge etme), ya da nakde çevirme süresi nedir?
- 3) Bu sürede ne büyüklükte bir kayıp ile karşı karşıya kalınabilir?
- 4) Kurumun sermayesi bu kaybı karşılamaya yetecek düzeyde midir?
- 5) Pozisyondan beklenen getiri, riske atılan sermayeyi karşılayabilecek büyüklükte midir?

Hesaplanan olası kayıp tutarının, kurumun risk alma iştahı ve dolayısıyla bu tür faaliyetler için ayırmaya hazır olduğu sermaye tutarı sınırları içinde kalması sağlanarak risk yönetilir(Aysan, 2007: 240).

2.9.3.Kredi Riski

Kredi riski, sigorta kurumuna karşı yükümlülükleri olan üçüncü tarafların, söz konusu yükümlülüklerini zamanında ve/veya tam olarak yerine getirmekte sorunlar yaşamaları durumunda ortaya çıkan riskleri ifade eder(BaFin, 2009: 8; aktaran Saka, 2010: 43).

Yükümlülüklerin zamanında ve/veya tam olarak yerine getirilmesinde sorunlar yaşanması yasal olarak iflas anlamına gelmeyebilir. Yükümlülük sahibi taraflar bazı durumlarda finansal durumlarında belirgin bir sorun olmaksızın, ticari bazı nedenlerle de yükümlülüklerini yerine getirmemeyi tercih edebilirler (Lam, 2003: 149; aktaran Saka, 2010: 43).

Kredi riskinin bir sigorta şirketi açısından aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmesi mümkündür.

- a) Tahviller
- b) Gayrimenkul yatırımları
- c) Reasürans tarafları
- d) Türev işlemleri
- e) Müşteriler

Kredi riskinin yönetilmesinde öncelikle müşteri seçiminde, iş ortaklarının seçiminde (acente, broker gibi) reasürans ortağı seçiminde ve yatırım yapılacak olan ürünlerin ve/veya tarafların seçiminde son derece titiz bir risk değerlendirme sistemine sahip olunması gerekmektedir. Bu şekilde potansiyel riskleri tanımlayarak henüz sisteme dâhil etmeden yönetme şansını yakalamak mümkün olabilecektir (Saka, 2010: 44).

Risk derecelendirme sisteminin varlığı etkin bir kredi risk kontrol ortamı için gerekli ancak tek başına yeterli değildir. Bunun dışında gerçekleştirilmesi gereken en önemli faaliyet, odaklanma riskini azaltmaktır. Başka bir ifade ile sigorta şirketi hiçbir alanda, ticari getirileri çok yüksek olsa da belirli seviyenin üzerinde bir risk

odaklanması oluşturmamalıdır. Sigorta kurumları belirleyecekleri limitler dahilinde reasürans kurumlarından doğabilecek kredi risklerini mümkün olduğu kadar geniş ve kuvvetli reasürans kurumlarının oluşturduğu bir portföye yaymaya çalışmalıdır. Reasürans kurumlarının seçiminde büyüklükleri, sermaye yapıları, birlikte çalışılan zaman ve bu sürede elde edilen tecrübe, anlaşma şartları ve en önemli bağımsız derecelendirme kurumları tarafından verilen kredi dereceleri kriter olarak dikkate alınabilir (Saka, 2010: 44).

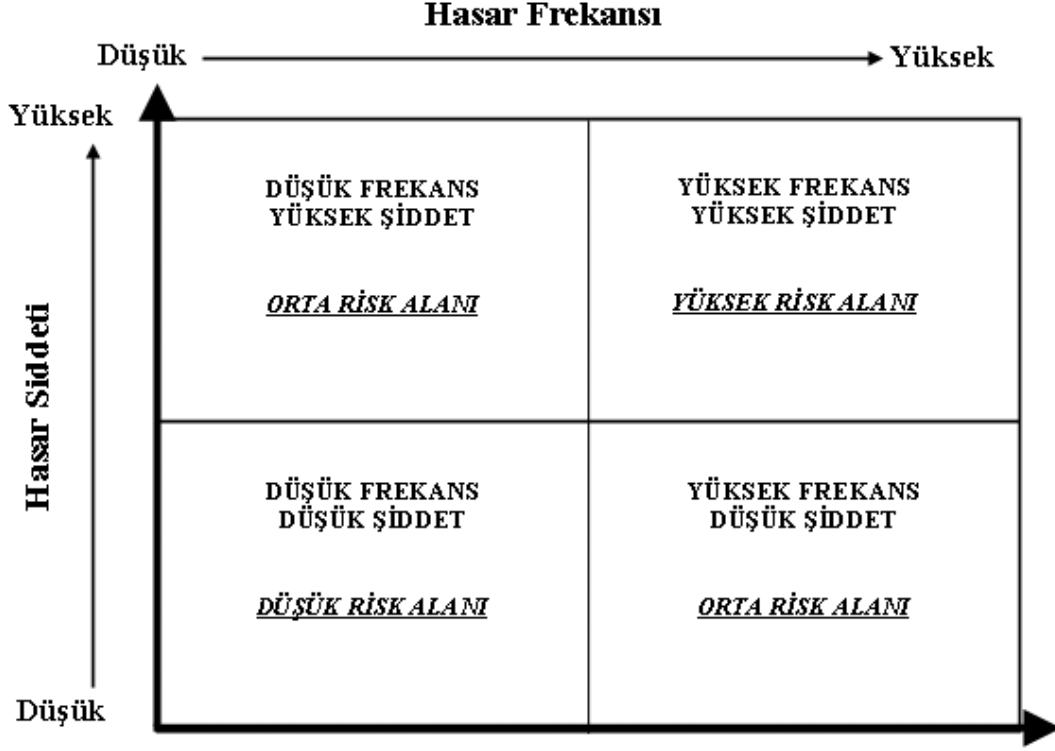
2.9.4.Likidite Riski

Likidite riski genel olarak, ihtiyaç duyulan miktarda fonun gerektiği anda uygun bir maliyetle bulunamaması, elde tutulan finansal varlığın istenilen zamanda ve fiyattan elden çıkarılamaması veya transfer edilememesi sonucunda zarara uğrama olasılığı olarak tanımlanabilmektedir. Daha kısa bir tanımla likidite riski, nakit giriş ve çıkışlarının eşanlı olmaması tehlikesidir (Bolak, 2004: 11).

Prim gelirlerinin beklentilerin altında kalması, elde tutulan belirli varlıkların istenilen hızda ve fiyatla pazarlanamaması veya beklentilerin üzerinde hasar ödemesi yapılmak zorunda kalınması bir sigorta şirketi açısından likidite riskini oluşturan unsurların başında sıralanabilir (Berk, 2005: 47).

Likidite riskinin etkin bir şekilde yönetilebilmesi için temel şart, kurumun kapsamlı, güncel ve iş süreçleri ile uyumlu bir nakit yönetimi sistemine sahip olmasıdır. Nakit çıkışındaki miktar ve zamanlama belirsizlikleri nedeniyle, finansal kurumlar

yükümlülüklerini yerine getirmek için ellerinde yeteri kadar nakit ve/veya likiditesi yüksek kaynak tutmaya mecburdur(Bölükbaşı; Pamukçu, 2008:55).

Şekil 2.3. Risk Haritası (Tüsiad, 2008)

2.9.5.Faaliyet Riskleri

Faaliyet riskleri, yetersiz veya hatalı iç süreçler, çalışanların veya sistemlerin hataları veya dış olaylardan dolayı faaliyet kayıpları ile karşılaşma riskini ifade eder.

Finansal risk türlerine göre ölçümü zor olmasına karşın, faaliyet riskleri bir kurumun geleceğini tehdit eden önemli risklerden birisidir. Faaliyet riskleri, işlem süreçlerindeki veya yönetim sistemlerindeki düzensizlikler nedeni ile meydana gelebilecek finansal kayıpları kapsar (Bolak, 2004: 12).

Faaliyet risklerinin kapsamı, her bir kurum açısından farklı olarak değerlendirilmelidir.

- a) Kurumun iş süreçleri ile ilgili riskleri
- b) Bilgi teknolojileri ile ilgili riskler
- c) İnsan kaynakları ile ilgili riskler
- d) Yolsuzluk ve suçlar ile ilgili riskler
- e) Dış kaynak (Outsourcing) kullanımı ile ilgili riskler
- f) Felaket riskleri

2.9.6. İş Riski

İş riskleri, pazar koşullarında ortaya çıkan değişikliklere uyum sağlayamaması sonucunda kurumun iş sonuçlarında yaşanabilecek olumsuzlukları tanımlar. Tüm kurumlar tekel durumunda olmadığı sürece iş riskleri ile karşı karşıyadır. İş riskleri sektörden sektöre hatta aynı sektörde faaliyet gösteren kurumdan kuruma farklılıklar gösterebilir. İş riskleri; piyasa yapısı, büyüme için uygulanan stratejiler, fiyat farklılıkları, fiyat esnekliği, tedarikçilerin ve müşterilerin davranışları ile ilgilidir.

İş riski, iki açıdan değerlendirilebilir; rekabet ortamı ve esneklik. Rekabet ortamı bir sigorta şirketi açısından tehditler içerir. Mevcut rakipler veya pazara yeni girecek oyuncular pazar payı peşindedirler. Ayrıca internet artan bir şekilde önemini arttıran bir dağıtım kanalı haline gelmekte ve bu durum klasik dağıtım kanalları üzerinden iş modelini geliştirmiş olan sigorta kurumları üzerinde baskı oluşturmaktadır. Esneklik ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

Bazı iş riskleri tüm sektörler için geçerlidir. Bunlara aşağıdaki riskler örnek olarak gösterilebilir.

- a) Ürün yapısı riski
- b) Fiyatlama riski
- c) Dağıtım ve tedarik riskleri
- d) Pazarlama ve satış riskleri
- e) Müşteri algıları riski
- f) Marka Riski
- g) İtibar Riski

Farklı ve yaratıcı pazarlama stratejileri, rekabetçi prim ve ürünlerin pazar değişimlerine uyarlanması, farklı dağıtım kanallarının devreye sokulması ile pazar değişiminden meydana gelebilecek iş risklerinin etkileri azaltılabilir. Pazara yeni bir rakibin girmesi ile prim gelirlerinin baskı altında kalması durumunda, sigorta kurumları rekabetçi sözleşmeler düzenlemek zorunda kalabilmekte, bu durum ise söz konusu sigorta kurumlarının sermaye yapılarını olumsuz etkileyebilmektedir(Berk, 2005:49).

2.9.7.Yasal ve Düzenleme Riskleri

Sigortacılık sektörü dünyanın birçok ülkesinde yoğun bir şekilde yasal düzenlemelerle karşı karşıyadır. Hangi tip ürünlerin satılabileceği, sigortalıların hakları, anlaşmazlık durumunda sorunların çözümü, ne tür varlıklara yatırım

yapılabileceği ve sigorta kurumlarının ayırması gereken teknik karşılıkların nasıl hesaplanacağı gibi sigortacılık mesleğinin temelini oluşturan birçok konu yasal mevzuatlarla tanımlanmıştır. Sigorta sektöründe ilk yasal düzenlemeler 1860 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleştirmiş olup, bunu 1870 yılında İngiltere’de yapılan düzenlemeler takip etmiştir. Ülkemizin de içinde bulunduğu birçok ülkede, sigorta sektöründeki uygulamalar, 2012 yılından itibaren Solvency II çerçevesinde yapılan değişikliklerle önemli ölçüde farklılaşmaya başlamıştır.

Mevcut durumda birçok ülkede sigorta düzenleyici kurumlar (ülkemizde bu görevi Hazine Müsteşarlığı’na bağlı olan Sigortacılık Genel Müdürlüğü yürütmektedir) sigorta kurumları üzerindeki düzenleyici rollerini aşığıdaki başlıklar altında gerçekleştirmektedir(Doff, 2007: 93-95); aktaran Saka, 2010: 49).

a) Sigorta Kurumlarını Lisanslamak

Lisanslama süreci ile düzenleyici otorite sigorta kurumlarının sigorta faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için bilgi, tecrübe, insan kaynağı, kurumsal yönetim, yasal yapılanma, teknoloji ve sermaye gibi kritik konularda yeterli altyapıya sahip olmasını güvence altına almayı hedefler.

b) İş Faaliyetlerini Sınırlamak

Sigorta kurumları, sigortacılık faaliyetlerini yürütmekle sınırlı tutulmuştur. Sigorta kurumları sahip olduğu lisansların izin verdiği branşlarda sadece sigorta faaliyetleri gerçekleştirebilirler.

c) Minimum Finansal Kaynakları Belirlemek

Düzenleyici kurumlar, sigortacılık faaliyetlerini gerçekleştirmek için gerekli olan minimum finansal ihtiyacı tanımlar ve sigorta kurumlarının bu minimum ihtiyacı yerine getirmesini güvence altına alır.

d) Günlük Denetim ve Raporlama

Sigorta kurumları, düzenleyici kurumlara birçok konuda (sermaye yeterliliği, karşılıklar, büyük hasarlar, kara para aklama ile mücadele gibi) ve çok sayıda raporlama gerçekleştirir.

2.10.Sigorta Kurumlarında Risk Unsurları

Sigorta kurumlarının karşı karşıya olduğu riskler incelemenden önce bu riskleri etkileyen unsurları ana hatları ile değerlendirmek gerekmektedir.

Sigorta kurumlarının risk unsurlarını, Sigorta sürecinin oyuncularını ve Temel risk sebepleri olarak iki başlık altında sınıflandırılabiliriz.

Sigorta sürecinin oyuncularını dış oyuncular ve iç oyuncular olarak, temel risk sebeplerini ise iç ve dış sebepler olarak iki başlık altında gruplandırmak mümkündür. Söz konusu bu unsurlar aşağıda ana hatları ile açıklanmaktadır.

2.10.1.Sigorta Sürecinin Oyuncuları

2.10.1.1.Dış Oyuncular

- a) Derecelendirme kuruluşları ve düzenleyici kurumlar sigorta kurumlarının faaliyetleri üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Sigorta esasen güven esasına dayalı bir işlem olduğu için gerek derecelendirme, gerekse düzenleyici kurumlardan sigorta kurumları ile ilgili gelebilecek her türlü olumsuz bilgi,haber, yorum veya yeni düzenleme, kurumun iş sonuçlarını direkt olarak etkileyebilmektedir.
- b) Sigorta kurumlarının halka açık olması durumunda, hisse senedi piyasaları ve analistleri kurumun üst yönetimi üzerinde kar ve gelir odaklı bir baskı yaratabilirler.
- c) Şiddetli rekabet koşulları sigorta kurumlarının üst yöneticileri üzerinde,ürün fiyatlarının alınan riski yansıtmayacak düzeyde aşağı çekilme baskısı yaratabilir.

2.10.1.2.İç Oyuncular

Kurumun üst yönetimi, pazarlama, risk kabul, aktüerya, hasar ve yatırım bölümleridir. Bu her bir kritik bölüm kendi fonksiyonlarını yürütürken aldıkları kararlar ile kurumun risklerini olumlu veya olumsuz yönde önemli ölçüde etkilerler.

Bir sigorta kurumunun karşı karşıya olduğu riskler açısından bir diğer önemli unsur ise bu risklerin temel nedenleridir. Risklerin temel nedenleri çok farklı başlıklarda ve sınıflandırmalarda incelenebilmektedir. Bunlardan bazılarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür;

2.10.2. Temel Risk Sebepleri

2.10.2.1.Dış Nedenler

Kurumun kontrolünde olmayan ve kurumun içinde bulunduğu ekosistem tarafından etkilenen unsurları içerir. Deprem, dış nedenlere örnek olarak gösterilebilir. Sigorta şirketi depremin olup veya olmamasını etkileyemez iken, risk kabul şartlarının etkin bir şekilde belirlenmesi ile olası bir depremin kuruma olan etkilerini en az düzeye indirebilir. Bazı dışnedenlere şu örnekler verilebilir;

- a) Rakiplerin aşırı rekabetçi uygulamaları
- b) Risk kabul şartlarında aşırı muhafazakâr veya serbest olunması
- c) Yasal mevzuatta meydana gelebilecek değişiklikler
- d) Genel ekonomik ortamın içinde bulunduğu koşullar (kur seviyesi, faiz oranları, hastane enflasyonu gibi değişkenler)
- e) Sermaye ve para piyasalarında yaşanabilecek dalgalanmaların kurumun yatırımları üzerinde yaratabileceği etkiler
- f) Doğal veya insani sebeplerden ortaya çıkabilecek (deprem, terör gibi) çok büyük kayıplar

2.10.2.2. İç Nedenler

Temel olarak kurumun kontrolünde olan nedenleri kapsamaktadır. Hissedarların şirket yönetiminden aşırı hızlı büyüme ve kar talepleri, üst yönetim için sadece karlılığa odaklı prim sistemleri, zayıf risk kabul kriterleri, net olarak belirlenmemiş risk alma iştahı gibi konular iç nedenlere örnek olarak gösterilebilir.

Son yıllarda düzenleyici kurumların, sigorta sektörü ve bu sektörde var olan riskler ile ilgili görüş açılarının olumsuz yönde önemli ölçüde değişmekte olduğu gözlenmektedir. Bu değişimin üç temel nedene dayandığını söylemek yanlış olmayacaktır (Capgemini, 2006: 3; aktaran Saka, 2010: 35).

- a) Sigorta sektöründe yaşanan ekonomik gelişmeler. Sigorta sektörü özellikle son yıllarda önemli ölçüde büyüyerek Avrupa finansal hizmetler sektöründe ikinci sıraya yükselmiştir. Bu hızlı ve büyük gelişim sonucunda sigorta sektörü bir olumsuzluk durumunda tüm finansal sistemi etkileyebilecek büyüklüğe erişmiştir.
- b) Finans dışı sektörler ve piyasalar önemli ölçüde karmaşık iş süreçleri oluşturmakta, buna bağlı olarak da faaliyet riskleri ve bilgi güvenliği riskleri gibi sigorta sektörünün çok fazla bilmediği yeni tip riskler yaratmaktadırlar. Sigorta kurumlarının bu tip yeni riskler ve bunlara bağlı olarak geliştirilen risk yönetimi alternatifleri konusunda bilgi, tecrübe ve sistemlerini geliştirmesi gerekmektedir.

- c) Son olarak, finansal kurumların yasal sermaye ihtiyacını azaltmak için gelişmiş risk transfer tekniklerini kullanarak kendi bilançolarında var olan riskleri gerçekte ortadan kaldırmadan, sigorta kurumlarına aktarma olasılığının artmış olması. Mevcut durumda finansal sistemdeki farklı sektörler arasında tutarlı bir sermaye yeterliliği düzenlemesinin bulunmaması da bu riski arttırmaktadır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTACILIKTA RİSK YÖNETİMİ

3.1.Sigortacılıkta Risk Yönetimi

Sigortacılıkta risk yönetimi, geleceğe yönelik olan risk, tehlike ve başarısızlıkları önleme yöntemidir. Risk yönetimi veya başarısızlık yönetimi başarısızlıkları planın bir kısmı yapmaya çalışmaktadır. Bir organizasyonun başarısızlıklarını incelemek ve sınıflandırmak için en iyi yöntemlerden biri güvene dayalı yaklaşımdır. Böylelikle şirketler olayları kontrol altına alarak kendi başarısızlık verilerini, sistem dizaynını ve operasyon deneylerinin gücünü birleştirebilir (Elliot; Vaughan, 1980: 5).

Diğer bir ifadeyle sigortacılıkta risk yönetimi, riskleri ortadan kaldırmaya ve azaltmaya yönelik olarak yapılan çalışmaların toplam manzumesidir. Bunun için sigorta şirketleri, kendileri veya acenteler ya da brokerler aracılığıyla gidip riskleri yerinde inceler, bilgiler elde eder ve bunların vasıtasıyla sigortada yok edebilecekleri riskleri ortaya koyarlar(Yücesoy, 1996: 88).

Risk farklı bakış açıları itibariyle değişik şekillerde yorumlanabildiğinden , risklerin yönetiminde de bu farklılıkların gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bakımdan, risklerin iyi bir şekilde tanımlanması ve analiz edilmesi risk yönetiminin başlangıcını oluşturmaktadır.

İşletme biliminde “ölçemediğinizi yönetemezsiniz” ifadesi kullanılmaktadır. Bu ifade, risk yönetimi söz konusu olduğunda özellikle önem kazanmaktadır. Çünkü sigorta organizasyonunun çalışma esası, yüzdesel olarak ölçülebilen risklerin belli hesaplamalar ışığında çokluğa dağıtılmasıdır.

Risk yönetiminin bilinen en yaygın yöntemi riski aktarmaktır. Riski aktarmanın da bilinen en yaygın, en çağdaş ve en ucuz yöntemi ise sigorta hizmeti almaktır. İşletmeler riskleri tanımladıktan sonra değerlendirme aşamasına geçmektedir. Daha sonraki aşama ise risklerin nasıl yönetileceğidir. Riskler (Berk, 1992: 2-3).Risklerin yönetilme yöntemleri ise şunlardır;

- a) Üstlenilebilir
- b) Transfer edilebilir
- c) Paylaşılabilir

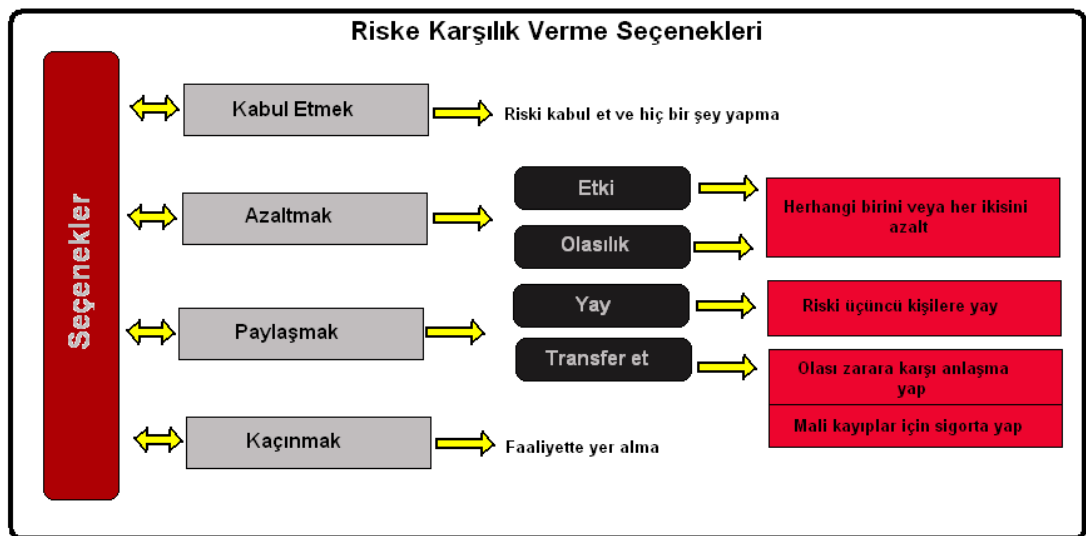
Şirketin riski üstlenmesi, riskin finansla sonuçlarını kabulleneceği anlamına gelmektedir. Bu durumda risk faaliyetlerin bir parçası olarak ele alınmaktadır. Riskin paylaşılması ise şirketin kazançlı gördüğü için riskin belirli bir düzeyini üstlenmesidir. Riski paylaşma mekanizmaları olarak sigorta işlemleri, hedging, fiyatlandırma, stratejik ortaklıklar, risk sermayesini verebiliriz.

Risk yönetimi programlarının esas amacı oluşabilecek kayıplara karşı mümkün olan en uygun maliyette yeterli bir koruma oluşturmaktır. Bu amaçtan hareketle işletmeler önceden tahmin edilebilir, düşük şiddetteki kayıpları içeren riskleri sigorta sözleşmeleri ile teminat altına almaktadırlar. Riskin tek bir büyük kayıp doğuran

veya önceden tahmin edilmeyenlerini ise üçüncü tarafa sigorta etme yolunu seçebilirler.

İşletme öncelikle hangi riskleri üstleniceğini veya transfer edeceğini saptadıktan sonra, bu risklerden dolayı ortaya çıkabilecek kayıpları finanse edebilecek şekilde mali yapısını sağlamlaştırılmalıdır. İstenilen finansman şekli yukarıda belirtilen risklerin- riski alıkoyma, paylaşma veya transfer etme- ve hangi şekilde teminat altına alınacağına dair verilen kararların faktörüdür.

Konuya finansal açıdan bakıldığında, üstlenilen risklerden oluşan kayıplar için işletmenin fonları kullanılmaktadır. Riski üstlenimi planlı veya plansız olabilir. İşletmelerin riski plansız olarak üstlenilmek durumunda kalmaları halinde, riskin varlığından habersiz oldukları veya riski doğru değerlendirmedikleri ortaya çıkmaktadır. Üzerinde durulması gereken en önemli nokta, riskin ne kadarının üstleneceği ve üstlenilen risklerden oluşan kayıpların nasıl fonlanacağıdır.

Şekil 3.1. Riske Karşılık Verme (Arslan, 2008)

3.1.1.Risk ve Karar Verme

Yöneticiler, önceden saptanmış amaçlarına ulaşmada değişik ve sayısız sorunlarla karşı karşıyadırlar. İşte bu sorunların varlığı onları çözüm yollarını araştırmaya ve bulmaya, daha açık bir anlatımla, onları karar vermeye zorlamaktadır. Yöneticilerin verecekleri kararların rasyonel (akılcı) olması gerekir. Kararlar gelecekle ilintili ve gelecek belirsizliğin aynası olduğundan, "Risk" konusu açıkça ortadadır. Bu nedenle verilen kararın "Rasyonel Karar" niteliği taşıması önem kazanır (Demir; Gümüšođlu, 1988: 1).

Karar verme planlama sürecinin önemli bir parçasıdır. Ancak çeşitli alternatifler arasından en uygun bir tanesi seçildikten sonra plan yapılabilir. En uygun alternatifin hangisi olduğunu ortaya çıkarmak karar vermeyi gerektirir (Üçok, 1988: 70).

Karar verme, en yalın biçimde, çeşitli alternatifler arasından seçim ve tercih yapmaktır (Demir; Gümüšođlu, 1988: 1).

Karar verme, sorun çözme ve çevrenin sunduğu fırsatları tanımlama sürecidir. Bu süreç, işletmenin amaca ulaşmadaki çalışmalarını etkileyen engelleri yok etmek, durumun ortaya çıkarmış olduğu olumsuz koşulları ortadan kaldırmak ve yerine olumlu olanlarını bulmak hususunda birtakım önlemler alınması evrelerini kapsamaktadır (Alpugan ve Diğerleri, 1995: 211).

Karar verme işlemi değişik şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu tanımlardan bazıları şunlardır: İşletme yönetiminin bir kuramı olarak karar, bir seçimi ifade eder.

Yöneticinin veya herhangi bir kişinin herhangi bir konuda yaptığı seçim, karar alma işlemidir. O halde tercih etme, tavır alma, benimseme ile karar verme çok yakından ilişkilidir. Yöneticinin konu üzerinde düşünüp taşınması sonucu çare veya çözüm diye benimsediği yol yöneticinin kararını ifade eder (Koçel, 1999: 42).

Yukarıdaki tanımlara bakarak karar verme sürecini şu şekilde tanımlayabiliriz: (Tosun, 1992: 308).

Karar verme süreci (decision making) çeşitli tercihler arasından seçim yapmakla ilgili bedensel ve zihinsel çabaların toplamıdır. Karar süreci temelde düşünsel bir süreçtir. Konuyla ilgili fiziksel çalışmalar ise, karar verilmesine yardımcı olacak bilgilerin toplanması ve işlenmesine ilişkin çabalardır.

3.2.Genel Anlamda Risk Yönetimi

Risk yönetimi tabiri ilk kez 1950’li yılların sonlarında Amerika Birleşik Devletleri’nde kullanılmaya başlanmıştır. Risk yönetimi olasılık planlamasını da beraberinde getirir. Sürekli olarak “eğer olursa ne olur”, “ya olursa” sorularının yinelenmesidir. Risk yönetimi ilk zamanlar sigortacılıkla beraber ele alınmış ve sigortacılık içinde yer almıştır. İlk zamanlar sigortacılık ile risk yönetimi birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Risk yönetimi günümüzde üç farklı şekilde algılanmaktadır (Greene, 1997: 66).

Geniş bakış açısı; risk yönetimi ve yöneticisi, kar ve zarar riskini üzerine alan bir müteşebbis gibi görünür.

Dar bakış açısı; bu bakış açısına göre ise risk yönetimi bir sigortacı olarak görünür.

Orta bakış açısı; yukarıdaki iki bakış açısının bir sentezi niteliğindedir. Risk yönetimi, kişi ve kurumların finansal pozisyonların ne kadar risk taşıdığıнын belirlenmesi (ölçümü) ve bu ölçütün kabul edilebilir bir risk seviyesine çekilmesidir.

Risk yönetimi, kişilerin ve/veya kurumların can, mal ve sorumluluk açısından maruz olduğu risklerin saptanması, ölçülmesi ve kontrol edilmek amacıyla ve doğru teknikleri kullanarak ele alınmasıdır (Rejda, 1998:40).

Tanımdan da anlaşılacağı üzere risklere maruz kalanlar kişi ya da kurum olabilir. Bu yüzden risk yönetimini kişisel risk yönetimi ve kurumsal risk yönetimi olarak ikiye ayırabiliriz.

3.2.1. Kişisel Risk Yönetimi

Kişisel risk yönetimi, kişilerin can, mal ve sorumluluk açısından maruz kaldığı risklerle ilgili planlama ve yönetim faaliyetidir. Bu yüzden her birey aslında kendi hayatının risk yöneticiliği sorumluluğunu üstlenmektedir. Kişinin hayatındaki risklerle ilgili bilmesi gereken en önemli unsur, ya risklerin kişisel olarak yönetileceği, ya risklerin yönetiminin transfer edileceği ya da risklere katlanacağıdır.

3.2.2.Kurumsal Risk Yönetimi

Kurumsal risk yönetimi de, işletmelerin karşılaşılabileceği potansiyel riskleri ve onların yönetimi ele alan konudur. Kurumlar genelde risklerini profesyonel yöneticiler ya da danışmanlar aracılığıyla yönetir.

Kurumsal Risk Yönetimi (KRY), kurumların faaliyetlerini etkileyebilecek potansiyel olayları tanımlamak, riskleri organizasyonun kurumsal risk alma seviyesine uygun olarak yönetmek ve organizasyonun hedeflerine ulaşması için makul derecede bir güvence sağlamak amacı ile oluşturulan; kurumun yönetim kurulu, üst yönetimi ve diğer tüm çalışanları tarafından etkilenen ve stratejilerin belirlenmesinde kullanılan, organizasyonun genelini kapsayan sistematik bir süreçtir (COSO, 2004: 6).

Bu tanımın temel bileşenlerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (TÜSİAD, 2008: 16).

- a) Bütün kurumda süre gelen ve devam eden bir süreçtir,
- b) Kurumun her seviyesinde ki insanlar tarafında etkilenir,
- c) Kurumun iş stratejilerinin belirlenmesinde kullanılır,
- d) Tüm kurumun her seviye ve bölümünü kapsar,
- e) Kurumu etkileyebilecek potansiyel olayları tanımlamak ve risklerin kurumun risk alma seviyesine uygun olarak yönetilmesi için tasarlanmıştır,
- f) Kurumun hedeflerine ulaşması ile ilgili olarak yöneticilere ve yönetim kuruluna makul bir derece de güvence sağlar.

KRY'nin klasik risk yönetimi yaklaşımından en temel farkı sistematik, sürekli ve bütünlük bir yaklaşım olmasıdır. Geleneksel risk yönetim yaklaşımında risk yönetimi sadece negatif etkilere ilişkin, bütüncül nitelik taşımayan, olayları önleyici değil olaylar olduktan sonra müdahale eden(Reaktif), maliyet tabanlı, dar kapsamlı ve fonksiyonlara odaklı bir süreç olarak görülmektedir. KRY yaklaşımında ise risk yönetimi bütünlük, sürekli tekrarlanan, değer yaratmayı hedefleyen ve kurumun tümünü kapsayan bir süreç olarak ele alınmaktadır.

KRY'nin özelliklerinin en önemlisi bütünlük bir yaklaşıma sahip olmasıdır. Kurum içinde farklı bölümlerde alınan kararlar sadece kararın alındığı bölümü değil kurumun tamamını etkileyebilmektedir. Ancak buna rağmen birçok kurumda farklı bölümler arasında iletişim istenilen seviyede sağlanamamaktadır. Bu durum, bölümler arasında bilgi ve veri paylaşımının kesintiye uğramasına, bilgi kaybına, birbiri ile ilişkilendirilmesi gereken risklerin tespit edilmemesine neden olmaktadır.

Kurumun, KRY'yi uygularken bütün faaliyetlerini dikkate alması gerekir. Kurumun her bir bölümünün üstlendiği risk, sözkonusu bölümler için tanımlanan risk limitleri içinde olabilir. Fakat tüm bu bölümlerin üstlendikleri risklerin toplamı, kurumun bütün olarak üstlenmek istediği risk limitlerinden yüksek olabilir. Bu nedenle birbiriyle ilişkili risklerin tanımlanması ve risklerin toplamının, kurumun üstlenmek istediği toplam risk seviyesini aşmasını engellemek için gerekli kontrol ortamının oluşturulması gerekir (PWC, 2006: 19-20).

KRY açısından bir diğer önemli unsur ise, "risk iştahı" dır. Risk alma isteği yada risk iştahı, kurumun belirli bir zaman dilimi içinde üstlenmek isteği risk miktarı olarak

tanımlanabilir. Bir kurumun risk alma isteği, kurumun hedefleri, kurum kùltürü ve genel ekonomik şartlara göre şekillenmektedir. Kurumların risk iştahu genel olarak düşük, orta ve yüksek şeklinde sınıflandırılabilir(Cahapman, 2008:186).

Risk iştahu daha fazla olan bir kurum, sermayesinin büyük bir bölümünü daha riskli alanlara yatırabilir.

Şekil 3.2. Klasik Risk Yönetimi ve Kurumsal Risk Yönetimi Karşılaştırması (Arslan, 2008)

3.2.2.1.Kurumsal Risk Yönetim Süreci

Daha önce belirtildiği gibi KRY sistematik bir süreçtir. Bu nedenle belirli bir disiplin altında uygulanması gerekmektedir. KRY sürecinin temel adımları şunlardır.

- a) Risklerin tanımlanması
- b) Risklerin analiz edilmesi ve ölçülmesi
- c) Risklerin önceliklendirilmesi
- d) Risklere uygun çözümlerin belirlenmesi ve gözden geçirilmesi

e) İletişim ve Danışma

Bu temel bileşenler ana hatları ile aşağıda ki gibi açıklanabilir.

3.2.2.1.1. Risklerin Tanımlanması

Kurumun karşı karşıya kalabileceği her türlü riskin tespiti KRY'nin etkinliği açısından kritik önem taşımaktadır. Risklerin tanımlanması için kontrol listeleri, kayıtlara ve deneyimlere bağlı çıkarımlar, akış diyagramları, beyin fırtınaları, sistem analizleri, senaryo analizleri ve sistem mühendislik teknikleri kullanılmaktadır (TÜSİAD, 2008: 37).

3.2.2.1.2. Risklerin Analiz Edilmesi ve Ölçülmesi

Risk analizi, belirlenen riskler hakkında tedbir alınıp alınmayacağını ve alınacak ise fayda/maliyet dengesi açısından en uygun olan tedbirin seçilmesine yardımcı olmaktadır.

Riskleri analiz etmek bir diğer ifadeyle, riskin kurum için önem derecesini tanımlamak için, "olasılık" ve "etki" parametrelerinin analiz edilmesi gerekmektedir (Punter, 2003). Olasılık ve etkinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda risklerin önem seviyesi belirlenir.

3.2.2.1.3. Risklerin Önceliklendirilmesi

Risklerin önceliklendirilmesinin amacı, risk analizlerinin sonuçlarına bağlı olarak hangi riskin öncelikli olarak ele alınması gerektiğine karar vermektir. Risklerin önceliklendirilmesi, risklerin analiz edilmesi ile ortaya çıkan risk önem derecesinin, önceden belirlenmiş risk limitleri ve risk alma isteği ile karşılaştırılmasını ve böylelikle öncelikli olarak üzerinde durulması gereken risklerin belirlenmesi sürecini içermektedir(TÜSİAD, 2008:42).

Risklerin önceliklendirilmesi amacıyla en çok kullanılan araçlardan biri risk haritalarıdır. Risk haritası, tespit edilen risklerin olasılık ve etkilerinin iki boyutlu bir diagram üzerinde gösterimiyle oluşur. Risklerin bu şekilde gösterimi, riski azaltma ve finansman stratejilerinin öncelikli olarak uygulanması gereken risklerin tespitine yardımcı olmaktadır (Punter, 2003).

3.2.2.1.4. Risklere Uygun Çözümlerin Belirlenmesi ve Gözden Geçirilmesi

Önceliklendirilen risklere karşı hangi tedbirlerin alınması gerektiğine dair stratejilerin oluşturulduğu aşamadır. Risk yönetim tedbirleri ve alternatif çözümler belirlenmekte ve uygulama planları hazırlanmaktadır.

3.2.2.2. Kurumsal Risk Yönetiminin Organizasyona Faydaları

KRY'nin sağladığı faydalar kurumun özelliklerine ve KRY uygulamalarının etkinliğine bağlıdır. Bu nedenle KRY'nin tüm faydalarının her kurumda görülmesini

beklemek gerekir. Eğer kurum, KRY ile ilgili hedeflerini sağlıklı bir şekilde belirlemiş, sistemini bu hedeflerine uygun olarak geliştirmiş ve faaliyetlerini bunlara paralel olarak gerçekleştirmiş ise KRY sisteminden en yüksek faydayı sağlayacaktır(TÜSİAD, 2008: 57).

Başarılı şekilde oluşturulan ve uygulanan KRY sistemlerinde yaygın olarak görülebilecek faydalar aşağıda ki gibi özetlenebilir(COSO, 2004: 3-4).

- a) Kurumun risk alma iştahu ve iş stratejilerinin uyumlu hale getirilmesi (Stratejilere uygun nitelik ve nicelikte risk alınması),
- b) Büyüme ile risk ve kazanç arasında ki bağın daha iyi oluşturulması,
- c) Risklere karşı daha başarılı risk yönetim stratejilerinin (ortadan kaldırmak, azaltmak, transfer etmek veya kabul etmek) geliştirilmesi,
- d) Faaliyetler ile ilgili sprizlerin ve kayıpların en aza indirilmesi,
- e) Kurumun genelini etkileyen risklerin daha iyi tanımlanması ve yönetilmesi,
- f) Risklere karşı bütünleşik bir zm stratejisi geliştirilebilmesi,
- g) Fırsatların daha etkin bir şekilde değerlendirilmesi,
- h) Sermayenin, riskler dikkate alınarak ihtiyaçlar arasında daha dengeli dağılımının sağlanması,
- i) Gereksiz ve tekrarlayan süreçlerin ortadan kaldırılması ve süreçlerin sistematik hale getirilmesi,
- j) Performans hedeflerinin daha açık ve net olarak tanımlanması.

3.3.Risk Yönetiminin Amacı

Risk yönetiminin amacı, işletmenin kararlılık içerisinde faaliyetine devamı için gerekli düzenlemeleri sağlamak ve organizasyondaki mal ve kişilerin korunması ile işletmenin kazanma gücünü korumaktır. Böylece risk yönetimi, organizasyonda oluşabilecek beklenmeyen kayıpların en düşük maliyetle kontrol altına alınması için gerekli kaynakların ve faaliyetlerinin planlanması, organizasyonu, yönetilmesi ve kontrol edilmesi olarak tanımlanabilir (Çağırğan, 1997).

Risk yönetiminin birçok amacı olmakla birlikte bu amaçları risk öncesi ve risk sonrası olarak iki ana başlıkta inceleyebiliriz.

3.3.1.Risk Öncesi Amaçlar

Bir kişinin ya da kurumun riske maruz kalmadan önce bazı amaçları vardır. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Rejda, 1998: 41; aktaran Turgut, 2009: 39):

- a) Ekonomik zararın telafisi
- b) Psikolojik rahatlık
- c) Yükümlülüklerin yerine getirilmesi

3.3.1.1.Ekonomik Zararın Telafisi

Kişilerin ya da kurumların riski yönetmek istemesinin en önemli sebebi, riskin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkacak potansiyel kayıpların ekonomik zararlarını telafi etmek ya da en az seviyede tutmaktır.

3.3.1.2.Psikolojik Rahatlık

Kişilerin ya da kurumların doğasında kendileri ve dış çevre için üzüntü ve korkudan, endişeden uzak yaşama güdüsü vardır. Bu güdü dolayısıyla risk yönetiminde riskin gerçekleşmesinden önceki amaçlardan biri psikolojik rahatlamadır. Kişi ya da kurum riski yönettiği zaman gerçekleşmesine engel olamayacağını bilmekle beraber, gerçekleştiğinde ortaya çıkacak olan üzüntü, korku ve tedirginlik duygusunun daha az olacağını bilir.

3.3.1.3.Yükümlülüklerin Yerine Getirilmesi

Kişiler ailelerine, çalıştıkları kuruma, topluma karşı sorumludurlar. Kurumlar da devlete, çalışanlarına ve müşterilerine karşı sorumludurlar. İşte bu sorumluluklardan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi risk yönetiminin riskin gerçekleşmesinden önceki amaçlarından biridir. Çünkü kişiler ya da kurumlar, bazı beklenmeyen riskler gerçekleşse bile yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmek isterler, öyle de olması gerekir.

3.3.2.Risk Sonrası Amaçlar

Bir kişinin ya da kurumun riske maruz kaldıktan sonra da bazı amaçları vardır. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Rejda, 1998: 42; aktaran Turgut, 2009: 40).

- a) Hayatîyetin devamı
- b) Faaliyetlerin devamı

- c) Kazanç istikrarının sürmesi
- d) Sürekli gelişim
- e) Sosyal sorumluluk

3.3.2.1.Hayatiyetin Devamı

Riskin gerçekleşmesinden sonraki ilk amaç kişinin ya da kurumun hayatiyetinin devamıdır. Yaşamsal fonksiyonlar yerine getirilemediğinde risk yönetiminden söz etmek mümkün değildir.

3.3.2.2.Faaliyetlerin Devamı

Risk sonrası amaçların ikincisi faaliyetlerin devamıdır. Kişilerin faaliyetlerinin devamı aileleri ve kariyerleri için önemliken, kurumların faaliyetlerinin devamı müşterileri ve rekabette var olmaları için önemlidir.

3.3.2.3.Kazanç İstikrarının Sürmesi

Risk sonrası amaçların üçüncüsü kazanç istikrarının sürmesidir. Kişi ya da kurum riskin gerçekleşmesinden sonra kazanma yeteneğini kaybederse finansal olarak ölmüş demektir. Bu yüzden hayatiyet ve faaliyetlerin devamı yeterli olmamakta, kazançların da devamlı olması gerekmektedir.

3.3.2.4.Sürekli Gelişim

Riskin gerçekleşmesi, kişiler için kariyerlerinde ilerlemeyi, kurumlar için ise yeni pazarlara girmelerini, yeni ürün ve hizmetler geliştirmelerini engelleyebilir. Risk sonrası amaçlardan biri de sürekli gelişimin sekteye uğramadan devam etmesidir.

3.3.2.5.Sosyal Sorumluluk

Risk sonrası amaçların sonuncusu topluma karşı olan sosyal sorumluluk faaliyetinin yerine getirilmesidir. Kişi ya da kurum toplumda muhatap olduğu taraflar için bir hizmet üretmekte ve anlam yaratmaktadır. Bu yüzden sosyal sorumluluk ile kastedilen amaç, kişi ya da kurumun muhatapları ile olan toplumsal ilişkisinin bozulmadan devam etmesidir.

3.4.Risk Yönetimindeki Temel Prensipler

Risk yönetimiyle ilgili olan dört temel prensip tüm faaliyetleri kapsamaktadır. Bu süreklilik arz eden prensipler tüm faaliyet ve operasyonların öncesinde, esnasında ve sonrasında uygulanmalıdır. Belirtilen bu prensipler şunlardır(Hv. K.K.lığı Risk Yönetimi Yönergesi, 2000: 2–3):

3.4.1. Gereksiz Risk Kabul Etmeme

Gereksiz alınan bir risk uygun olmayan bir şekilde geri döner. Tüm görev ve günlük işler risk içerir. Dolayısıyla tüm aktivitelerde uygun kontrollerin tesisi gereklidir. Bir

görevi başarmak için yapılan seçimlerin arasında en mantıklısı görevin tüm gereklerini yerine getirirken personel ve kaynakları kabul edilebilir en az seviyede riskle karşı karşıya bırakmaktır.

3.4.2.Risk Kararlarını Uygun Seviyede Almak

Risk kararlarını uygun seviyede almak, verilen kararın açık bir şekilde muhasebesini yapmamıza olanak verir. Görevin başarı veya başarısızlığıyla ilgili muhasebesi, risk kararı verme basamağında yer almalıdır. Risk kararını herkes verebilir ancak, uygun olan seviye riski en aza indirmek için kaynakları kullanabilecek, tehlikeyi önleyebilecek ve kontrolleri uygulamaya koyabilecek olan seviyedir.

Yöneticiler astlarının ne kadar risk kabul edebileceklerini ve ne zaman kararları bir üst seviyeye bırakacaklarını bilmelerini sağlamalıdır.

3.4.3.Faydalar Maliyetlerden Fazla Olduğu Zaman Risk Kabul Edilmelidir

Tanımlanmış tüm faydalar yine tanımlanmış olan tüm maliyetlerle karşılaştırılmalıdır. Bu işlem birime maksimum kapasiteyi kazandırır. Yüksek riskler bile faydaların toplamının, maliyetlerin toplamından fazla olduğu konusunda kesinlik varsa kabul edilmelidir. Maliyetleri ve faydaları mukayese işlemi yorum gerektirir. Kıyaslama işlemi uygun karar seviyesindeki yetkili tarafından yapılmalıdır.

3.4.4.Risk Yönetimi Organizasyonun Konsept ve Planlama Faaliyetlerinin Bir Parçası Haline Getirilmelidir

Risk yönetimini başarı ile uygulamak için yöneticiler risk yönetim prensiplerini planlama faaliyetlerine dahil etmek amacıyla zaman ve kaynak ayırmalıdır. Riskler planlama aşamasında daha rahat kontrol edilip yönlendirilebilir. Risk yönetimini mümkün olan en erken zamanda planlamanın parçası haline getirmek, karar verici merciyeye risk yönetim prensiplerini uygulamak için en uygun koşulları sağlar. Gelecekteki görevlerin başarısı için geri besleme yapılmalıdır.

3.5.Risk Yönetimi Gereksinimi

Birçok kurum için sahip olduğu hedefler ve karmaşık iş modelleri dikkate alındığında, riskleri etkin ve sistematik şekilde yönetmek bir gerekliliktir. Artık günümüzde risk almadan ve alınan bu riskler etkin bir şekilde yönetilmeden sürdürülebilir bir başarı elde edilmesi mümkün değildir. Bu durum risk yönetimini kurum için stratejik bir konu haline getirmektedir.

Kurumların, risk yönetimine gereksinim duymalarının nedenleri aşağıda ana hatları ile açıklanmıştır (TÜSİAD, 2008: 12).

Kurumun Varlığının ve/veya Faaliyetlerinin Kesintisiz Devam Etmesi: Etkin bir risk yönetimi, bir kurumun potansiyel kayıplarının gerçekleşme olasılığını ve/veya bunların etkilerini arzu edilen seviyelerde tutarak, kurumun faaliyetlerinin devamlılığını önemli ölçüde güvence altına alır.

Süprizlerin En Aza İndirgenmesi: Sağlıklı bir risk yönetimi sistemi ile kurumun karşı karşıya kalabileceği olumsuzluklar, hem nitelik hemde nicelik açısından önemli ölçüde azaltılabilecektir.

Kayıplarının Maliyetlerinin Azaltılması: Risk yönetimi, olası kayıpların, etkilerini kontrol altında tutarak maliyetlerin azaltılmasına ve dolayısıyla kurum karının artırılmasına yardımcı olur.

Sürdürülebilir Büyüme: Etkin bir risk yönetimi kurumların istikrarlı bir şekilde büyümesine önemli ölçüde katkı sağlar.

Sosyal Sorumluluk: Çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler ve diğer çıkar gruplarına gelebilecek zararı en az seviyeye indirmek, risk yönetiminin önemli amaçlarından biridir.

Yasal Düzenlemelere Uyum: Risk yönetimi yasal ve idari gerekliliklere uyumu sağlayan önemli bir araçtır.

Gelir İstikrarı: Risk yönetimi, gelirlerde yada nakit akışında aksamalar nedeniyle ortaya çıkabilecek kayıpların “kabul edilebilir” seviyelerde gerçekleşmesine yardımcı olur. Ayrıca, gelir ve kardaki olumsuz sapmaların en az seviyelerde gerçekleşmesini sağlar.

Etkin Kaynak Dağıtımı: Sermayenin en uygun risk getiri oranı doğrultusunda dağıtılmasıyla yüksek katma değer sağlanmasına ve fırsat maliyetlerinin asgari seviyeye indirgenmesine yardımcı olur.

Yukarıda örnekleri verilen risk yönetimi gereksinimlerinin sayısını artırmak mümkündür. Kurumun yapısal özellikleri ve faaliyet göstermekte olduğu sektörler gibi faktörler bu gereksinimler üzerinde belirleyici olmaktadır. Özet olarak risk yönetiminin, kurumların amaçlarını yerine getirebilmeleri için olmazsa olmaz bir araç olduğunu söylemek ve bu kapsamda risk yönetiminin faydalarını dört temel başlık altında toplamak yanlış olmayacaktır (Lam, 2003: 6. -9).

- a) Risk Yönetimi kurumların yönetim kadrolarının temel yönetim işlevini en iyi şekilde yerine getirmelerine imkan tanır.
- b) Riskleri yönetmek gelir istikrarsızlığını en düşük seviyeye indirir.
- c) Riskleri yönetmek hissedar değerini en üst noktaya çıkarır.
- d) Riskleri yönetmek kurum yönetiminde istikrar sağlar.

3.6.Risk Yönetimi ve Süreci

Risk yönetimi son yıllarda çok telaffuz edilmesine rağmen risk yönetiminin elemanları olan risk tanımlaması, risk değerlendirmesi, risk kontrolü ve risk finansmanı insanoğlunun kendisi kadar eskiye dayanan konulardır. İnsanoğlu çok eskiden beri kendisine zarar veren, ailesine ve mal varlığına tehdit oluşturan tehlikeleri değerlendirmek ve tanımlamak için çabalamıştır. Dolayısıyla risk yönetiminin pratikte uygulanması çok da yeni değildir. Bugüne kadar gelmiş olan her

kültür, risk yönetiminin elemanlarını pratikte uygulamış ve uygulamaktadır. Modern risk yönetimi ise, eskiden beri süregelen bu uygulamalara yeni bir yapı ve bakış getirmektedir (Greene, 1997: 66).

Risk yönetim süreci birbirine bağımlı beş işlem basamağından oluşur. Bu basamaklar: Riskin tanımlanması, riskin değerlendirilmesi ve hesaplanması, alternatif risk düzeltme araçları arasından bir seçim yapılması, seçilen alternatiflerin uygulanması, değerlendirme ve kontrol süreçlerini kapsamaktadır (Daft, 1991: 185).

Risk yöneticileri, risklerin göz ardı edilmesini engellemek için risk tanımında bazı sistematik yaklaşımlar kullanırlar (Vaughan-Vaughan, 1995:31).

Bunlar; sigorta kontrol listeleri, risk analiz soruları, akış işlem kartları ve mali durum analizleridir. Risklerin analiz edilmesinde belirtilen tekniklere ek olarak simülasyon (Gerçeğin şekilsel veya sembolik olarak temsil edilmesi) tekniği de kullanılmaktadır (Anderson-Sweeney-Williams, 1994: 536).

3.6.1.Riskin Tanımlanması

Risk yönetiminde, riskin tanımlanması en önemli basamağı olup, birinci önceliğe sahiptir. Bu aşamada yapılacak işlemler (Hv. K.K.lığı Risk Yönetim Yönergesi, 2000: 2-6):214):

- a) Konu analizi: Kurumun işlemleri sırasında karşılaşılabilecek tehlikelere neden olan dört faktör analiz edilir. Bu faktörler; insan faktörü, çevre faktörü, yönetim faktörü ve kullanılan malzeme faktörüdür.
- b) Tehlikelerin listelenmesi: Yapılacak faaliyetlerle ilgili yukarıdaki dört faktörden kaynaklanabilecek olası tehlikeler sıralanır.
- c) Tehlike nedenlerinin listelenmesidir.

Toplam kalite yönetimi uygulamalarında kullanılan neden/sonuç analizi veya balık kılıcı diyagramı bu süreçte kullanılabilir. Bu tarz bir teknik, özel bir problem ya da koşulun muhtemel nedenlerini belirlemek, keşfetmek ve göstermek ihtiyacı duyulduğunda kullanılır. Balık kılıcı diyagramında; sonuç ya da problem, diyagramın sağ yanına ve ana nedenler ise, diyagramın sol yanına yazılarak alt nedenlerle diyagram dallandırılır. Her sonuç için muhtemel birkaç ana neden kategorisi vardır. Ana nedenler, genellikle; malzeme, insan, makine ve metot üzerinde yoğunlaşır (Emhan, 2006: 40–41).

Risk tanımlaması, gelecekte muhtemel kayıplar ifade edeceğinden işletmelerin stratejik planlamalarını yaparken kullandığı SWOT analizini gelecekteki belirsizlik ve meydana gelebilecek risk kaynaklarının belirlenmesinde kullanılabilir. Bu analize, İngilizce olan strength (kuvvetli), weakness (zayıflık), oppurtunities (fırsatlar) ve threats (tehlikeler) kelimelerinin baş harfleri alınarak SWOT analizi adı verilmiştir(Emhan, 2006:41).

3.6.2.Riskin Değerlendirilmesi ve Hesaplanması

Risk tanımlandığında, risk yöneticileri onu değerlendirmelidirler. Potansiyel kaybın ve gerçekleşme ihtimalinin ölçülmesi anlamına gelen bu işlem, değerlendirme önceliklerinin sıralanmasını gerektirir. Bu sıralama aşağıdaki gibi belirtilebilir(Vaughan-Vaughan, 1995: 32).

- a) Çok önemli riskler: İflasla sonuçlanabilecek önemli riskleri kapsar,
- b) Önemli riskler: İflasla sonuçlanmayacak firmayı borca sokacak risklerdir,
- c) Önemsiz riskler: Mülkiyeti veya günlük gelirleri etkileyen finansal risklerdir.

Örgütlerde karar verici konumunda olanlar, örgütün çeşitli faaliyetlerindeki başarısızlıklarından ve meydana gelen küçük çaplı kazalardan, gelecekte meydana gelebilecek riskli durumları tahmin ederek gerekli önleyici tedbirleri alabilirler. Literatürde Heinrich yasası olarak bilinen ve örgütsel risk yönetiminde kullanılacak kaza sebepleri piramidine göre her büyük kaza için 29 küçük kaza ve 300'e yakın başarısızlık bulunur (Greenfeild, 1998: 25).

Bu yasadın çıkarılacak sonuç şu olabilir: Küçük kazalar veya başarısızlıklar aslında büyük bir kaza veya riskli durumun habercisi olabilir.

Risklerin değerlendirilmesi yapılırken, genelde somut faktörler üzerinde yoğunlaşırken, soyut faktörlerin de hesaba katılması gerekir. Bu faktörler, organizasyonun stratejik yönleri, rekabet faktörleri, organizasyonel gelişim ve değişim faktörleri ve sosyal faktörlerdir(Hertz-Howard, 1983: 14).

3.6.2.1. Alternatif Risk Düzeltme Araçları Arasında Seçim Yapmak

Risk tanımlanıp değerlendirildikten sonraki basamak, riskle mücadelede kullanılacak yaklaşım yönteminin ve her biri için kullanılacak tekniğin karşılaştırılmasıdır. Riskten uzaklaşmak, riski almak, riski azaltmak ve riskten kaçınmak risk yönetim teknikleri arasındadır (Vaughan-Vaughan, 1995: 32).

Kullanılacak her bir tekniğin üstlenebileceği durumlar farklılık arz eder. Riski kabul etme sigortasız kayıpların bütçeden ayrılan bir fondan tazminiyle başarılabilir. Risk yönetim sürecinin bu basamağındaki tam olarak her bir riskle mücadelede hangi tekniğin kullanılacağına karar vermek oldukça zordur. Bu kararların verilmesi kuruluşlara göre değişkenlik arz eder. Yönetim politikası sert ve detaylı olan bir kuruluş için risk yönetimi karar verme aşamasında sınırlı hareket eder. Risk yöneticisi program yapan değil, program uygulayıcı konumunda davranmak zorunda kalabilir. Hangi riskte hangi tekniğin daha uygun olduğu kararını vermek için riskyöneticisi potansiyel kaybın ölçüsünü, ihtimalleri ve eğer kayıp olursa, tazmin kaynaklarını hesaplamalıdır. Her yaklaşımın kâr ve maliyeti değerlendirilir.

Mümkün olan en iyi alternatifin seçiminde dört ölçek mevcuttur. Bunlar: risk derecesi, ekonomik olması, zamanlama ve kullanılacak kaynakların sınırlanmasıdır(Drucker, 1996: 389-390).

Risk Derecesi: Karar alma mekanizmasında olanlar, beklenen kazançlara göre beklenen kayıpları da hesaplamak zorundadırlar. Bundan dolayı seçilecek alternatifin risk değerlendirilmesi yapılmalıdır.

Ekonomik Olması: Seçilen alternatifin mümkün olan en az çaba ve emek ile yerine getirilmesi gerekir, yani serçeleri kovalamak için filleri kullanmamak gerekir.

Zamanlama: Karar verilecek konunun aciliyetine ve önemine göre zaman süresi kısa, eğer karar verilecek konunun zaman kısıtı yok ise, yavaş bir başlangıç tercih edilebilir.

Kaynakların Sınırlandırılması: Organizasyonda mevcut olan en önemli kaynak insandır, verilmesi gereken karar en az insanla yerine getirilmesine dikkat edilmelidir.

3.6.2.2. Seçilen Alternatifin Uygulanması

Konu veya sorun açıklıkla ortaya konduktan, uygun alternatifler tanımlandıktan ve her alternatifin olası sonuçları olanaklar ölçüsünde en iyi biçimde tahmin edildikten sonra, seçilen alternatifin uygulanması işlemi gelir.

Genellikle, her alternatif bir dizi sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu sonuçlar, çeşitli zamanlarda, çeşitli derecelerde ve her derecede değişik olasılıklar bulunacak biçimde görülebilmektedir (Newhman, 1979: 133-134).

Risk yönetimi, karar sürecinde seçilen risk yönetimi teknik ya da tekniklerinin uygulamaya konulmasıdır. Bu, aşama güvenliği artırmak için hangi aletlerin alınması gerektiği ya da yönetim tarafından sigortalanması istenen bir bina için nasıl bir sigorta satın alınacağı gibi teknik kararları içerir (Emhan, 2006).

Uygulama aynı zamanda, risk yöneticisinin ve diğer yöneticilerin işbirliğini gerektiren yönetsel kararları da içerir. Verilen kararlarda riski kabul etme zorunluluğu olabilir. Bu durumda uygulanacak alternatifin maddi faktörleri göz önüne alınmalıdır (Vaughan-Vaughan, 1995: 33).

3.6.2.3. Değerlendirme ve Kontrol

Seçilen alternatif uygulanmaya konulduktan sonra seçilen çözüm tarzının işleyip işlemediği ve beklenen sonuçları verip vermediği izlenmelidir. Elde edilen çıktıları ve beklentileri sürekli olarak karşılaştıran karar alıcı, çözümün etkinliğini izler. Bu aynı zamanda sonraki kararlar için de bir temel oluşturur. Gerçekleşen sonuç ile beklenenler arasında anlamlı farklar çıktığında ise karar alıcı, hatalı bir çözüm tarzını seçerek, hatalı karar verdiğini anlayacak ve bu kararı düzeltmeye veya değiştirmeye çaba gösterecektir (Erdoğan, 2000: 304).

Değerlendirme ve kontrol risk yönetim sürecinde iki temel nedenden dolayı önemlidir. Birincisi: riskin yönetim süreci bir akış içinde oluşmaz, olaylar değişkenlik arz eder. Yeni durumlar yeni riskler meydana getirebilir ve eski tanımlanmış riskleri ortadan kaldırabilir. İkincisi: bu değerlendirme sürecinde çeşitli hatalar meydana gelebilir. Değerlendirme ve kontrol süreci yöneticilere hatalarının ağır sonuçlar doğurmadan tekrardan gözden geçirilmesini ve keşfini sağlar. Risk yönetim çalışmalarının değerlendirilmesi ve tekrar gözden geçirilmesi devam eden çalışmalar olmasına rağmen bazı kuruluşlar bağımsız olarak kendi programlarını incelemek için bağımsız danışmanlar tutmaktadırlar. Bu danışmanlar ücret karşılığı

hizmet etmekte ve bağımsız bir önerici konumunda bulunmaktadırlar. Bu uzmanlar risk yönetim sürecini tamamen veya kısmen değerlendirmekte ve işletme yönetimine bilgi sunmaktadırlar (Vaughan-Vaughan, 1995: 34).

3.7.Risk Yönetim Birimi

Risk yönetiminin önemini ciddiye alan şirketler son dönemlerde şirketlerinde risk yönetim birimi departmanı kurmuşlardır. Risk yönetimi departmanı bir şirket için en hayati departmanlardan biridir. Bu yüzden risk yönetimi departmanı sürekli eldeki yeterli ya da az yeterli veri ile en iyinin nasıl yapıldığını tartışmaktadır. Tartışmalar sonucunda üst yönetimin onayıyla alınan kararlar ile risk yönetimi, şirketin bir stratejisi haline dönüşür ve işletme risk yönetimi sayesinde karşılaşılabileceği riskleri lehine çevirebilir.

Risk yönetim birimlerinin karşı karşıya kaldıkları en büyük sorun işletmelerin gelecekte veya üretim prosesindeki herhangi bir değişim gelişim neticesinde ne tür risklere maruz kalabileceklerinin belirlenmesidir (Pritchard, 1997: 41).

Risk yönetim birimlerinin vizyon sahibi ve liderlik özelliklerine sahip olması, risk yönetimi olgusunun hem müşteri ve hem de çalıştığı sigorta şirketlerinin pazarlaması bakımından önem taşımaktadır.

Risk yönetim birimleri, yasalardaki gelişen ve değişen teknolojiye işletmenin coğrafi çevresindeki değişimleri göz önüne alarak stratejik kararlar vermek durumundadırlar. İşletmeler risk yöneticilerinden 2000'li yıllarda özellikle teknik

uzmanlık ve teknik tecrübe isterken, teknik uzmanlık ve tecrübelerin, kavramsal yönetim becerileri ile de desteklenmesini beklemektedirler. Organizasyonlarda risk yönetimi bir takım çalışması niteliğindedir. Hiç kimse tek başına çeşitli bütün risklerin üstesinden gelecek bilgiye sahip olmayabilir. Böyle yetenekli biri olsa bile görüşlerini problemleri ile uğraşan yöneticilerine kabul ettirmede ve risk yönetiminin göz önüne alınması için ikna etmede zorlanabilir (Berk, 1992: 46).

Çağdaş stratejik risk yöneticilerinin, belirsizliğe odaklanarak riskin kontrol altına alınmasına ağırlık verecek şekilde, riskle ilgili muhtemel senaryolar kurarak bunları analiz etme ve ihtimal hesapları yapmanın yanında, maruz kalınan hasarın yönetimi ile hasarın etkilerinin hafifletilmesini ihmal etmeyerek bu konuya da önem ve öncelik vermeleri gerekmektedir.

3.7.1.Risk Yönetim Biriminin Fonksiyonları

Risk yönetim biriminin fonksiyonları; rekabetçi pozisyon, vizyon, kabiliyet, müşteri bilgisi ve rakipler olmak üzere beşe ayrılmaktadır (Rejda, 2005: 96).

3.7.1.1.Rekabetçi Pozisyon

Risk yönetim birimleri çalıştıkları sigorta şirketinin rekabetçi pozisyonunda ilerleme sağlamalıdır. Risk maliyetinin bir fonksiyonu olarak şirketin bütün ürün ve hizmetlerinin maliyeti ele alındığında rakiplerle mukayeseli olarak ne kadar rekabet edilebileceğini bilmelidir.

3.7.1.2.Vizyon

Risk yöneticisinin fonksiyonu; çalıştığı şirketin hedeflerini, önceliklerini, ürünlerini, pazarlama ve rekabet stratejileri hakkında etkili bilgiye sahip olmalıdır.

3.7.1.3.Kabiliyet

Risk yönetim birimleri, şirketin stratejilerini geliştirerek şirket vizyonunu gıpta edilecek düzeye geliştirme yeteneğine sahip olmalıdır. Risk yönetim birimleri yeni ve keşfe yönelik teknoloji arasında bağlantı kurmalıdır.

3.7.1.4.Müşteri Bilgisi

Risk yöneticisi, müşterilerin talepleri ile bu talepler doğrultusunda sigorta şirketinin karşılaşacağı baskılar hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Pazar ve müşterinin demografik yapısındaki değişimlerin risk yönetim olgusunu nasıl etkileyeceğini bilerek önlemini almalıdır.

3.7.1.5.Rakipler

Risk yöneticisi, rakiplerin büyüklüğü, kuvvetli veya zayıf olması ve rekabet baskısına bağlı olarak rakiplerin risk yönetimi yaklaşımına bakış açılarını doğru saptayarak kendi stratejisini oluşturmalıdır.

3.8.Sigorta Sektöründe Risk Yönetim Biriminin Önemi ve Sağladığı Yararlar

Sigorta sektöründe risk yönetim biriminin önemi ve sağladığı yararların içinde etkin risk seçimi olanağı, etkin ve gerçekçi risk fiyatlandırması, gelişmiş bir teknik karlılık, teknik danışmanlık, danışmanlık ve sigortalıya bilgi sağlama başlıkları yer almaktadır (Berk, 1992:22).

3.8.1.Etkin Risk Seçimi Olanağı

Kişiler veya şirketler her türlü maddi varlıklarını zarara uğratabilecek etkilere karşı her türlü maddi varlıklarını koruma yoluna gitmekte ve risklerini sigorta şirketine devretmektedir. Bu nedenle sigorta şirketlerin de serbest fiyatlama rejiminin getirdiği yoğun rekabet ortamında sağlıklı büyüebilmesi, daha kaliteli bir hizmet verebilmesi için çok etkin bir risk seçimi yapmaları gerekmektedir.

Sigorta şirketleri, sektördeki pazar paylarını sağlıklı olarak arttırabilmek amacıyla risk yönetim birimleri sayesinde kabul edilebilir riskleri belirlerken, sigortalıların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkin hizmetlerin verilmesini de sağlar.

Risk yönetim birimlerinin verdiği bilgiler ışığında etkin bir risk seçimi yapılarak, ağır riskler ancak belli koruma tedbirleri altında koşullu olarak kabul edilebilir, aksi takdirde sigorta teminatının verilmesi reddedilebilir (Elbeyli, 2001:22).

Bu sayede şirkette yer alan risk yönetim birimi yeni sistem içinde ağırlıklı olarak şirketin sağlıklı büyümesini sağlayacak en uygun risk seçimini gerçekleştirmiş olacaktır.

3.8.2.Etkin ve Gerçekçi Bir Risk Fiyatlandırması

Ekonomide her mal ve hizmetin bir bedeli vardır. Sigorta şirketinin taşıyacağı riski değerlendirmesi ve değerlendirdiğine bir değer biçmesi gereklidir. Riskin değerlendirilmesi, sigortacının belirli bir prim üzerinden sözleşme düzenlemesi konusunda karar alması olarak nitelendirilebilir.

Serbest fiyatlandırma rejimine geçişle birlikte fiyatın tespitinde sağlanan teminatlar ve risk maliyeti göz önüne alınması önem kazanmış, risk bazında hasar, prim ve genel masraf oranının belirlenmesi ve ilgili konularda söz konusu oranlara göre gerçek ticari primin hesaplanması gerekliliğinin önemi artmıştır.

Riski olay yerinde belirlemek, söz konusu işletmenin çok yönlü profilini çıkarmak gerçek ve optimum fiyatın belirlenmesinde önemli bir kriterdir. Gerçek risk fiyatının belirlenmesi sigortalı açısından büyük avantajlar sağlayabilir. Bu sayede işletmeler gerekli önlemleri alarak sigorta bilincine sahip müşterilere, nasıl olsa sigortalı olduğunu düşündürerek sigortalının hiçbir önlem almamasının önüne geçmektedir.

3.8.3.Gelişmiş Bir Teknik Karlılık

Risk değerlendirme ve ölçme çabaları sonucunda sigorta şirketleri her riskin kendine özgü bir yapısı olduğunu göz önüne alarak risklerin üzerine gözü kapalı bir şekilde

gitmeyerek uygun bir fiyat oluşturmakta ve ardından belli bir saklama payı politikası ile çalışmalarını yürütmektedir. İşletmeler varlıklarını sürdüröbilmek ve sahiplerine kazanç sağlamak için her dönem sonunda kar elde etmeyi doğal olarak amaçlarlar. Bunun için işletme maliyetlerini minimum düzeye ve satış fiyatını maksimum düzeye çıkarmak ister. İşletmeler bunu sağlayabilmenin yollarını araştırır (Sabuncuoğlu; Tokol , 1997: 18).

şirket üzerinde bulundurulacak risk oranı ve devredilecek oranın tespit edilmesiyle sağlıklı bir risk seçimi yapılarak teknik ve mali karlılığın artırılmasına dönük çabalar, pazarda daha gerçekçi bir fiyatın oluşmasını sağlarken aynı zamanda şirketlerin üzerlerinde taşıyacakları risk oranlarının belirlenmesini ve şirketlerin karlılık oranlarının daha sağlıklı bir hale kavuşmasını sağlayacaktır.

3.8.4.Teknik Danışmanlık

Risk yönetim birimlerinin başlıca görevlerinden biri de sigorta şirketi bünyesindeki yangın departmanı başta olmak üzere kaza, mühendislik ve hasar departmanlarına yapılan her türlü teknik danışmanlık sonrası düzenlenen protokollerdir. Bu uygulamalar, ilgili departmanlar üzerinde çalışılan risk ile ilgili ayrıntılı raporların hazırlanması şeklinde olmaktadır.

3.8.4.1.Danışmanlık

Sigorta şirketleri bünyesinde yer alan risk yönetim birimi sigorta danışmanlığı faaliyetleri çerçevesinde sigortalıların farkında olmadıkları sigorta ihtiyaçlarının

belirlenerek sigorta kapsamına alınmasını tavsiye ederken, diğeryandan da riskin hesaplanamayan kısmının poliçe kapsamına alınmayarak, sigortalının gerçekten ihtiyaç duyduğu risklerin teminat altına alınmasını sağlamaktadır (Elbeyli, 1995: 23).

Risk yönetim birimi, sağlıklı risk seçiminin sonucu olarak riskin iyileştirilerek önlenmesi ve hasarın minimizasyonunu sağlama çalışmalarının ve sorumluluğunun yanı sıra en az bunun kadar önemli olan müşteriye uygun sigorta türlerinin önerilmesi ve var olan risklerin önlenebilmesi amacıyla sektör içinde oldukça önemli bir fonksiyonu olan sigorta danışmanlığı faaliyetlerini üstlenmişlerdir.

Risk yönetim birimi sigortayı hiç bilmeyen sigorta bilinci gelişmemiş bir toplumdaki kişileri gelecekte meydana gelebilecek bir olaya karşı güvence satın alma konusunda yönlendirmeye çalıştığı için kendilerinden büyük bir gayret ve yaratıcılık beklenmektedir. Beklenmesinin nedeni bazı hallerde sigortalının kendi ihtiyaçlarının farkında olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu durumda yaratıcı satıcılık devreye girer.

3.9.Risk Yönetim Biriminin Karşılaşacağı Zorluklar

Risk yönetim biriminin karşılaşacağı zorluklar; kümül tehlikenin boyutlarının ölçülmesi, riskin hangi tarifeye dahil olduğunun belirlenmesi, riskin bilinmezlik derecesinin ölçülmesi, riskin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin belirlenmesi, riskin ne zaman gerçekleşeceğinin belirlenmesi, risk gerçekleşirse boyutlarının ne olacağının belirlenmesi maddeleri ile incelenebilmektedir.

Bu tehlikelerin yanı sıra risklerden arınmak için işletmeler sigorta şirketlerine başvurmaktadır. Risklerden arınmak için sigortaya başvurmanın iki sakıncası vardır. Bunlardan birincisi araya aracı girmesi nedeniyle sigorta maliyetinin, risklerin beklenen parasal değerlerinin yüksek olmasıdır. İkincisi ise; risklerin çoğunun özellikle fiyat risklerinin sigorta edilemez nitelikte oluşudur (Bolak, 2004: 86).

3.10. Risk Kabul Süreci

Güvence altına alınan riskin değerlendirilmesi, primin hesaplanması ve poliçenin düzenlenmesi için gerekli olan bilgileri uygulamada teklifname içerir. Poliçenin gereksinimler doğrultusunda düzenlenebilmesi ve hasar meydana geldiğinde sorunların yaşanmaması için teklifnamenin özenle doldurulması gerekir. Anılan belge sigorta ettiren kişi ile sigorta edilen nesne arasındaki çıkar (menfaat) ilişkisini ve sigorta güvencesi altına alınan riskin özelliklerini gösteren belgedir. Bu niteliğinden ötürü teklifnamenin doldurulmuş olması yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmektedir. Teklifname doldurulurken acente, sigorta ettirene yardımcı olmalı, teklifnamede yer alan sorular hakkında açıklama yapmalı ve bu soruları nasıl yanıtlayacağı konusunda bilgi vermelidir. Sözleşme yapan acentelerin, sözleşmeyi yaparlarken dikkat edecekleri bir başka önemli konu sözleşmenin ne zaman kurulmuş olduğudur. Bir sigorta sözleşmesinin kurulmuş olabilmesi için mutlaka sigorta ettiren ile sigortacının (veya onu temsilen acentenin) karşılıklı olarak sözleşmenin temel unsurları üzerinde anlaşmaları ve bu anlaşma konusunda istemlerini dile getirmeleri (yani irade beyanında bulunmaları) gerekmektedir. Bu sağlanmadan sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılamaz. Acente, sigorta sözleşmesi yaparken, şirketin yazılı veya sözlü olarak vereceği her türlü yönergeye, önceden

belirlenmiş risk seçim kurallarına uygun davranmak ve belirtilen limitleri aşmamak zorundadır. Acenteler sigorta edeceği taşınır veya taşınmaz malları, emtiayı, taşıma araçlarını, vb sigortalanabilir değerleri buldukları yerlerde inceleyerek, sigortalamaya elverişli olup olmadıklarını titiz bir biçimde saptamalıdır. Acenteye yüklenen bu görevin birçok önemli yararı vardır. İlki risklerin belirlenmesine temel oluşturur ve sigortalının güvence altında olmadığı bir riskin gerçekleşmesiyle zarara uğramasına engel olur. Diğer sigorta ettirenin gerçeğe uygun olmayan isteklerini önler. Bir başka yararı ise riziko teftişi yapılmadığı için gerçekçi bir biçimde güvence altına alınmayan riskin gerçekleşmesiyle hasarın ortaya çıkması durumunda saptanan nitelik ve nicelik farklarının sorumluluğu acenteye ait olacağından onun böyle bir sorumluluk altında kalmasına engel olur (Segem, 2009).

3.10.1.Risk Analizi

Risk analizi, sigortacılık tekniğinde sigortalı veya sigorta ettirenler nezdinde tehlike oluşturan risklerin ortaya konması ve yorumlanmasıdır. Risk analizi uzun ve ayrıntılı bir süreçtir. Risk analizinde sigortalı kıymetlerde tehlike oluşturacak ve bu kıymetleri etkileyebilecek tüm tehditler ortaya konulur.

Risk yönetimi, risk analizi sonucunda ortaya konan ve yorumlanan risklerin önüne geçmek ve/veya azaltmak amacıyla uygun , maliyet etkin karşı önlemlerin alınma işlemidir. Risk analizi, değerlendirilmesi ve yönetimi sürekli birbirini takip eden süreçlerdir. Dolayısıyla risk yönetimini; riskin tanımlanmasına, analiz edilmesine, değerlendirilmesine, mücadele edilmesine ve izlenmesine ilişkin yönetim

politikalarının, süreçlerinin ve uygulamalarının sistematik bir bütünü şeklinde tanımlamak mümkündür.

3.11.Türk Sigorta Sektöründe Risk Yönetimi

Ülkemiz sigorta sektöründe 1990 yılına kadar süregelen dönemde işleyen tarife sisteminde risk yönetiminden bahsetmek doğru değildir. Söz konusu tarife sisteminde sigorta şirketleri riski görmeden, tam olarak incelemeyen teminat vermekteydiler. İşletmenin maruz kalabileceği rastlantısal riskleri tanımadan, masa başında teminat vermek son derece sağlıksızdır. Benzer veya aynı işdalında faaliyet gösteren iki işletmenin karşı karşıya olduğu riskler ve risk ağırlıkları farklı olabildiği halde bu işletmelere aynı teminatlı poliçelerin tanzim edilmesi son derece yanıltıcı olmaktadır.

Bu noktadan hareketle 1990 yılı içinde tarife rejiminden, serbest fiyatlandırma rejimine geçiş risk yönetimi kavramının da gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Günümüzde yaşanmakta olan ve serbest fiyatlandırma rejimi olarak adlandırılan ve serbest fiyat adı altında gerçekleştirilen fiyat indirimlerinin akıl almaz boyutlara ulaşması, bu sayede sigorta şirketleri arasındaki kıyasıyarekabeti, piyasadan pay alma yarışı ve riski uygun fiyatlandırma kaygısı risk yönetimi kavramının ülkemizde daha da önem kazanmasına neden olmuştur.

Risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi, çeşitli yöntemlerle olası en yüksek hasar, zarar miktarı ve oranlarının tahmin edilip saptanması gibi işlevleri içeren risk

yönetimi, bir yandan sigorta şirketleri diğer yandan da gerçek zararın karşılanmasını bekleyen sigortalılar açısından önem arz etmektedir.

Sigorta şirketleri rekabet şartlarında, üzerine aldıkları risk koşullarını daha iyi inceleyerek, risk maliyetlerini de değerlendirerek, sigortalılarına sağladıkları teminatlar doğrultusunda fiyatın tespitinde daha gerçekçi davranabilmek amacıyla risk analiz ve risk değerlendirme faaliyetlerine önem vermek zorunda kalmışlardır.

Modern teknolojinin getirdiği kolaylıklar sigorta açısından incelendiğinde en temel sorun, riskin yeterince tanınmamış olması ve gerçekten bilinmemesidir. Bu durumda sigorta şirketi tarafından verilecek teminat türlerinin neler olacağı bilinmemekle birlikte risk her zaman mevcuttur. Teknolojinin gelişmesi, yeni sigorta ürünlerinin sunulmasını zorunlu kılarken sigorta şirketinin organizasyon ve satış stratejisini de etkilemektedir.

3.12. Sigorta Şirketlerinde Mali Yeterlilik Düzenlemeleri

3.12.1. Solvency II

Sigorta şirketleri müşterilerine, yani poliçe sahiplerine, mevcut veya gelecekte ortaya çıkabilecek talepleri için ödeme taahhütünde bulunurlar ve müşteriler de bu taahhütlerin zamanında ve düzgün şekilde karşılanmasını beklerler. Ancak sigortacılık temelde bir risk işi olduğu için, önceden öngörülemeyen risklerin ortaya çıkması durumunda şirketlerin kaynakları yükümlülüklerini karşılamada yetersiz kalabilmektedir. İşte bu nedenle, poliçe sahiplerinin menfaatlerini korumak amacıyla,

sigorta şirketlerinin mali yapılarının yeterince güçlü olması gerekmektedir (Acar, 2007).

Tüketicileri - sigortalılar ve sigortadan menfaati olanları - korumak amacıyla, sigorta işlemlerini denetleyen otoriteler, sigorta teşebbüslerinin faaliyetlerini kontrol etmek için çeşitli kontrol mekanizmaları oluşturmuşlardır. Bu mekanizmalardan biri yükümlülük karşılama yeterliliği (YKY) dir. Daha geniş bir ifadeyle mali yeterlilik düzenlemeleri, KYK ile birlikte teknik karşılıklar, mali analiz rasyoları, konservasyon oranları gibi çeşitli kontrol mekanizmalarını kapsamaktadır. Yükümlülük karşılama yeterliliği (YKY) ise, şirketlerin sigortalılara karşı olan yükümlülüklerini karşılayıp karşılamayacaklarına dair işletme hesapları ve olası değişimler hakkında bilgi sunan bir uygulamadır ve bu uygulamayla, şirketlerin belli bir anda borçlarını karşılamaya yeterli olup olmadığı ölçülmektedir (Yanık, 2001:129).

YKY, sigorta şirketlerinin beklenenden yüksek hasar düzeyleri veya olumsuz yatırım sonuçları gibi öngörülemeyen risklere karşı bir güvenlik eşiği olarak şirket bünyesinde tutması gereken asgari sermaye olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2003: 1).

Sigorta kurumlarının tahmin edilemeyen kayıplarla karşılaşması durumunda sermayelerinin gerekli desteği sağlayabilmesi için, sermayelerinin düzenleyici otoriteler tarafından tanımlanması ve sermayenin kullanımına belirli limitler konması gerekmektedir. Bu tanımlamada göz önünde bulundurulması gerekli hususlar aşağıdaki şekildedir(Berk, 1992: 113).

- a) Sermaye, uzun süreli ve kullanımını kısıtlanmış fon yatırımlarını içermemelidir.
- b) Sermaye miktarı beklenmedik kayıpları karşılayabilecek seviyede olmalıdır.
- c) Sermayenin kullanımını sigorta kurumuna ek bir yük getirmemelidir.

3.12.1.1. Mali Yetersizlik

Bir sigorta şirketinin aktiflerinin yükümlülüklerini karşılayamaz hale gelmesidir. Bilançonun her iki tarafında yeralan kalemler, mali yetersizliği tetikleyebilir (Arslan, 2003: 2).

3.12.1.1.1. Sigorta Şirketlerinde Mali Yetersizliğe Neden Olan Olaylar

- Aktiflerin/yatırımların borsada yaşanacak olası çöküntü nedeniyle değer kaybetmesi,
- Faiz oranlarındaki değişiklikler veya tahvil piyasalarındaki ödeme güçlükleri nedeniyle değerlerini yitirmesi,
- Yazım risklerindeki ağırlaşmalar sonucu sorumluluğun artması,
- Beklenmeyen, rastlantısal dalgalanmalara bağlı riskler,
- Hataya bağlı riskler,
- Prim hesabına ve fiyat oluşturulmasına esas teşkil eden hasar tahminlerinde yapılan hatalar,
- Sigorta ve reasürans anlaşması sürerken veya doğal bitim süreci içindeyken hasar dağılımı ve koşullarında ortaya çıkan değişiklikler,

3.12.2.Solvency II ve Solvency I Karşılaştırması

Solvency II projesi Solvency I ile başlayan çalışmanın devamı niteliğindedir. Solvency I Avrupa Birliği'nde solvency rejimini yeniden düzenleyip güncelleştirirken, Solvency II çok daha kapsamlı düzenlemeler getirmektedir. Solvency II'de ana hedef, solvency sistemini oluştururken sigorta şirketinin karşı karşıya kaldığı riskleri daha iyi değerlendirmektir. Solvency II mevcut sistemi çok daha geniş bir perspektiften gözden geçirirken, günümüzdeki çok çeşitli riskleri, risk yönetimi, finans teknikleri ve finansal raporlama gibi uygulamaları dikkate almayı amaçlamaktadır. Mevcut sistemle arasındaki bir diğer temel fark, Solvency II'nin varlıkları daha detaylı şekilde incelemesi, hem varlıklar hem de yükümlülükleri daha sofistike metotlarla ele almasıdır. Bu çerçevede, Solvency II tek başına muhasebe penceresinden yapılan hesaplara ve aktiflerin durumuna değil, gerçek risk ölçümlerine dayanmakta ve varlıklarla beraber yükümlülükleri de daha fazla dikkate alan bir uygulama getirmektedir. Sonuç olarak, yeni sistemin hem daha “dinamik” hem de daha fazla “riske dayalı” olması beklenmektedir (Acar, 2007).

Solvency I : 1970'lerin başında ortaya çıkmıştır.Sermaye gereksinimi hesaplamak için basit modeller kullanmaktadır.

Solvency I'in yetersizlikleri

- Riske karşı duyarsızlık
- Tüm riskleri kapsayan bir model olmaması

- Risk yönetim tekniklerinin gelişmesi, yeni ürün ve risklerin çeşitlenmesi ve risk azaltımında ki yeni formlara uyum sağlayamaması

Solveny II'nin Özellikleri

- Sektörü temel alan değerlendirme yaklaşımı
- Sermaye gereksimine risk bazlı yaklaşım
- Standart Yöntem ve İçsel Model temelli sermaye gereksinimi hesabı
- Risk çeşitlendirilmesi ve risk azaltımı tekniklerinin modele dahil edilmesi
- Çok amaçlı ve geniş kapsamlı risk yönetim taslaklarına sahip olması
- AB piyasasında ihtiyaçlara daha kapsamlı yaklaşım

3.13.3. Solvency II İle Gelen 3 Sütunlu Sistem

1. Sütun: Sigorta kurumlarının mali kaynaklarına ilişkin teknik karşılıklar, sermaye yatırımları, mali varlıkların yönetimi ve sermaye yeterliliği hesaplamalarına dair şartları içermektedir. Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Komitesi (CEIOPS) tarafından yayımlanan politikalar çerçevesinde, Solvency II'nin sigorta kurumlarına yüklediği en önemli sorumluluklar özetle aşağıdaki şekildedir (Cruz, 2009: 6-7).

- a) Sigorta kurumları nakit akışlarını değerlendirerek en uygun teknik karşılık seviyesini belirleyebilmelidir(CEIOPS 2007, Madde 76-85).

- b) Sigorta kurumları tüm varlıkları için piyasa değerini tespit edebilmelidir.
- c) Sigorta kurumları hedef sermayelerini (SCR–Solvency Capital Requirement) tespit edebilmelidir. Kurumlar, varlık ve yükümlülüklerine dair senaryo analizleri gerçekleştirmek durumundadır (CEIOPS 2007, Madde 104-108).
- d) Sigorta şirketi, kurum genelinde riskleri tanımlayabilecek bir yönetim yapısına sahip olmalıdır (CEIOPS 2001, Madde 41).

Muhasebe tanımlamasına göre, aktiflerinin toplamı pasiflerinin toplamından daha fazla olan sigorta şirketinin yükümlülük karşılama yeterliliği olduğu kabul edilmektedir. Ancak sigorta şirketlerinin, muhasebe sisteminin sadece aktif ve pasifleri ölçmesiyle öngörülemeyen, Basel II sisteminde “beklenmedik riskler” olarak adlandırılan riskleri yüklenebilmesi için ek bir sermaye daha bulundurması gereklidir. İşte 1. sütun nicel olarak ölçülebilen ve yönetilebilen sigorta riskleriyle ilgilidir.

Solvency II sisteminde iki tür sermaye ölçme sistemi olması beklenmektedir: Mevcut sistemde gerekli yükümlülük karşılama yeterliliği marjı denen (required solvency margin), Solvency II’de ise asgari sermaye gerekliliği de denen “minimum sermaye gerekliliği”(minimum capital requirement-MCR) altına inildiğinde denetim otoritesinin doğrudan müdahale edeceği sınırı ifade etmektedir.

Mevcut sistemde, mevcut yükümlülük karşılama yeterliliği (available solvency margin) denen, Solvency II’de ise hedef sermaye olarak da adlandırılan “YKY sermaye gerekliliği” (solvency capital requirement-SCR) bir risk işi olan sigortacılık alanında faaliyet gösteren şirketlerin öngörülemeyen zararları karşılmasını sağlayan ve poliçe sahiplerini güvence altına alan sermaye düzeyini ifade etmektedir.

Yukarıda tanımlanmaya çalışılan hedef sermayenin şu iki şekilde hesaplanması mümkündür:

- Standart formül nedene dayalı formül (factor-based formula), olasılık dağılımına dayalı formül (probability distribution-based formula) veya bunların kombinasyonlarından oluşan ve her şirket için uygun olması gereken bu formül, hayat, hayat-dışı ve reasüransın kendine has ve her alt bransa göre de değişiklik gösterebilen özelliklerini dikkate almak durumundadır.
- İçsel model Sigorta sektörünün her branşının karşı karşıya kaldığı kendine özgü riskler dikkate alınarak, her şirket/branş, kendi belirlediği riskleri en iyi şekilde yansıtan modeli uygulama fırsatına sahip olacaktır.

2. Sütun: Bu sütun, kurumun iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim ile ilgili süreçlerinin geliştirilmesi ve bu sistemlerin şirket içinde etkinlik ve işlerliğinin sağlanmasına ilişkin ilkeleri içermektedir. Kurumların, stratejik hedefleri ile kurumun değerleri arasındaki ilişkilerin tanımlanmasına yönelik yönetim ilkelerinin geliştirilmesini teşvik etmektedir(Berk, 1992: 119-120).

2. Sütun, 1. Sütunda hesaplanamayan nitel riskleri (rakamsal olarak ifade edilemeyen riskler) ve denetim konularını içermektedir. Bunlar;

- İşletme Riski, “yetersiz veya başarısız iç prosesler, kişiler veya sistemlerden veya dış etkenlerden kaynaklanan zarar riski” olarak tanımlanmaktadır.
- Model Riski ise denetim makamlarınca belirlenen standart modellerin veya içsel modellerin, sigorta şirketinin karşı karşıya kaldığı riskleri tam ve doğru şekilde belirleyememe riskine karşı, denetim makamlarının şirketlerin uyguladığı modelleri dikkatle gözden geçirmesi, gerektiğinde birden fazla modelin kombinasyonlarının veya CEA'nın da önerdiği gibi, bir model uygulanırken belli konularda diğer modellerin uygulanabilmesine imkan vermesidir.

Varlık Yönetimi : Varlık Yönetimi (asset management) bu sütunda ele alınan diğer bir konudur. Yükümlülükleri karşılayan varlıkların kalitesi, diğer bir deyişle aktiflerin en doğru şekilde değerlendirilmesi, şirketlerin mali bünyeleri için büyük önem taşımaktadır. Varlıklar çeşitlendirilmiş ve farklı alanlara yeterince dağıtılmış olmalıdır. Bu nedenle sigortacıların, denetim makamlarının gözden geçireceği bir yatırım planı olmalıdır.

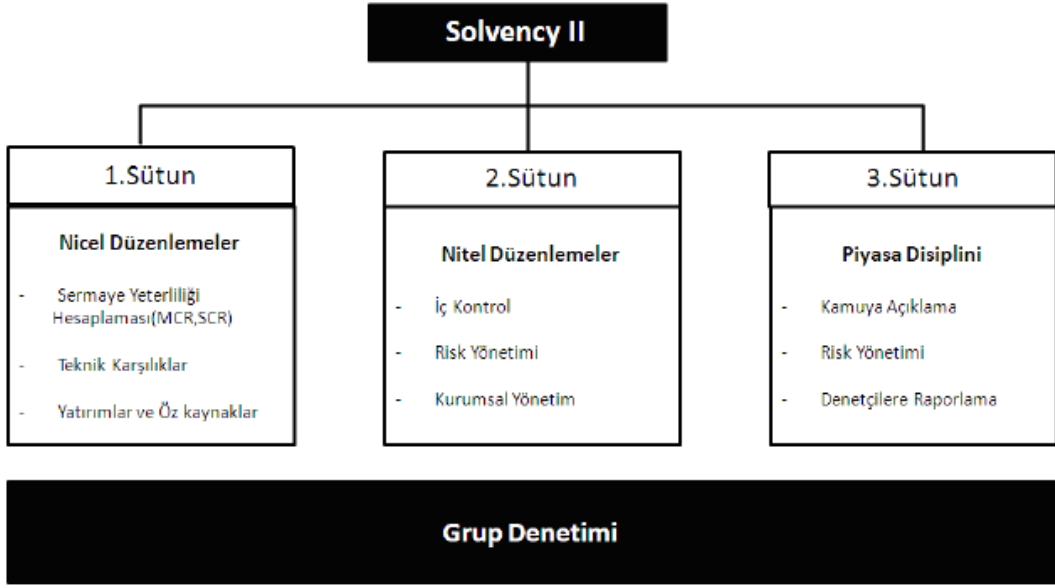
Risk Yönetimi: Solvency sisteminin ana unsurlarından biri olan Risk Yönetimi (Risk Management) de 2. sütun kapsamında ele alınmaktadır. Solvency II, sigortacılara tutmak zorunda oldukları sermayeyi azaltmak için risk yönetimlerini daha iyi ve etkin hale getirme yollarını gösterecektir. Solvency II'de ele alınan

yönetişim ve risk yönetimi konuları, sigortacıların yükümlülük karşılama yeterliliğine sahip olması için tutulan sermayenin tek başına yeterli olmadığını bize en iyi şekilde göstermektedir. Bu itibarla, Solvency sisteminde ele alınacak olan “doğru bir yönetim ve risk yönetimi”, sigorta şirketleri için uzun vadede yaşamsal öneme sahiptir.

Dinamik Mali Yeterlilik Analizi: Şirketlerin gelecekte meydana gelecek değişimlere nasıl tepki verdiğini ölçen “dinamik mali yeterlilik” analizlerinin getirilmesi düşünülmektedir. Dinamik mali yeterlilik analizi, şirketin gelecekte karşılaşılabileceği durumları önceden belirlemeye yarayan çeşitli senaryoların oluşturulmasına ve bu senaryolarda kullanılan varsayımlara göre şirketin göstereceği değişimlerin analiz edilmesine dayanmaktadır.

4. **Sütun** : Bu sütunda düzenlenen açıklama zorunlulukları kapsamında kurumlar, denetim kurumlarının uyguladıkları kurumsal yönetim sistemi, faaliyetler, değerlendirme ilkeleri, riskler ve risk yönetim sistemleri ile sermaye yapıları ve gereksinimleri hakkında bilgi sunmakla yükümlüdür. Ayrıca, kurumlara her yıl finansal durumları ve sermaye yeterlilikleri hakkında bir rapor sunma yükümlülüğü getirilmiştir.

Şirketlerin karşı karşıya olduğu riskleri daha iyi belirleyecek olan bu sistem şeffaflık gereksinimini artıracak, şirket tarafından kamuya ve denetçilere daha fazla açıklama yapılmasını gerektirecektir. 3. sütunda ele alınacak açıklama gereklilikleri, 1. sütunda yer alan minimum sermaye gerekliliği ve 2. sütunda yer alan denetim incelemesini tamamlar nitelikte olacaktır (Acar, 2007).

Şekil 3.3. Solvency II Sisteminin Temel Bileşenleri (www.tsb.org.tr)

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RİSK YÖNETİMİ TEKNİKLERİ

4.1.Risk Yönetiminde Kullanılan Teknikler

4.1.1.Riski Kabul Etmeme

Bazen riskin gerçekleşmeyeceği düşünülerek, hiçbir önlem alınmaz. Yani riskin varlığı kabul edilmez veya bilinmez. Risk hakkında bilgi sahibi olmamak, riski küçümsemek, riskin gerçekleşme olasılığının çok düşük olduğunu düşünmek, riski kabul etmemeye ve riske karşı önlem almamaya neden olur. Riski kabul etmemenin iki tane dezavantajı vardır. Birincisi, riskleri kabul etseniz de etmeseniz de yok edemezsiniz ve risk gerçekleştiğinde zarar görürsünüz. İkincisi riski kabul etmemek ya da riskle karşılaşmamak için mesela trafik kazasına maruz kalmamak için hiç trafiğe çıkmamak, anlamsızdır ve pratik değildir (Rejda, 1998: 44).

4.1.2.Riskten Kaçınma

Riskten kaçınma, riski yok etmenin en etkili araçlarından biridir. Diğer risk yönetim türleri riskin şiddetini ya da sıklığını hafifleterek etkisini azaltmaktadır. Ancak, iyi bir riskten kaçınma, hasarı kesin olarak ortadan kaldırabilir (Berk, 1992: 117).

Riskten kaçınmada, riskli alandan çıkma, üretim sürecinin ve/veya ürünün değiştirilmesi gibi çözümler üretilir. Böylece riskten arınılır. Riskten kaçınmanın

amacı riski daha kabul edilebilir hale getirmektir. Bu, her zaman mümkün olmayabilir ya da kaçınmanın maliyeti yüksek olabilir. Ayrıca riskten kaçınma nedeniyle üretkenlikten, yaratıcılıktan vazgeçmenin de zararları söz konusudur. O zaman zorunlu olarak riski güvence altına almanın ve onunla baş edebilmenin yolları aranacaktır. Riskten kaçınmaya örnek olarak şirketlerdeki kalite kontrol bölümlerini, sürücülere güvenli sürüş teknikleri eğitimi almasını verebiliriz.

4.1.3.Riski Kabul Etme, Katlanma

Yaşadığımız dünyada karşı karşıya olduğumuz riskleri önlemeye yönelik “kişisel önlemler”, ya da bu risklere “rıza göstererek katlanma”, “umursamama veya akla getirmeme” gibi tepkiler basit ve ekonomik kayıpların önüne geçemeyecek özellikte risk yönetim türleridir. Kişinin geçmişte riskle karşılaşmamış olması veya riske katlanmaktan başka bir çaresinin olmaması, böyle bir psikolojiyi yaratabileceği gibi, geçmişte riski güvence altına almış olan kuruluşun, örneğin, sigortacının görevini suistimal etmesi gibi bir deneyim de kişiyi boşuna prim ödemektense riski kabullenmeye itebilir (Angel, 1959: 10; aktaran Turgut, 2009: 52).

4.1.4.Riski Azaltma

Riskin frekansını ve şiddetini azaltmak amacıyla riskin gerçekleşmesine neden olan etkenler ortadan kaldırılır ya da önlem alınır. Böylece hasar olasılığı, başka bir deyişle riskin gerçekleşme şansı, şiddeti ve/veya frekansı azalır. Amaç, hasarı belli bir sınırdan tutmaktır. Depreme dayanıklı yapıların yapılması riskin minimize edilmesine yöneliktir.

4.1.5.Riski Paylaşma

Amaç, hasara maruz kişi veya nesnelere korumaktır. Riskin paylaşılması ve dağıtılması çabaları eğer sigorta yaklaşımı dışında organize edilmişse, kapsadığı kişi sayısının azlığı nedeniyle, sigortadaki sayılar kadar büyük sayılara ulaşması olanaksızdır. Dolayısıyla riski güvence altına alma maliyeti, sigortada olduğu kadar ucuz olamaz.

4.1.6.Riski Aktarma – Sigorta

Riskten kaçınma amacıyla riski başkasına aktarma işlemidir. Örneğin, uzun vadeli bir işe giren girişimcinin, mal aldığı yerlerle fiyat artışlarından etkilenmemek için fiyat garantisi veren bir sözleşme yapması ve bu nedenle belki de peşin ödemeye razı olması, riski mal aldığı yere aktarması bu tür bir risk yönetimidir (Pekiner, 1981:11).

Riski devralan artışıyla eksisiyle devralır. Hedging işlemleri en belirgin risk aktarma türüdür.

Devreden için risk kalmaz.Sigortada her ne kadar riskin devri söz konusu imiş gibi görünse de aslında riski yine sigortalı yaşar, ancak riskin getirdiği hasarın ekonomik telafisi sigortalılardan toplanan primlerle karşılanır, risk çoğunluğa dağıtılarak telafi edilir, sigortalı riskin gerçekleşmesinden doğan kayıplar nedeniyle zarar görmez veya zarar taşıyabileceği kadardır, yıkılmaz.

Riski aktarma, riski transfer etme, riski paylaşma gibi kavramlar sigorta ile hep karıştırılmıştır. Oysa yukarıda anılan ilk iki kavramda da risk bir yerden bir yere

devredilmekte ancak, risk yine de bir yere zarar vermekte veya kazanç şansı yaratmaktadır.

Riski paylaşmada ise, küçük sayılar arasında riskin paylaşılması gerektiği için, yıkıcı gücü büyük bir oranda telafi edilememekte ve sistem küresel boyutta işlemediği için prensipler yozlaşabilmektedir. Oysa sigortacılıkta risk büyük sayılara dağıtılmakta dolayısıyla riski yönetmenin maliyeti prim miktarı ile sınırlı kalmaktadır.

Sigorta ile riskin yönetiminde, sigorta şirketleri de zarar görmemelidirler. Risk, herhangi bir kuruluş yerine sigorta şirketini yıkarsa, güvence altına alma işlevinin anlamı kalmaz. Doğru hesaplandığı takdirde risk primi, hasarları karşılamaya yettiğinden, sigorta şirketlerinin yüklendiği bir zarar söz konusu olmamaktadır. Bununla beraber, sigorta şirketleri taşıyamayacakları riski reasüre ederek kendi risklerini güvence altına almaktadırlar (Uralcan, 2004: 18-19).

4.2. Risk Değerlendirmesi ve Analiz Çalışmaları

Riskin değerlendirilmesi ve analiz çalışmaları; riskin tanımlanması, riskin tespit edilmesi, riskin değerlendirilmesi, riskin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler ve riskin azaltılması alt başlıklarında incelenecektir.

4.2.1. Riskin Tanımlanması

Risk gelecekte gerçekleşmesi muhtemel, istenmeyen bir durum olarak belirtildiğine göre yangın, kaza, hırsızlık, infilak ve diğer benzeri olayların sabit toplamı riskin

gerçek seviyesini oluşturmaktadır. Risk analiz çalışmalarının ilk adımı olan muhtemel tehlikelerin tanımlanması aşamasında hangi risklerin sistemi durdurmakla tehdit ettiğinin ve işletmenin amaçlarına ulaşmasını engelleyen faktörler olduğunun belirlenmesi gerekir. Bunlar kişi ya da işletmelerin, kar etme, çalışanlara iş sağlama, herhangi bir aralık vermeden çalışmalarına devam etme gibi amaçlarını tehlikeye düşüren çok önemli faktörler olabilir. Muhtemel risklerin tanımlanması, hasar kayıpları hakkında daha önceden geniş ölçüde bilgi edinilmesini sağlar (Karacan, 1994: 24).

İşletmenin karşılaştığı riskler genel olarak, 3. şahıs malı ya da canının hasarlanması, dışarıdan gelecek yangın ya da patlamanın etkisi ve politik riskler olarak 3 ana grupta toplanmaktadır. 3. şahıs malı ya da canının hasarlanması; araç çarpması, hava taşıtı düşmesi, yangın, çökme, makine kırılması, elektronik hasarlar, çalışanların ihmali, grev, dahili yangın, infilak, cezai suçlar, kazalar, nakliyat hasarları, kusurlu ürün, şirkete borçlu olan kişi ya da kurumların borçlarını ödeyememesi alt başlıklarında incelenebilmektedir. Dışarıdan gelecek yangın ya da patlamanın etkisi; çevresel hasarlar ve yıldırım alt başlıklarında incelenebilmektedir. Son olarak işletmenin karşılaştığı risklerden biri de politik risklerdir. Politik riskler ülkenin siyasi platformu ile ilgili olan risklerdir. Ülkenin siyasi platformunda olumsuzluklar olması durumunda politik risk işletmeleri daha fazla etkilemektedir. Ülkenin siyasi platformunda olumsuzluklar olmaması durumunda da politik riskler işletmeleri daha az etkilemektedir.

4.2.2. Riskin Tespit Edilmesi ve Riskin Tespit Edilmesinde Kullanılan Yöntemler

Tespit edilemeyen riskin ne önlenmesi, ne ölçülmesi, ne de transferi mümkündür. Riskin tespit edilmesi, zaman içerisinde karşı karşıya kalınabilecek kayıpların en kısa sürede ve kayba dönüşmeden önce saptanmasını sağlamaktadır. Risk yönetim birimi işletmenin karşılaşılabileceği potansiyel riskleri saptamadıkça bilinmeyen bu risklerden korunma yolunda çözümlere ulaşamayacak, farkında olmadan üzerlerinde taşıyacakları bu riskler işletmelerin faaliyetlerini olumsuz etkileyecektir.

Literatürde riskin tespit edilmesinde kullanılabilir bir çok yöntem bulunmaktadır. Ancak çalışmada; geçmiş kayıt istatistikleri ve ilk aşamada hasara sebebiyet verebilecek olayların belirlenmesi yöntemleri ile risklerin nasıl tespit edildiği incelenecektir. Geçmiş kayıt istatistiklerinin kullanılması yöntemi ile riskin belirlenmesi daha çok sayısal sonuçlar içerirken, ilk aşamada hasara sebebiyet verebilecek olayların belirlenmesi yöntemi sözel sonuçlar içermektedir.

4.2.2.1. Geçmiş Kayıt İstatistiklerinin Kullanılması

Çoğunlukla güç olmasından dolayı fazla pratik yapma alanı olmayan bir yöntemdir. Ancak diğer yöntemlere göre en verimli sonucu veren yöntemdir. Bu yöntemde geçmişte meydana gelmiş hasarların boyutları ve türlerini inceleyerek potansiyel kayıplar hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanır. Yöntemin amacı geçmiş veriler kullanılarak gelecek verilerinin tahmin edilmesine dayanmaktadır. Ancak ülkemizde geçmiş döneme ait yeterli kayıtların bulunmayışı ve modelin uzmanlık gerektirmesi

şirketlerde sıklıkla uygulanabilirliğini azaltmaktadır. Yöntemin başka şirketlere yaptırılması da şirket maliyetlerini arttıracığından çok fazla kullanılan yöntem değildir. Ancak yöntem kullanılırsa ortaya gerçekçi sonuçlar çıkmaktadır.

4.2.2.2. İlk Aşamada Hasara Sebebiyet Verebilecek Olayların Tespiti Riskin Değerlendirilmesi

İlk aşamada hasara sebebiyet verebilecek olayların tespit edilebilmesi için; tesislerin tanınması, şirket ve şirket çalışanlarının moralitesinin belirlenmesi önemlidir. Bu tür hasarların oluşmasına sebep olabilecek tehlikelerin tespiti ile bunların nasıl önlenebileceği, en azından etkilerinin nasıl azaltılabileceği konusu tespit edilir. İşletmelerde üretim aşamalarının ve çalışma metoduna uygun güvenlik önlemleri incelenir. Bu çalışmalar düzenli olarak tekrarlanır. Mal kayıpları, sorumluluk kayıpları, net gelir kayıpları örnek olarak verilebilir. Zararın şiddetinin belirlenmesinde risk yöneticisi bir olayın sonucu olarak ortaya çıkabilecek zararların tüm çeşitlerini ve onların firma üzerindeki nihai finansal etkilerini dikkate almalıdır (Turgut, 2009).

4.2.3.Riskin Değerlendirilmesi

Hasar ve kayıp etkilerini, hasar meydana getiren riskin tekrarlanma sıklığı ve şiddeti doğrultusunda yapılan risk değerlendirme çalışmalarıdır. Riskin değerlendirilmesi, hasar ihtimali doğurabilecek tehlikeler ve bu tehlikelerin önlenmesine yönelik tekniklerin geliştirilmesi ve bu teknikler arasında işletmeye en uygununun seçimi olarak da ifade edilebilir.

Risk; hasarın şiddeti olarak da bahsedilen tamir ve yerine koyma masraflarının üzerine hasar tarihinden itibaren yaşanan enflasyon yüzdesi ilave edilerek bulunan nihai rakamdır. Siparişlerin zamanında yerine getirilememesi, pazar payı, ün kaybı gibi işletmelerin manevi parasal kaybının hesaplanması da oldukça zor olmasına rağmen risk değerlendirme çalışmalarında göz önünde bulundurulmalıdır.

Risk tanımlandıktan sonra mutlaka değerlendirilmelidir. Bu nedenle potansiyel kayıplara neden olabilecek hasar, hem hasar maliyeti hem de bu tür hasarların meydana gelme olasılığı doğrultusunda tahmin edilmelidir. Bu tür şartlar altında bu bilgilerin elde edilmesi risk yönetimi ve özellikle de riskin değerlendirilmesi şartları işletmelere büyük yararlar sağlar.

4.2.3.1. Riskin Değerlendirilmesinde Kullanılan Yöntemler

Riskin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemler; hızlı sıralama, sınıflandırma, kantitatif (nicel), kalitatif (nitel) olmak üzere dörde ayrılmaktadır (Turgut, 2009).

4.2.3.1.1. Hızlı Sıralama

Bu yöntemde risk yönetim birimi operasyondaki insanlarla birlikte muhtemel hasarları ve bunların olası hasar şiddetinin derecesini, tekrarlanma sıklığını önleyici tedbirleri ve önlemlerle olabilecek başarısızlık durumları belirlenmektedir. Bu yöntemde riskle ilgili yorum ve anlama yapılır.

4.2.3.1.2. Sınıflandırma

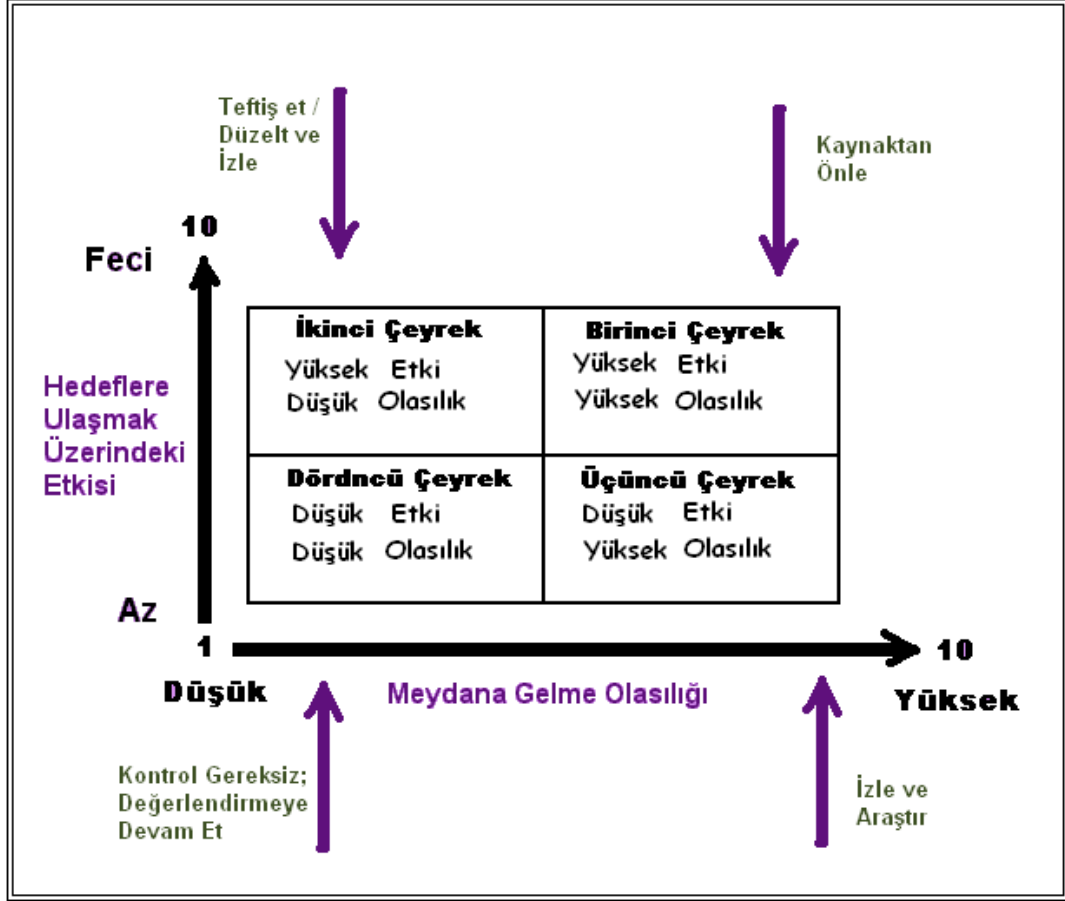
Bu yöntem hasarı büyüklük ve olabilirlik durumlarına göre sınıflandırarak değerlendirmektedir. Risk yöneticisi işletmenin özellikle bölümlerinin faaliyetlerini inceleyerek hasarın şiddet ve olabilirliklerini rakamlarla inceler. Bu rakamların çarpımı ile risk sıralaması tablosu veya risk düzeylerini belirleyen bir tablo düzenlenir.

4.2.3.1.3. Kantitatif (Nicel) Değerlendirme

Nicel risk analizi riski hesaplarken matematik ve fiziksel yöntemler kullanılarak tekrarlanma sıklığının yanı sıra kaza etkilerinin şiddeti de ölçülür. Bu metod hata ağacı analizi ve olay ağacı analizini de kapsamaktadır.

4.2.3.1.4. Kalitatif (Nitel) Değerlendirme

Nitel risk analizi riski hesaplarken ve hesaplanmış olan riski yorumlarken sayısal değerler yerine sözel değerler kullanmaktadır. Bu yöntem risk için az, orta ve şiddetli kavramlarını kullanmaktadır. Nitel risk analizi tehdidin olma ihtimalini kullanmayıp, riskin sadece etki değerini kullanmaktadır.

Şekil 4.1 Risk haritası – Kalitatif (Arslan, 2008)

4.2.4. Riskin Azaltılması

Riskin azaltılması faaliyetleri, hasarın meydana gelmesi olasılığındaki sıklık ve şiddeti azaltmayı amaçlar. Riski azaltma mal ve personeli korur, hasarların etkisini azaltarak riski minimize eder, hasar sonrasında kurtarma faaliyetlerinin gerçekleşmesini sağlar. Örneğin üretim proseslerinde ortaya çıkan problemler, kullanılan teknolojinin eskimesi, üretilen mal ve hizmetin ikame özelliklerine sahip benzerlerinin daha yüksek piyasa payları elde etmeye başlaması, rakip malların piyasada öne geçmesi, dağıtım kanalları ile ilgili problemler gibi pek çok örnek

işletmelerin karşılaşacağı risklerdendir. Bu tür risklerin elbetteki firmaya finansal bir yükü vardır. Ancak risk unsurunun ortadan kaldırılması veya azaltılması tamamıyla Şirketin yönetim gücü ve becerisi ile orantılıdır (Gerald, 1998:49; aktaran oban, 2007).

4.2.4.1. Eğitim

Hasar kontrol çalışmalarında ve tespit edilmesinde eğitim son derece önemlidir. Ancak eğitimin etkili olabilmesi için işletmede her düzeydeki tüm personelin eğitime dahil edilmesi sağlanmalıdır. Üst yönetimin ve teknik departmanların çeşitli risk ve tehlikeler hakkında ayrıntılı teknik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Aynı Şekilde organizasyon yapısının ve bölüm sorumlularının / başkanlarının risk kontrol prensiplerine sahip olması gerekmektedir. Yeri geldiğinde de sahip oldukları risk kontrol prensiplerini uygulayabilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir.

Yönetimin eğitimi yalnızca iş ve işçi güvenliği gibi belirli konuları değil, tesis güvenliğinin planlanması ve ürün dizaynlarını da kapsamalıdır. Çoğu zaman üretim prosesinde personel ve mal kayıpları, ayrıca dizayn dışındaki nedenlerle hatalı ürünlerin imalatı söz konusu olabilmektedir. Yönetimin görevi bina ve tesisleri temiz, düzenli ve bakımlı tutulduğunu kontrol etmek, bakım ve onarım faaliyetleri için kurallar oluşturmaaktır. Bazı risklerin önlenmesi için teknik bilgiye sahip olunması gerekebilir. Üst yönetim bu ve buna benzer durumlarda kalite kontrol departmanını için içine dahil etmelidir. Kalite kontrol departmanı ile periyodik toplantılar yapılarak alınan kararlar sonucunda çalışanlar bilgilendirilebilir.

4.2.4.2. Yönetim

Risklerin azaltılmasında yönetime önemli rol düşmektedir. Yönetimin hem teknik hem de yönetim bilgisine sahip olması gerekmektedir. Yeri geldiğinde de sahip oldukları teknik ve yönetim bilgilerini uygulayabilmelidirler. Yönetim, periyodik olarak hasar oranlarını incelemeli ve hasar oranlarını düşürücü faaliyetlerde bulunmalıdır. Bir firmada risklerin minimizasyonunu sağlamak için Deming'in On Dört Noktası'nın yönetim tarafından uygulanması gerekmektedir.

Deming'in On Dört Noktası şu şekildedir (Çoban, 2007).

- Bir plan yaparak amacın tutarlılığını sağlayın.
- Yeni kalite felsefesini belirleyin.
- Kitle denetimine bağlı kalmayın.
- Tedarikçileri yalnızca fiyata göre seçme alışkanlığından vazgeçin.
- Problemleri saptayın ve sistemi sürekli iyileştirmeye çalışın.
- Modern iş başında eğitim metodlarını benimseyin.
- Üretim rakamlarına (miktar) değil kaliteye ağırlık verin.
- Korkuyu uzaklaştırın.
- Bölümler arası engelleri kırın.
- Başarmak için yöntemler sağlamadan daha iyi verimlilik talep etmeyi bırakın.
- Sayısal kotalar öngören iş standartlarını kaldırın.
- İş yapma onurunu engelleyen bariyerleri kaldırın.
- Çok sıkı bir eğitim ve öğretim sistemi kurun.

- Üst yönetimde, yukarıdaki bu on üç maddeyi her gün vurgulayacak bir yapı oluşturun.

4.2.4.3. Fiziki Ortam

Fiziki ortamın da iyileştirilmesi işletme risklerini azaltan önemli risk azaltma araçlarından biridir. Fiziki ortamdaki rahatlık işletme çalışanlarının, çalışmalarına daha fazla konsantre olmasını sağlarken işletme karını da arttırmaktadır. İşletmelerin karlarının sürekli artması sonucunda artan karları, çalışanlara dolaylı ya da dolaysız yansıtması gerekmektedir. Örneğin dolaylı kar yansıtmaya örnek olarak çalışanlar için spor tesislerinin yapılması, çalışanların çocukları için kreşlerin yapılması örnek verilebilir. Dolaysız kar yansıtmaya ise çalışanlara verilen performans primleri örnek olarak verilebilir.

4.2.4.4. Satış Sonrası Hizmet

Satış sonrası hizmetlerin nitelikli olması riskin kontrol edilmesi açısından oldukça önemlidir. Satış sonrasında müşteriye sunulan hizmet ne kadar iyi ise işletmenin müşteriyi kaybetme riski de bu derece azdır (Kotler,1998: 47; aktaran Çoban, 2007).

İşletmelerin bu riski göze almaması ve satış sonrasında müşteriye nitelikli hizmet vermesi kaçınılmaz bir işletme stratejisi haline gelmiştir. Günümüzde bir çok işletme kaçınılmaz hale gelen bu işletme stratejisini başarılı bir şekilde uygulayabilmektedir.

4.3. Risk Değerleme Teknikleri

Risk değerlemesinin temelini sistem analizi oluşturmaktadır. Bundan dolayı risk değerlemesinde ağırlıklı olarak sistem yaklaşımı kullanılmaktadır. Sistem yaklaşımına göre risk değerlemesinde aşağıdaki adımlar uygulanmalıdır(Haimes, 2004: 54-58; aktaran Saka, 2010).

- Problemin tanımlanması
- Analizin amaç ve hedeflerinin belirlenmesi
- Problemden tüm açılardan haberdar olunması
- Analizi gerçekleştirebilmek için bir sistem oluşturulması
- Modelin geliştirilmesi
- Problemin çözümü için olası sonuçların belirlenmesi
- Tanımlanan çözümlerin avantaj ve dezavantajlarının değerlendirilmesi
- Verilen kararın sonuçlarının değerlendirilmesi
- Seçilen çözümün geliştirilmesi
- Analizin gözden geçirilmesi
- Analizin tekrarı

Risk ölçüm kavramının gerisinde yatan temel mantık son derece basittir; Geçmiş verileri kullanarak gelecekle ilgili frekans ve etki tahmininin gerçekleştirilmesi". Bu nedenle genel olarak tahmin yöntemlerin çoğunun (gerekli varsayımların gerçekleştiği kabulü ile) risklerin ölçülmesinde kullanılabileceği söylenebilir. Bu yöntemler süreç incelemeden, risklerin çalışanlarca değerlendirilmesi gibi kalitatif tekniklere, basit doğrusal regresyon analizi gibi kantitatif yöntemlerden başlayarak

risk değerlemesi alanında kullanabilirliği henüz deneme aşamasında olan bulanık mantık yöntemi gibi karmaşık tekniklere kadar uzanabilmektedir (Saka, 2002: 2).

İdeal olan ise riskin ölçülmesinde birbirini destekleyici birden fazla yöntemin kullanılarak sonuçların birlikte analiz edilmesidir. Başka bir ifade ile ölçüm teknikleri kullanılarak risk yönetimi açısından son derece yararlı sonuçlar elde etmekle beraber, eldeki imkânların izin verdiği ölçüde söz konusu risklerle ilgili olarak nihai kararın, daha objektif kaynaklardan gerekli onayların alınması sonrasında verilmesi daha uygun olacaktır. Çünkü risk değerlemesi “statik” olmamalı ve kullanılan ölçüm teknikleri yanında tecrübe ve sezgiler de değerlendirmeye katılmalıdır.

Aşağıda risk değerlemesinde yaygın olarak kullanılan başlıca teknikler ele alınmaktadır.

4.3.1. Süreç İnceleme

Birçok risk, organizasyon içerisinde iş süreçlerinde var olan aksaklıkların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle riskleri tanımlamadan önce önemli tüm iş süreçleri dikkatli ve sistematik bir şekilde analiz edilmelidir. Bu analiz süreci risk yönetimi uygulamaları ile sürekli tekrarlanan bir hale getirilmelidir.

Firma kendi iş süreçlerini incelerken bu konuda firmanın en iyi olan uygulamalarını da gözden geçirmelidir. Böylece kritik süreçlerde nelerin aksadığı daha iyi

anlaşılabilmekte ve yeniden yapılanma söz konusu olabilmektedir(Marshall, 2001: 150; aktaran Saka, 2010: 59).

Bu inceleme sırasında yönetim zincirinde aşağıya doğru inilerek kritik süreç veya kaynaktan sorumlu kişi ile temas kurulmalı ve her iş birimi için sürecin nasıl işlediği ve kritik kaynaklar hakkında bilgi alınmalıdır. Kritik süreçler tanımlanırken aşağıdaki sorulara cevap aranmalıdır.

- Ele alınan sürecin organizasyon içindeki rolü nedir?
- Organizasyonun sürdürülebilmesi için süreç kritik bir öneme sahip midir?
- Süreç kesintiye uğrar ise organizasyon bunu ne ölçüde kaldırabilir?
- Ele alınan sürecin organizasyondaki diğer süreçlerle ilişkisi nedir?
- Sürecin normal olarak işleyebilmesi için gerekli olan fiziksel kaynaklar nelerdir?
- Her bir iş birimi için gerekli minimum kaynak nedir? Kullanılan bu kaynakların her biri organizasyondaki diğer kaynaklar tarafından da paylaşılmakta mıdır?
- Süreç içinde görev alan çalışanlar hangileridir? Bu çalışanların sahip oldukları özellikler nelerdir?
- Sürecin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gerekli bilgiler (kayıtlar dosyalar, vs) nelerdir?
- Bu bilgi ve dosyalar oluşturulup depolanabilmekte midir?
- Gerekli bilgi ve dosyaların zamanında ve/veya etkin olarak sağlanamaması sürecin sağlıklı işlemlerini ne kadar etkiler?
- Ele alınan süreçten diğerlerine sağlanan bilgiler nelerdir?

- Diğer sreğler bu bilgilerin sağlıklı ulaştırılmamasından ne kadar etkilenir?
- Bilgilerin saklanması ve diğer sreğlere ulaştırılmasında gerekli olan araçlar nelerdir?

Sorumlu kişilerden bütün bu soruların cevabının alınmasıyla birlikte incelenen sürecin, doğru olarak işleyebilmesi için gerekli bilgi ve kaynakların belirlenmesi sağlanmaktadır. Ayrıca diğer sreğlerle ilişkisi de ele alınarak organizasyon içindeki yeri hakkında ayrıntılı bilgi sağlanmış olmaktadır.

Süreç analizi ile elde edilen bilgiler dikkatli ve sistematik bir şekilde değerlendirmeye tabi tutularak sreğlerin mevcut işleyişleri nedeni ile var olan riskler tanımlanmaktadır.

Tablo 4.1. COSO – ERM Süreç Akışı (Arslan, 2008)

4.3.2. Risklerin Çalışanlarca Değerlendirilmesi

Bu yöntem, elde etkili bir analiz yapılabilmesine olanak vermeyecek düzeyde yetersiz tarihi veri bulunduğu ve/veya çalışanlarının görüşlerinin oluşturulacak kontrol ve ölçüm modellerinde dikkate alınmasının gerekli görüldüğü durumlarda

kullanılabilmektedir. Çalışanlar, ikili görüşmeler veya grup çalışmaları yolu ile risklerin ortaya çıkma sıklıkları ve olası etkileri ile ilgili görüşlerini ortaya koyabilmektedir.

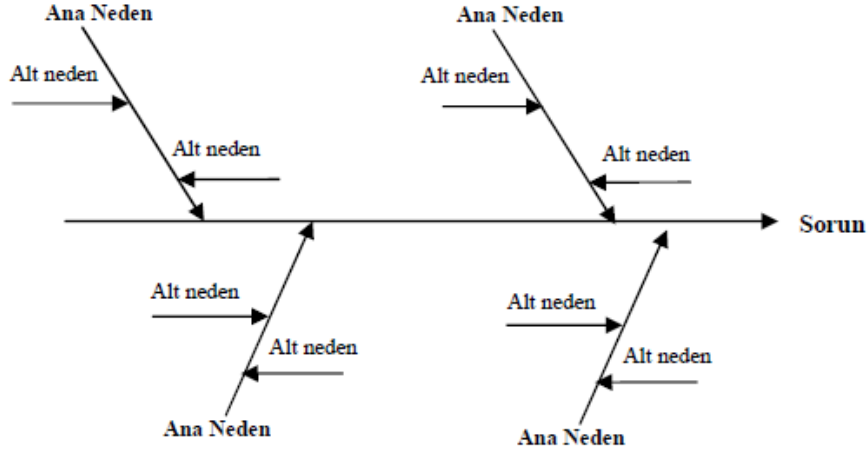
Bu teknikte katılımcılar, kendilerine tanımlanan kriterlere uygun olarak söz konusu riskin olasılığını ve etkisini oylamaktadır(Saka, 2002:4).

4.3.3. Balık Kılçığı Yöntemi (Fishbone Analysis)

Balık Kılçığı Yöntemi'nin temelinde, tanımlanan bir sorunun olası ana nedenlerinin ne olduğunun, daha sonra da bu ana nedenlerin nedenlerinin (alt nedenler) düşünülerek yazılması vardır(Koçel, 1998: 49).

Balık kılçığı yönteminin çalışma sistematüğini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür(Koçel, 1998: 49).

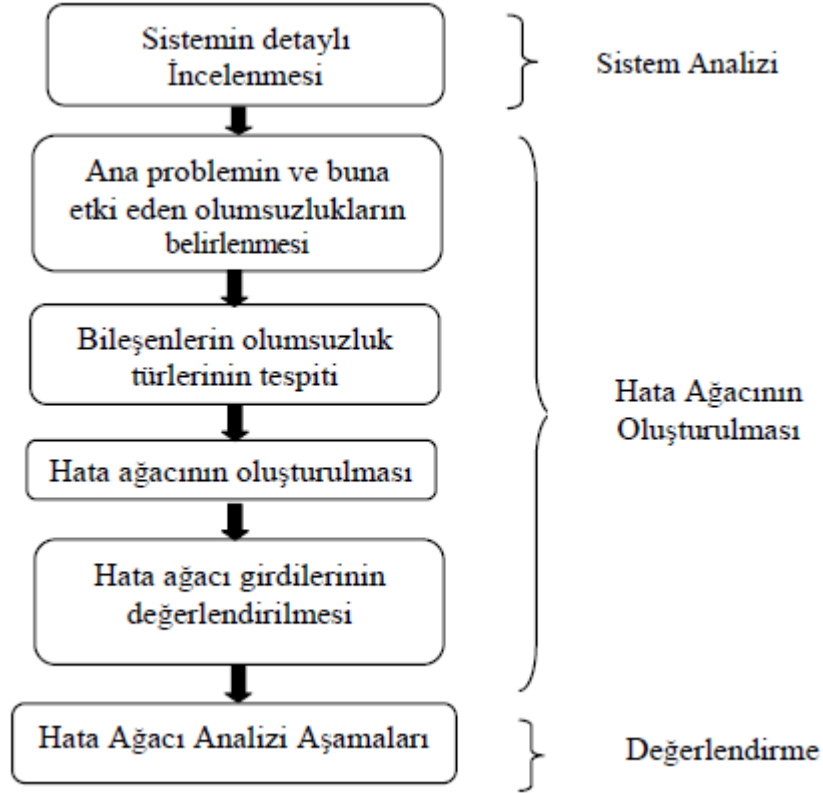
Önce sorun veya problem sağ tarafa yazılır (balığın kafası) Sorunu ortaya çıkaran ana nedenlerin neler olabileceği ya grup şeklinde veya kişisel bazda tartışılarak bulunan nedenler, sorun tarifinden sol tarafa doğru çıkan çizgilerin ucuna yazılır (kılçıklar).Daha sonra ana neden olarak yazılanların ucundan yanlara doğru çıkılan çizgilere bu ana sorun nedenini ortaya çıkaran diğer nedenler, alt nedenler yazılır. (ince kılçıklar)

Şekil 4.2. Balık Kılçığı Yöntemi (Saka, 2010)

4.3.4. Hata Ağacı Analizi (Fault Tree Analysis-FTA)

Hata ağaçları analizi genellikle son derece yıkıcı, büyük olaylara odaklanmakta ve söz konusu olay ile “ve” ve “veya” şeklinde ilişkilendirilebilecek olayların yukarıdan aşağıya doğru yöntem ile olası etkilerini analiz etmeye çalışmaktadır. Doğru bir şekilde yapılandırılmış hata ağaçları operasyonel risk yöneticilerine belirli bir olayın diğer olaylar ile var olan tüm ilişkilerinin net bir şekilde izlenebilmesi konusunda son derece faydalı olacaktır. Hata ağaçlarının oluşturulmasında tarihi veriler, tecrübe ve yargı gibi mümkün olan tüm bilgi kaynakları kullanılabilir. Hata ağaçları karşı karşıya bulunulan olaya bağlı olarak kantitatif, kalitatif veya her iki yöntem birlikte kullanılarak oluşturulabilir (Koçel, 1998: 49).

Şekil 4.3. Hata Ağacı Analizi Adımları (Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu, “İş Değerleme Metodolojileri”,<http://www.tisk.org.tr/yayinlar>)

4.3.5. Olay Ağaçları

Olay ağaçları yöntemi, özellikle olayların gelişiminin zamana karşı hızlı bir şekilde anlaşılmasının önem taşıdığı durumlarda kullanılmaktadır. Ayrıca önemli organizasyonel değişikliklerin ortaya çıkardığı etkilerin belirlenmesi ve yönetimin dikkatinin bu etkilere yöneltilmesinde etkili olmaktadır. Olayların nedenlerine odaklanan hata ağaçları analizi yönteminin tersine olay ağaçları analizi belirli olayların etkilerine odaklanmaktadır (Koçel, 1998: 49).

4.3.6. Bayesci İnanç Ağları (Bayesian Belief Networks)

Risk yönetiminde geniş kullanım alanı bulan bu yöntem, nedensel olasılıklı ağlar, nedensel ağlar, olasılıklı ağlar grafiği (graphical probability networks), olasılıklı sebep-etki modelleri (probabilistic cause-effect models), ve olasılıklı etki diyagramları (probabilistic influence diagrams) olarak da adlandırılabilir(Cruz, 2002: 167; aktaran Saka, 2010: 68).

4.3.7. Veri Madenciliği

Verileri belirlenen hedefler doğrultusunda daha kullanışlı hale getirmeye yarayan bir yöntemdir. Verinin birçok açıdan analizine imkân tanımakta, veriyi kategorize etmekte ve veriler arasındaki ilişkiyi özetlemektedir(Cruz, 2002: 167; aktaran Saka, 2010: 68).

Veri madenciliğinin işlevleri aşağıdaki beş başlık altında toplanabilmektedir.

a) Tanımlama (Description):Karar vericiye yardımcı olmak üzere eldeki verilerin özelliklerinin tanımlanmasını sağlamaktadır. Bu aşamada tanımlayıcı veri analizlerinden ve verilerin eğilimlerinin belirlenmesinde de grafik metotlardan yararlanılabilmektedir.

b) Tahmin (Estimation): Eldeki verilerden yararlanılarak modeller geliştirilmesinde ve oluşturulan bu modeller yardımı ile istenilen veri ile ilgili tahminin yapılmasında kullanılabilmektedir.

- c) **Sınıflama (Classification):** Veri tabanına yeni eklenen verilerin, önceden tanımlanan kategorik değişkenlere göre atamalarını yaparak sınıflandırılmasını sağlar.
- d) **Kümeleme (Clustering):** Birbiriyle ilişkili olan verileri kümelere ayırma işlemidir. Aynı kümedeki elemanlar birbirleriyle benzerlik gösterirlerken, başka kümelerin elemanlarından farklıdır. Bu yöntemde sınıfları bulunmayan veriler gruplar halinde kümelere ayrılmaktadır.
- e) **İlişki (Association):** Hangi verilerin birbirleri ile birlikte hareket ettiğinin belirlenmesinde kullanılabilir.

Örneğin marketlerde birlikte alınan ürünlerin belirlenmesi, aileleri iyi okuyan çocukların kendilerinin de iyi okuyucu olma oranlarının belirlenmesinde vs. kullanılabilir.

4.3.8. Yapay Sinir Ağları

Yapay sinir ağları insan beyninin öğrenme modelini taklit ederek, oluşturulan ilişki analizlerinin yeni bilgiler ile sürekli olarak kendi kendini geliştirmesi prensibine dayanır (Uğur, 2006).

4.3.9. Bulanık Mantık

Bu yöntemde bulanık mantık ve bulanık küme işlemleri kullanılarak makinelerin insanlar gibi kararlar vermesi sağlanabilmektedir. Bulanık mantık esaslarına göre

işlem yapan bir sistem kendisine daha önceden öğretilen bilgileri kullanarak, yeni durum hakkında bir sonuca varır. Bu durum insan makine iletişimine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bulanık küme işlemleri kullanılarak modelleme tasarımı ve yazılımı gerçekleştirilir. Küme teorisi ve küme işlemleri bulanık işlem yapabilmeyi kolaylaştırır. Yani bulanık işlemcileri oluşturmak için gerekli yapılanmayı sağlar (Atlas, 1999: 82).

4.3.10. İstatistik Tahmin Modelleri (Potansiyel Kayıpların Tahmini)

Geleceğin iyi tahmin edilmesi, bu geleceğe hazır olmak için gerekli planlamanın yapılması ve politikaların belirlenip kararların alınmasında temel oluşturmaktadır(Orhunbilge, 1999: 1).

Tahmin teknikleri kalitatif ve kantitatif teknikler olmak üzere iki ana grupta ele alınmaktadır. Kalitatif teknikler eldeki sayısal verilerin çok az olduğu veya hiç olmadığı fakat yeterli kalitatif bilginin varlığı durumunda kullanılabilir. Daha çok öznel değerlendirmelere dayanmaktadır. Bu nedenle konusunda uzman eğitilmiş personel gerektirmektedir. Kantitatif tahmin teknikleri istenilen koşulları sağlayan, yeterli sayıda kantitatif verinin varlığını gerektirmektedir. Kalitatif ve kantitatif tahmin teknikleri ayrı ayrı kullanılabilirle beraber ikisi birbirini destekleyecek nitelikte bir arada da kullanılabilir.

Kantitatif tahmin teknikleri, “zaman serileri analizi” ve “ilişkiye dayanan-nedensel tahmin teknikleri” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Zaman serileri analizi, değişkenin geçmiş dönemdeki hareketlerinin çeşitli yöntemlerle incelenmesi ve bu bilgilerden yararlanılarak gelecekteki değerlerinin tahmin edilmesi şeklinde uygulanmaktadır.

İlişkiye dayanan tahmin teknikleri ise, tahmin edilecek değişkeni etkileyen bağımsız değişkenler arasındaki matematik fonksiyonun belirlenerek tahminin bu fonksiyon yardımı ile yapılmasına dayanmaktadır.

4.3.11. Kayıp Dağılımlarının Tahmini

Riskin istatistik olarak modellenmesinde kayıp verilerinin olasılık dağılımlarının tahmini önemli bir yer tutmaktadır. Gözlem veya simülasyon yolu ile elde edilen verilerin olasılık dağılımının bulunmasında en yaygın yaklaşım, çeşitli olasılık dağılımları içinden gözlemlenen veriye en iyi uyan dağılımın seçilmesi ve parametrelerinin tahmin edilmesidir (Saka, 2010: 83).

4.3.12. Verilere Uygun Dağılımın Modellenmesi

Verilere uygun dağılımı bulmak için grafik yöntemler veya istatistik testler kullanılabilir. Grafik yöntemde verilerin belirlenen teorik dağılıma uygun olup olmadığı sezgisel yolla belirlenebilmekte ve dağılımın parametreleri buna göre tahmin edilebilmektedir. Ancak istatistik testler (uygunluk testleri) kullanılarak uygun dağılımın belirlenmesi daha kesin sonuçlar vermektedir. Bu nedenle ideal olan grafik yöntemlerle yaklaşık olarak belirlenen dağılımların istatistik testlerle desteklenmesidir.

4.3.13. Riske Maruz Değer-RMD (Value at Risk-VaR)

Son zamanlarda artan riskler etkin bir risk yönetimi sistemini gerektirmekte, aksi halde uluslararası finansal piyasalarda sık sık örnekleri görülen krizler yaşanabilmektedir. Bu krizlerle mücadele çerçevesinde, uluslararası kuruluşlar da gerek bilanço, gerekse bilanço dışı faaliyetlerden kaynaklanan risklerin etkin bir sistem dâhilinde ölçülmesi ve buna yönelik tedbirlerin alınması konusunda daha yoğun çalışmaya başlamışlardır (Bolak,2004).

Riske Maruz Değer (RMD) yöntemi finansal risklerin yönetiminde standart bir ölçü birimi olarak uzun zamandan beri kullanılmaktadır. Bunda en büyük etken, bu yöntemin kavramsal basitliği ve kolaylığıdır (Bozkuş,2005).

RMD yaklaşımları sadece bir risk ölçüm sistemi değildir. Bunun yanında, şirketlerin risklere ilişkin bilgilerin raporlanmasında (kamuoyu aydınlatma), getirilerin riske uyarlanmasına imkân verdiği için kaynakların şirket içinde kullanım yerlerinin belirlenmesinde (kaynak tahsisi) ve performansın ölçülmesinde de kullanılmaktadır(Akçay, 2003: 317).

Riske Maruz Değer modelleri ile risk ölçümünün en zayıf noktası, en kötü durumu göstermemeleridir. Bilindiği üzere olasılık dağılımları, belirlenen güven aralığı içindeki alanı temsil ederler. Oysa gerçek hayatta olasılığı çok düşük de olsa bu alanın dışında da bazı olaylar yaşanmaktadır. Olasılık çok düşük olmakla birlikte böyle bir olayın hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği söylenemez. Diğer bir önemli konuda RMD modellerinin toplam kaybı göstermemesidir. Örneğin bir işlem

gününde bir milyon doların risk altında olduğunu gösteren RMD, ikinci, üçüncü ve takip eden günlerdeki kayıplarla ilgili bilgi sağlamaz (Akçay, 2003:318).

4.3.14. Riske Maruz Değer Ölçüm Metotları

Riske Maruz Değer yöntemi, risk yönetiminde kullanılan standart bir araç olmuştur. Bu nedenle şirketlerin artan gereksinimlerine cevap verebilmesi için araştırmacılar ve konu üzerinde çalışanlarca zaman içerisinde RMD tahminleri konusunda farklı yöntemler geliştirilmiştir.

4.3.14.1. Tarihi Simülasyon Yöntemi (Parametrik Olmayan Yöntem)

RMD hesaplamasında kavramsal olarak en basit yaklaşım Tarihi Simülasyon (Benzetim) yöntemidir. Bu yöntem tarihin birebir tekrar edeceği kabul edilerek ve eldeki verinin dağılımı hakkında herhangi bir varsayım yapılmadan uygulanabilmektedir. Böylelikle seçilen bir zaman dilimi boyunca gerçekleşmiş günlük veri hareketleri alınarak verilere ait bir dağılım oluşturulur (Bolak, 2004: 274).

Bu yöntemde başlangıçta verilerin dağılımı hakkında bir varsayım yapılmasına gerek yoktur. Kısaca bu metod model riski içermez ve hesaplaması oldukça basittir. Bu nedenle başlangıçta kullanıcıların çoğunluğu tarafından tarihi verilere dayanan simülasyonlarla RMD hesaplaması tercih edilmektedir (Bozkuş, 2005: 30).

Birden fazla risk faktörünün söz konusu olması halinde, her bir risk faktörü için geçmiş verilerden yararlanarak oluşturulmuş dağılımlar, riske maruz verinin değeri için simülasyonlar yapmakta kullanılacak ve bu şekilde elde edilecek yeni değerler yine en kötünden en iyiye doğru sıralanarak, istenen güven sınırına karşılık gelen RMD değeri saptanmaya çalışılacaktır(Bolak, 2004: 274).

4.3.14.2. Monte Carlo Metodu

Monte Carlo Simülasyonunda, tesadüfi değişken bir dağılımla tanımlanmaya çalışılıp, ardından bu dağılıma uyan tesadüfi sayılar üretilmektedir. Üretilen bu tesadüfi sayılar modelde yerine koyularak modelin davranışı gözlemlenmektedir.(Ulucan, 2004: 460).

Yöntem, tarihi benzetme yöntemine benzer bir yaklaşım olmakla birlikte iki yöntemi birbirinden ayıran temel bir özellik vardır. Tarihi benzetme yönteminde geçmiş dönem verilerinin dağılımı olduğu gibi ele alınırken, Monte Carlo Simülasyonu'nda dağılımın belirli bir şekli olduğu varsayılmaktadır. Yani geçmiş dönem verileri yerine belirli bir dağılıma uygun, tesadüfi olarak üretilen veriler kullanılmaktadır. Genellikle normal dağılım şekli kullanılmakla birlikte farklı dağılım varsayımlarıyla da model çalışabilir. Bu dağılımların parametreleri saptandıktan sonra, her risk faktörü için kendi dağılımından gelen tesadüfi bir değer seçilerek riske maruz değer (RMD) hesaplanır. Bu işlemin çok sayıda tekrarlanması sonucunda riske maruz değer için bir dağılım oluşacak, daha sonra ister elde edilen değerlerin büyükten küçüğe sıralanması ve istenen güven aralığına göre gerekli sıradaki değere bakılması suretiyle, isterse de dağılımın parametrelerinin belirlenmesi ve istatistik yöntemlere

başvurulması suretiyle RMD değerinin hesaplanması mümkün olabilmektedir (Bolak, 2004: 275).

Tablo 4.2. Tarihi Simülasyon, Varyans-Kovaryans ve Monte Carlo Simülasyonu Yöntemlerinin Karşılaştırılması (Saka, 2010)

	Tarihi Simülasyon	Varyans/Kovaryans	Monte Carlo
Uygulanması kolay mı?	Evet (verilere ulaşıldığında)	Evet	Evet
Hızlı hesaplanabiliyor mu?	Evet	Evet	Hayır (Yüksek bilgisayar kapasitesi gerektirdiğinden büyük örnekler için uygulanması zordur)
Üst Yönetime açıklaması kolay mı?	Evet	Hayır	Hayır
Örnekte son döneminde genelden farklı olarak gerçekleşen değerler nedeniyle RMD değeri yanıltıcı bulunabilir mi?	Evet	Evet (Normal dağılım varsayımı olduğundan)	Evet.
Başka varsayımların etkilerinin denenmesi sırasında uygulaması kolay mı?	Hayır	Hayır, Verilerin dağılımı hakkında normal dağılım dışında alternatif varsayımları denemek olanaksızdır.	Evet

4.3.14.3. Varyans-Kovaryans Yöntemi

Parametrik (Analitik) metot olarak da bilinmektedir. Geçmiş dönem verilerinden elde edilen fiyat veya oranların volatilité ve korelasyonları kullanılarak gelecekteki risk faktörlerinin davranışları hesaplanmaktadır (Akçay, 2003: 325).

Yöntemde verilerin normal dağıldığı varsayılmaktadır. Kullanılan parametreler dağılımın ortalaması ve standart sapmasıdır. Risk faktörleri arasındaki korelasyon

katsayıları da yine normal dağılım varsayımına uygun olarak saptanmakta, günlük olarak hesaplanan standart sapmanın zamanın kareköküyle orantılı artış gösterdiği kabul edilmektedir(Bolak, 2004: 274).

Bu yöntemde veriye ilişkin risk düzeyi ise, risk faktörlerine ilişkin varyans-kovaryans matrisinin tahminiyle hesaplanmaktadır. Normal dağılım koşuluna bağlı olarak RMD'nin hesaplanmasında en önemli parametrelerden biri olan standart sapmanın zamandan bağımsız olduğu, başka bir ifade ile koşulsuz olduğu kabul edilmektedir(Akan, 2007:66).

Yöntemin, verilerin dağılımlarının normal olduğunu kabul etmek, standart sapma ve korelasyonların zaman içinde sabit kalacağını varsaymak, elde tutma süresi uzadıkça riskin zamanın kareköküyle orantılı olarak artacağını varsaymak gibi zayıflıkları bulunmaktadır. Ayrıca bu yöntemin sadece doğrusal fonksiyona sahip veriler için kullanılan parametrik bir yöntem olması bir başka zayıf noktadır(Bolak, 2004: 274).

4.3.14.4. Aşırı Uç Değer Teorisi (AUDT) (Extreme Value theory-EVT)

Geleneksel yaklaşımlar, aşırı çarpık olan kayıp dağılımlarının kuyruk kısmının modellenmesinde iyi sonuçlar vermemektedir. Aşırı Uç Değer Teorisi kuyruk dağılımına uyan modeli bulmada, yani gerçekleşme olasılığı düşük fakat etkisi büyük olan olayların dağılımını bulmada en iyi sonucu veren yöntemlerdendir (Beshir, 2006: 18).

AUDT, verinin tamamı yerine aşırı değerlerle ilgilenir ve bu verilerin uygun olduğu dağılımdan hareketle dağılımın kuyruk kısmındaki aşırı değerlerin ne olduğu ve gerçekleşme olasılıklarını tahmin etmede kullanılır. Aşırı uç değer teorisi temel alınarak uygulamada yaygın olarak kullanılan iki yöntem mevcuttur. Bunlar Blok Maksima Modelleri ve Belirli Bir Eşik Noktasını Aşan değerlerin(POT_Peak Over Threshold) Modellenmesidir (Cruz, 2001: 131).

Blok Maksima modelleri, büyük sayıda gözlem gerektiren ve en önce geliştirilen modellerdir. Bu modelde veriler birbiriyle çakışmayan eşit uzunluktaki bloklara bölünür. Her bloktaki mutlak maksimum veya minimum (maksima) değerler aşırı uç değer dağılımdaki tahminleyenleri bulmada kullanılır(Beshir, 2006: 20).

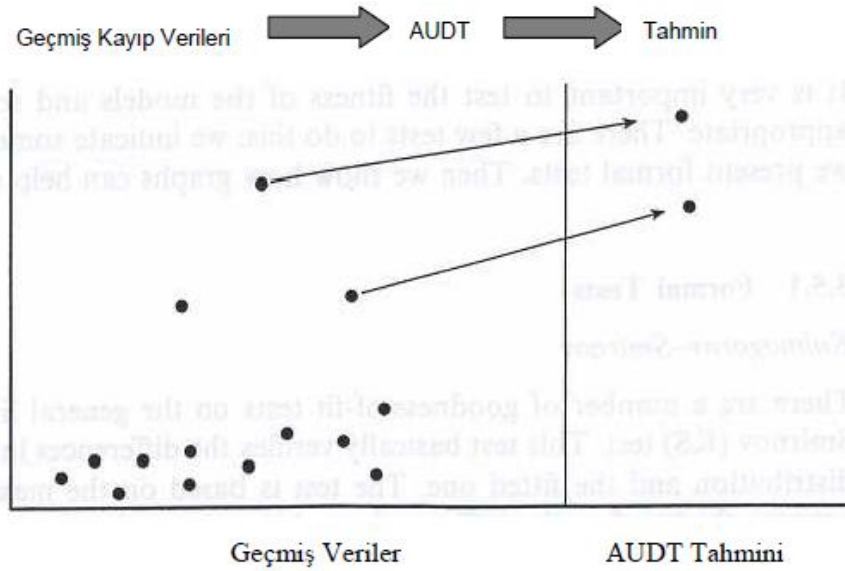
POT modelleri, Blok Maksima modellerinden sonra geliştirilmiştir ve belirli bir eşik değeri aşan değerlerin gözlemlenmesi esasına dayanmaktadır. Ayrıca uygulaması Blok Maksima modellerine göre daha kolaydır. Bu nedenle daha çok tercih edilmektedir (McNeil, 1997: 96; aktaran Saka, 2010).

AUDT yönteminin aşamalarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür;

- 1) Ayrım noktası sonrasında ki kayıplar ile ilgili zaman bilgileri ile birlikte gerekli verilerin toplanması
- 2) Maksimum olasılık veya diğer uygun teknikler yardımı ile aşırı kayıp miktarların, (etki) Genelleştirilmiş Pareto Dağılımına(GPD) uygun hale getirilmesi

- 3) Kayıp yaratan olayların oluş süreçlerinin Poisson dağılımına uygun hale getirilmesi (frekans). Bunun için oluş süreleri ortalaması veya Lamda kullanılabilir.
- 4) Verilen zaman dilimi için Poisson dağılımından ve GPD'den Monte Carlo Simülasyon tekniği kullanılarak kayıp dağılımlarının yaratılması

AUDT uzun yıllardır sigorta sektörü tarafından hayati önem taşıyan ve ortaya çıkma olasılığı düşük olan olaylarla ilgili risklerin tahmin edilebilmesi için kullanılmaktadır. Söz konusu tekniğin özellikle operasyonel risklerle ilgili olarak kullanılması ile ilgili çalışmalar ise henüz gelişim ve teori aşamasındadır.

Şekil 4.4. AUDT'nin Basit bir şekilde ifadesi (Saka, 2010)

4.4. Sigortacılıkta Teknik Risklerin Yönetimi

Sigorta şirketleri, gösterdikleri faaliyetlerin sonucu olarak teknik ve finansal riskleri üstlenir. Bu şirketlerin finansal piyasaların temel unsuru olan güveni sürdürebilmesi finansal yapısının güçlü ve likit olmasını gerektirir. Ülkemizde teknik risklerin

yönetimi konusunda kullanılan yöntemler konservasyon tespiti, reasürans ve koasürans olarak özetlenebilir (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 67).

4.4.1. Konservasyon Tespiti

Reasürans devir işlemlerinin şirketlerin faaliyetleri ve mali sonuçları üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Sigorta şirketlerinin çoğunun farklı ürünler için yapılmış reasürans anlaşmaları vardır. 1980'li yılların başından bu yana her ana ürün için farklı reasürans düzenlemeleri oluşturulmaktadır. Tüm otomatik reasürans anlaşmalarında anahtar faktörlerden birisi konservasyon limitidir. Konservasyon limitinin temel amacı hasar taleplerindeki dalgalanmaların gelirlerde yaratabileceği olumsuz etkileri kontrol altında tutabilmektir. Normal şartlarda konservasyon limitleri, şirketin prim üretiminin artması ile doğru orantılı bir gelişme gösterir. Çünkü, iş hacmi arttıkça beklenen hasar tutarlarında dalgalanma olasılığı azalır. Sigorta şirketlerinin çoğunluğu, hasar ödemelerindeki ani dalgalanma olasılığını ve reasürans maliyetlerini düşürme olanağını hesaplayarak konservasyon limiti belirlemeyi tercih etmektedir. Büyümekte olan bir sigorta şirketi periyodik olarak, hasar dalgalanmasından korunma ve reasürans maliyetini düşürme olanağını dikkate alarak konservasyon limitlerini gözden geçirir(Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 67).

Bir şirketin konservasyon limitlerinin belirlenmesinde dört temel yaklaşım bulunmaktadır (Tiller, 2003: 28-35; aktaran Turgut, 2009:54).

- Oran metodu
- Model ofis izdüşümü

- Rosenthal yaklaşımı
- Pentikainen yaklaşımı

4.4.2. Oran Metodu

Oran metodu, konservasyon limitinin belirlenmesinde kullanılan en yaygın ve en kolay metottur. Şirket, en son konservasyon artırımından sonraki dönemde, saklama payının ihtiyatlarına verilen teminata, üretilen prime, gelirlere ve beklenen hasara oranını ele alır. Bu oranlarla ilgili olarak kabul edilmiş bir standart bulunmamaktadır. Şirket, uyguladığı oranlar piyasaya yansıtmadığı sürece değişiklik yapmaz. Yeni oranlar belirlenirken, risk modellerinde veya reasürans maliyetinde her türlü değişiklik dikkate alınır.

Oran metodunda ikinci adım, şirketin kendisine benzer oranları olan diğer şirketleri örnek almasıdır. Oran metodu, detaylı teknik çalışma için yeterli altyapıya sahip olmayan şirketler tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca başka formüller kullanan şirketler, diğer yöntemlerin yanı sıra bu yöntemi de kullanabilmektedir.

Oran metodunun avantajları; Çok zaman almaz, uygulaması kolaydır ve sonuçları teknik bilgi düzeyi güçlü olmayan yöneticiler tarafından da analiz edilebilir.

- Analizlerin yapılmasında başka yöntemler kullanılsa da, şirketin üst düzey yöneticileri şirketin konservasyon limitlerini rakipleri ile karşılaştırmak isteyebilirler.

- Şirketin geçmişindeki kendi oranlarını, aynı büyüklükteki şirketlerin oranları ile karşılaştırarak bir sonuca varmada kullanılabilecek en uygun metottur.

Oran metodunun dezavantajları ise; Oranlar için belirlenmiş standartlar yoktur ve küçük örnek gruplarının verileri ile karşılaştırma yapılması, varılması gereken sonuçta sapmalara neden olabilir (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 68).

Rekabet koşulları ön plana çıkarılarak saklama payının yüksek tutulması halinde varılan sonuç şirketi zarara sokabilir. Bu metotta reasürans maliyeti, hesaplamada doğrudan yer almamaktadır.

4.4.3. Model Ofis İzdüşümü

Konservasyon limitinin artırılmasında çok yönlü yaklaşımlardan biri, şirketin varolan konservasyon limiti ile elinde tuttuğu tüm reasürans işlem türlerini içeren bir model oluşturmak ve saklama paylarında meydana gelecek herhangi bir değişikliğin maliyetini ortaya çıkarmaktır. Otomatik ve ihtiyari devirler ayrı tutulmalı ve dikkatler otomatik devirlerin üzerine yoğunlaştırılmalıdır. Bu yöntem, diğer analitik yaklaşımlara yardımcı olarak kullanılabilir. Bu modelin her tür varsayım için oluşturulması çok zor olabilir. Bir şirketin koasürans, yıllık yenilemeli hayat gibi devirleri aynı reasürans portföyü içinde yer alabilir. Birden fazla reasürör farklı maliyetlerle teminat verebilir(Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 69).

Çoğu şirketlerdeki bilgi işletim sistemi, reasürans devirleri ile ilgili sınırlı seçenek sunmaktadır. Bazı sistemlerde limit fazlası devirler, ne kadar devir yapıldığı,

reasürans planı, reasürans primi, elde edilen karşılıklar gibi bilgiler yer almamaktadır. Pek çok sigorta şirketinde bu bilgiler ayrı bir işlem sistemi ile takip edilmekte ve çok sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden bu model için varsayımların basitleştirilmesi gereklidir. Bilgi işlem sistemi, her bir poliçede sadece şirketin konservasyon limitinin üstüne çıkmasının gözden kaçmasına neden olabilir. Sistemde bu olasılığa karşı bir kontrol mekanizmasının olması gereklidir.

Model oluşturulduktan sonra, var olan konservasyon limiti ile bir test yapılabilir ve Monte Carlo yaklaşımı kullanılabilir. Çok sayıda senaryo oluşturularak farklı hasar olasılıklarında konservasyon limitleri test edilebilir. Tercih edilecek konservasyon, reasürans primi ile devredilen prime ait giderlerin tümünü ve üstlenilen mortalite maliyetini en iyi şekilde dengelemelidir.

Model Ofis İzdüşümünün Avantajı; konservasyon limitlerinin belirlenmesinde mali gelir ve giderlerin detaylı olarak incelenmesini sağlamasıdır. Bu bilgi, karar vermeyi kolaylaştırır. Bu modelin dezavantajı ise; varılan sonu beklenenle uyumlayabilir. Modellerin oluşturulması çok zaman alır ve geniş çaplı bilgi işlem kaynağı gerektirir.

4.4.4.Rosenthal Yaklaşımı

Bireysel risk teorisinde genel kavram, bir grup sigortasında oluşabilecek hasar olasılığının her bir kişi ile ilintili olması ve hasar tutarının baştan bilinmesidir. Zaman içinde hasar olasılığı değişkenlik gösterebilir, ancak grubun bir üyesiyle ilgili

hasar olasılığı, grubun bir diğer üyesinin olasılığından bağımsızdır. Seçilen bir zaman dilimi içinde herhangi bir poliçede kazanç veya kayıp rastlantısal değişkendir.

Bir portföydeki toplam kazanç, bireysel poliçelerden elde edilen kazançların toplamına eşittir(Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 70).

Rosenthal yaklaşımı, bir portföy içerisinde öngörülecek hasar tutarı değişkenlerinin konservasyon tutarını aşp aşmayacağı konusunda net bilgi vermeyi hedeflemektedir. Değişkenler, belirli bir olasılık dahilindeki hasarların karşılanmasında yararlanılacak risk rezervlerinin ve hasar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılabilir.

Belirlenmiş konservasyon limitinde Rosenthal metodu, gerçekleşmesi dahilindeki hasar tutarı ile önceden belirlenmiş hasar tutarını aşp aşmadığının kontrolünde kullanılabilir. Önceden belirlenmiş hasar tutarı, şirketin bir yıl içinde karşılayabileceği maksimum hasar tutarına denk düşmelidir.

Rosenthal yaklaşımının avantajı, ayrılan hasar karşılığı ile oluşabilecek hasar tutarı arasındaki farkı gözler önüne sermesidir. Şirket yönetimi bu metodu karar verme aşamasında konuya daha temkinli yaklaşmak amacıyla kullanabilir. Dezavantajı ise, hesaplama yönteminin çok teknik olması ve teknik bilgi birikimi olmayan yöneticilerin bu formülasyona hakim olamamasıdır (Bölükbaşı; Pamukçu, 2008: 70).

4.4.5. Pentikainen Yaklaşımı

Pentikainen, Finlandiya’da bulunan sigorta şirketlerinin konservasyon limitleri üzerinde bir çalışma yaparak, bir yıl içinde oluşabilecek iflas olasılıklarını hesaplamıştır. Bu yaklaşımda konservasyon limiti değişikliklerinin değerlendirilmesinde “iflas teorisi” kullanılmıştır (Tiller, 2003: 36; aktaran Turgut, 2010:59).

İflas teorisi, oluşan hasarların ayrılan karşılıkları ve risk rezervlerini aşma olasılığının hesaplanmasında kullanılır. Ağırlıklı olarak teknik yaklaşımlar içermesine rağmen; konservasyon limitinin belirlenmesi aktüerya, risk analizi, mali işler, pazarlama ve satış bölümlerinin ortak çalışmasını gerektirir. Çünkü konservasyon değişiklikleri tüm bu alanları etkileyecektir. Konu üzerinde son bir kontrol yapmak, oluşabilecek riskleri engellemek açısından başvuru genel bir uygulamadır. Bu konuda yönetim hedefleri ve organizasyonun risk dayanıklılığı da önem arz etmektedir. Saklama payından elde edilen ek kazanç düşük olduğu takdirde, yönetim konservasyon limitinin yükseltilmesine karşı çıkabilir. Karar alınması sürecinde yönetime, hasar halinde oluşacak giderler, kâr kaybı, yeni iş için yapılması gereken ek harcamalar ve istenilen ek limitler ile reasürans yönetim masrafları bilgilerini kapsayan bir rapor verilmelidir.

Çoğu şirket, finansal olarak büyüyebilmek için reasüransı koasürans şekli ile uygulayabilmektedir. Bu firmaların konservasyon limitinin artması, reasürans hacmini küçülteceği için, üstlenecekleri ilave riski kendilerinin finanse etmesi sonucunu doğurur. Birim başına reasürans maliyeti büyük saklama paylarında her iki

yönde etkilenebilir. Konservasyon limitinin artırılması, ortalama devir tutarlarını artırırken, küçük devirlerin sayısını da azaltır. Bu durum reasürörün şirkete daha kârlı teklifler sunmasını ve ek kazançlar teklif etmesini sağlayabilir. Pek çok şirket önemli risklerle yüzyüze gelmeden saklama paylarında makul düzeyde artış yapabilir. Düşük konservasyon limiti nedeni ile yüksek reasürans hacmine sahip bir şirket, devir hacminin yüksek olması nedeniyle, konservasyon limiti yüksek olan bir şirkete göre, reasürörlerden daha cazip şartlar ve hizmet olanakları elde edebilir.

4.4.6. Koasürans

Koasürans, hasarların sigortalı ve sigortacı arasında veya sigortacılar arasında bölüşülmesi anlaşmasıdır. Sigortalı belli bir hasar oranını yüklenir. “Birlikte sigorta”, “müşterek sigorta” da denilen bu sigorta türünde sigorta konusu menfaat, aynı risklere karşı, aynı sigorta dönemi içinde birden çok sigorta şirketi tarafından ya da yükümlülüğün bir kısmı sigortalı üzerinde bırakılarak sigortalanmaktadır (Çuhacı, 2004: 166).

Sigortacılar arasında yapılan koasürans, yani birinci risk paylaşımında, birden çok sigortacı bir poliçenin ortak sigortacıları olarak riski güvence altına alırlar. Bu noktada pool faaliyetleriyle benzerlik söz konusudur. Koasürörler teker teker sigortalıya karşı payları oranında sorumludurlar. Kendi aralarından seçtikleri ve jeran şirket diye adlandırılan bir şirkete işi yönetmesi, primi toplaması ve ilgili duyuruları yapması için bazı yetkiler verirler (Pfeifer, 1992: 18).

Sigortalıya karşı koasürans sözleşmesine katılan bütün sigorta şirketleri sorumludur. Ancak prim tahsilat ve hasar ödeme gibi işlemler için sigorta şirketlerinden biri koasürans lideri (jeran) olur ve bu işlem için ayrıca komisyon alır. Koasürans işlemlerinde koasüransa katılan sigortacılardan herhangi biri hasar ödeyemezse, diğer sigortacılar hasarın bu kısmından sorumlu olmazlar. Koasüransa katılan her sigortacı kendi hissesi oranında hasara iştirak eder.

4.4.7. Reasürans

Reasürans, tekrar sigorta anlamına gelmektedir. Fransızca kökenli olan reasürans, bir sigorta şirketinin üzerine almış olduğu riskleri, diğer bir sigorta şirketine/şirketlerine yeniden sigorta ettirmesi işlemine denilmektedir. Sigorta şirketinin sermaye yapısı ne kadar güçlü olursa olsun, sigorta değerleri büyük rakamlara ulaşan risklerin gerçekleşmesi veya birkaç büyük hasarın aynı dönemde oluşması durumunda, bir tek sigorta şirketinin özvarlıklarının, bu tür hasarları karşılaması mümkün değildir. Bu nedenle sigorta şirketleri, üzerine aldıkları risk oranında, kendilerini başka sigorta şirketlerine sigorta ettirirler. Bu işleme reasürans denilmektedir (Özbolet, 2007: 217).

Başka bir ifadeyle reasürans, sigortacının üzerine aldığı rizikonun başka bir sigortacıya devredilmesi olayıdır. Sigortacının sorumluluğunun sigortalanması, yani sigortanın sigortasıdır. Bir başka tanım ise sigortacının taşıdığı rizikonun bir kısmını veya tamamını diğer bir sigortacıya veya reasüröre devretmesidir. Burada rizikoyudevralan bir reasürans şirketi olabileceği gibi bir sigorta şirketi de olabilmektedir (Acıman, 1998: 7).

Reasürans işleminden söz edebilmek için, öncelikle sigortalı ile sigorta şirketi arasında bir sigorta sözleşmesinin bulunması gerekmektedir. Daha sonra da sigorta şirketinin bu sigorta sözleşmesinden dolayı yüklendiği risklerin gerçekleşmesi halinde uğrayacağı zararı devretmek için başka bir sigorta şirketi ile sigorta şirketinin üzerindeki riski tazmine yönelik ikinci bir sözleşme yapması, reasürans sözleşmesidir. Sigorta sektörü tam bir kısır döngü şeklinde çalışmaktadır. Sigortalı riskini sigorta şirketine devreder, sigorta şirketi riskini reasüröre devreder, reasürör de riskini başka bir sigorta şirketine devreder.

Reasüransın temelde iki tane işlevi vardır, bunlardan biri riski paylaşma, diğeri ise riski azaltmadır (Uralcan, 2002: 126).

4.4.7.1. Riski Paylaşma

Reasürans işlemiyle sigortalanan sigorta konusu üzerinde risk ikinci defa reasürans şirketiyle güvence altına alınmakta, böylece söz konusu risk sigorta şirketiyle reasürör arasında dağıtılmakta, risk paylaşılmaktadır.

4.4.7.2. Riski Azaltma

Reasürans işlemiyle sigorta şirketi, yaptığı sigorta işlemlerinden dolayı uğrayabileceği zararı azaltmaktadır, reasüröre devretmektedir.

Önerilen tekniklerin kullanılması sonucunda; örgütün muhtemel şu faydaların elde edebileceği düşünülmektedir:

- Riskleri çözümlenmeye yönelik çalışmalar yöneticilerin fiziksel ve zihinsel olarak gelişmesine katkı sağlayacaktır,
- Gelirin artması, harcamaların azalması ile de işletme kârı artacaktır,
- Risk yönetimi kapsamında yapılan planlar, diğer departmanların dairesine yarayacaktır,
- Risk yönetimi sayesinde, örgütsel etkinlik artacak ve pozitif bir imaj elde edilecektir (Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2009).

SONUÇ

Sigortacılık faaliyeti, herhangi bir mal üretimine dayanmayan, ekonomik faaliyet ve işlemleri kapsayan, insanların karşılaşılabilecekleri tehlikeler karşısında birleşerek, ortaya çıkabilecek zararların bölüşülmesi esasına dayanan ekonomik bir hizmettir. Özellikle gelişmiş ekonomilerde sigorta sektörü, tahsil ettikleri primler ile de çok büyük meblağlara ulaşan fon birikimini yatırımlara aktararak, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlar .

Sigorta şirketlerinin işlevsel yapıları ve finansal riski üstlenme fonksiyonları gelişmiş ülkelerde etkin bir şekilde yapılmasına rağmen, ülkemizde finansal sisteme katkı sağlayacak bir yapıda değildir. Bundan dolayı risk yönetimi konusu ülkemizde de giderek önem kazanmıştır.

Risk yönetimi, kurumun hedeflerine ulaşmasını engelleyecek risklerin vefırsatların belirlenerek, değerlendirilmesi ve yönetilmesi sürecidir. Riskler kurum bütününde etki ve olasılık özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmekte ve öncelik sıralaması yapılarak yönetilmektedir. Bu çalışma da sigortacılık, risk yönetimi ve risk yönetim teknikleri üzerinde durulmuştur.

Risk yönetim sistemi, kurumun hedeflerine ulaşmabaşarısını artırması ve kuruma değer katarak gelişim sürecini desteklemesi açısından önemlidir.

Risk; kurumların hedeflerine ulaşmasını tehlikeye düşüren, beklenmedik olaylar olarak tanımlanabilir. Risklerin kaynağı, kurumun faaliyet gösterdiği çevredeki belirsizlikler ve gelecekteki bilinmeyen olaylardır. Bu olayların kurum için olumlu ya da olumsuz etkileri olabilmektedir. Bu nedenle her kurum faaliyetlerini sürdürebilmek için bu olayları öngörmek, olumlu etkisi olan fırsatları kurumun lehine kullanmak, olumsuz etkisi olan riskleri ise çeşitli yöntemlerle yöneterek kurumu hedefleri doğrultusunda ilerledikleri yolda tutmak zorundadır.

Günümüzde yönetime en fazla güçlük çıkaran sorun, değer yaratma sürecinde kurumun ne kadar risk üstlenmeye hazır olduğuna karar verebilmektir. Bu kararı verebilmek için kurumun iyi bir risk yönetim sürecini yerleştirmiş olması gerekmektedir.

Yapılan bu çalışma, öncelikle sigorta ve temel kavramlar bahsedilmiş sonrasında ise, risk yönetimi ve risk yönetim teknikleri açıklanmıştır.

Sigorta şirketlerinde etkin risk yönetimi ile riskleri çözümlenmeye yönelik yapılan çalışmalar, kurum bünyesinde ; yöneticilerin fiziksel ve zihinsel olarak gelişmesine katkı sağlayacak , işletme kârı artacak ve risk yönetimi kapsamında yapılan planlar, diğer departmanların dairesine yarayacaktır. Ayrıca risk yönetimi sayesinde, örgütsel etkinlik artacak ve pozitif bir imaj elde edilecektir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

- Acar, O. (2007). *Avrupa Birliği Solvency II Projesi*, İstanbul.
- Acınan, H. (1998). *Sigortaya Giriş*, İstanbul: Can Matbaa.
- Akatlı, C. (1985). *Yangına Karşı Sigorta ve Yangın Reasürans*, İstanbul.
- Alpugan, O. (1995). *İşletme Ekonomisi ve Yönetimi*, İstanbul.
- Arslan, I. (2008). *Kurumsal Risk Yönetimi*
- Anderson, D., Sweeney, D. R., & Williams, A. J. (1994), *An Instruction Management Science*, San Francisco.
- Atlas, İ. H. (1999). *Bulanık Mantık: Bulanıklık kavramı, Enerji, Elektrik*, İstanbul: Bileşim Yayıncılık.
- Aysan, M. (2007). *Kurumsal Yönetim ve Risk*, İstanbul: Elit Ofset.
- Berk, N. (1992a). *Sigortacılıkta Risk Yönetimi*, İstanbul.
- Berk, N. (2003b). *Finansal Yönetim*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Berk, N. (2005c). *Sigorta Şirketlerinin Mali Yeterlilik ve Risk Yönetimi*, İstanbul.
- Beshir, K. (2006). *Economic Capital and Extreme Risk Modelling*.
- Bolak, M. (2004). *Risk ve Yönetimi*, İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Bozkuş, S. (2005). *Risk Ölçümünde Alternatif Yaklaşımla: Riske Maruz Değer ve Beklenen Kayıp Uygulamaları*.
- Bölükbaşı, A. G., & Pamukçu, E. B. (2008). *Sigortacılıkta Risk Yönetimi*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Budak, G. (2004). *İşletme Yönetimi*, İzmir.

- Bulutlu, S. (2001). *Genç Sigortacılar Derneği Bülteni, Risk'e Çok Boyutlu Yaklaşım*, İstanbul.
- Cruz, M. (2009). *The Solvency II Handbook: Developing ERM Frameworks in Insurance and Reinsurance Companies*, Risk Books.
- Çipil, M. (2003). *Hazine Dergisi, Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması*, İstanbul.
- Çipil, M. (2008). *Risk Yönetimi ve Sigorta: Yeni Sigorta Mevzuatı ile Uyum*, İstanbul: Nobel Kitabevi.
- Çuhacı, Y. K. (2004). *Açıklamalı Sigorta ve Reasürans Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ceyma Matbaacılık.
- Demir, M. H., & Gümüšoğlu, Ş. (1988). *Yönetim Karar Verme*, İzmir.
- Drucker, P. F. (1996). *Yönetim Uygulaması*, İstanbul.
- Duman, G. Ş. (1990), *Türk Sigorta Sektöründe Boş Kapasiteler ve Ekonomik Kayıplar*, İstanbul.
- Elbeyli, M. Ü. (1995a). *Sigorta ve Sigorta Pazarlaması*, Sigorta Dergisi Yayınları, İstanbul.
- Elbeyli, M. Ü. (2001b). *Sigorta Sektöründe Risk Yönetimi*, İstanbul.
- Elliot, M. C., & Vaughan, E. (1980). *Fundamentals of Risk and Insurance*, New York.
- Erdoğan, İ. (1993a). *İsteğe Bağlı Sigorta Hizmetlerine Karşı Tutum*, İstanbul.
- Erdoğan İ. (1993b). *Sigorta İşlemlerine Karşı Tutum*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2000). *Genel İşletme*, Eskişehir.
- Gediz E., & Artan, S. (1998). *Mal Sigortalarında Riziko İstatistikleri*, İstanbul.
- Greene, M. (1997). *Risk and Insurance*, England.
- Greenfield, M. (1998). *Normal Accident Theory*, New York.

- Güvel, E. A. (2002). *Sigortacılık*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hertz, D. B., & Howard, T. (1983). *Risk Analysis*, Singapore.
- Hv. K.K.lığı. (2008) *Risk Yönetimi Yönergesi*, Ankara.
- Karacan, A. İ. (1994). *Sigortacılık ve Sigorta Şirketlerinde Risk Yönetimi*, İstanbul: Bağlam Kitabevi.
- Koçel, T. (1999). *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Kongar, E. (2000). *21.Yüzyılda Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kotler, P. (1998). *Marketing Management*, New Jersey.
- Newhman, W. H. (1979). *Karar Vermenin Temel Evreleri*, Ankara.
- Nomer, C., & Yunak, H. (1998). *Reasürans*, İstanbul: Ceyma Matbaacılık.
- Orhunbilge N. (1999). *Zaman Serileri Analizi Tahmin ve Fiyat İndeksleri*, İstanbul.
- Outreville, F. J. (1998). *Theory and Practice of Insurance*, London.
- Özbolat, M. (2007). *Temel Sigortacılık*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Pekiner, K. (1981). *Sigorta İşletmeciliğinin Prensipleri*, İstanbul: Formül Matbaası.
- Pfeifer, C. (1992). *Reasüransa Giriş*, İstanbul.
- Price Waterhouse Coopers (PWC), (2006). *Her Yönüyle Kurumsal Risk Yönetimi*, İstanbul.
- Punter, A. (2003). *Risk Financing and Management*, United Kingdom.
- Rejda, G. E. (1998). *Principles of Risk Management and Insurance*, USA.
- Sabuncuoğlu, Z., & Tokol, T. (1997). *İşletme I-II*, Bursa: Örnek Yayınevi.
- Saka, T. (2002). *Operasyonel Risk Ölçüm Tekniklerine Genel Bir Bakış*.
- Sariaslan, H. (1990). *Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi*, Ankara: TurhanKitabevi.
- Tosun, K. (1992). *İşletme Yönetimi*, Ankara.
- Tunca, Z. (2001). *Makro İktisat*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Turgut, H. (2009). *Parasal Zekâ*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- TÜSİAD Risk Yönetimi Çalışma Grup Raporu (2008). *Kurumsal Risk Yönetimi*, İstanbul.
- Uğur, L. O. (2006). *İnşaat Sektöründe Riskler ve Risk Yönetimi*, Türkiye Mühendisler Birliği.
- Uralcan, G. Ş. (2002a). *Sigortacılık Uygulamaları*, Eskişehir.
- Uralcan, G. Ş. (2004b). *Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*, İstanbul: Beta Basım.
- Üçok, C. (1988). *Yönetim İlkeleri*, Ankara.
- Vaughan, E. J., & Vaughan, T. (2007). *Fundamentals of Risk and Insurance*, USA.
- Yanık, S. (2001). *Sigorta İşletmelerinde Mali Yeterlilik Analizi*, İstanbul: Gökhan Matbaası.
- Yücesoy, C. (1996). *Sigorta İşletmesi ve Muhasebesi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

TEZLER

- Çağırğan, M. (1997). *Risk Yönetimi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çoban V. (2007). *Sigorta Şirketlerinde Etkin Risk Yönetimi Uygulamalarının İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Saka T. (2010). *Sigortacılıkta Risk Yönetimi ve Aşırı Uç Değer Teorisi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Turgut H. (2009). *Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi*, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İNTERNET SİTELERİ

<http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/IIBD/article/view/2889/2785>

<http://iibf.kilis.edu.tr/iibfdergi/vol4no7/a5kizilboga.pdf>

<http://www.sgb.gov.tr/MaliyeUzmYrdArasRaporlari/Maliye%20Uzmanl%C4%B1%20Ara%C5%9F%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Kurumsal%20Risk%20Y%C3%B6netimi%20I%C5%9F%C4%B1lda%20ARSLAN.pdf>

http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_EBD/arsiv/2010_2/11nese_coban.pdf

http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_EBD/arsiv/2010_2/11nese_coban.pdf

http://www.sobiad.org/ejournals/dergi_EBD/arsiv/2010_2/11nese_coban.pdf

<http://www.tsb.org.tr/>

http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/17MartTUSIADSunum.pdf

www.millire.com.tr

www.sigortacilik.gov.tr

www.tsev.org.tr

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini İstanbul tamamladı. Üniversite Önlisans eğitimini Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sigortacılık Bölümü'nde, Lisans eğitimini ise Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nde bitirdi. 2011 yılında Maltepe Üniversitesi'nde İşletme Fakültesi İşletme Yüksek Lisans Eğitimi'ne başladı. 1997 yılında başladığı iş hayatına aynı şirkette Yönetici olarak devam etmektedir. Işık Yeğın evli ve Yasemin adında bir kız çocuğu sahibidir.